

M U H A M M E D M . Š A R A V I

DOVE VJEROVJESNIKĀ I DOBRIH BOŽIJIH ROBOVA

GRABUS

NASLOV ORIGINALA
Du'au al-enbija ve al-salihin
(Dove vjerovjesnikā i dobrih Božijih robova)

AUTOR
MUHAMMED M. Š'RAVI

Muhammed M. Ša'ravi

**DOVE VJEROVJESNIKĀ
i dobrih Božijih robova**

Sarajevo, 2010.

*Enes, r.a., prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., jednom
prilikom rekao:*

*"Ne propuštajte činiti dovu, jer uz dovu niko neće propast
doživjeti."*

(Bilježe Ibn Hibban i El-Hakim)

PREDGOVOR

Rezultat Allahove, dž.š., milosti prema Njegovim robovima jeste to što ih je poučio kako da Mu se obraćaju, kao što ih je poučio i kako da Mu robuju, te šta da od Njega traže ... Naime, Allah, dž.š., najbolje zna šta je po nas dobro ... Otuda je među dovama kojima se obraćamo Allahu, dž.š., najbolja ona kur'anska, imajući u vidu da je ona od Allaha, dž.š., te da (kao i svaka druga, op.prev.) Njemu biva upućivana.

Međutim, kakva je filozofija dove u Kur'anu?

Da li nas je Allah, dž.š., poučio kako da Mu dovu činimo moleći za ovosvjetska dobra? Da li nas je poučio kako da od Njega tražimo imetak i položaj, ili kako da dođemo u posjed nekog zemljišta, ili kako da postanemo utjecajni? Ili nas je poučio kako da Ga molimo za milost na onome svijetu, da nas sačuva zla na ovome svijetu te da učini da Mu budemo skloniji kako bismo bili od stanovnika Dženneta?

Ako obratimo pažnju na kur'anske ajete koji govore o dovi, vidjet ćemo da se većina njih, kad je riječ o ovozemaljskim dobrima, odnosi na pokajanje (**tevbu**), traženje oprosta i izbjegavanje grijeha, dok se, kad je riječ o onozemaljskim

dobrima, odnose na traženje Allahove, dž.š., blizine i visokog položaja na onome svijetu. Zašto?

Zato što život na ovome svijetu kod Allaha, dž.š., nije onaj pravi i istinski život, nego je kod Njega pravi i istinski život onaj na onome svijetu. S tim u vezi, Allah, dž.š., u Kur'anu kaže:

“Život na ovom svijetu nije ništa drugo do zabava i igra, a samo onaj svijet je - život, kad bi samo oni znali!”¹

Pod riječju **al-hajevan** u gore navedenom kur'anskom ajetu podrazumijeva se pravi i istinski život. Zašto? Zato što je to vječni život, život u kojem nema smrti. U njemu te neće zaobići blagostanje niti ćeš ga ti propustiti. U njemu ćeš vječno uživati. To uživanje nije prema tvojoj moći ili moći ljudi, nego prema Allahovoj, dž.š., svemoći. A velika li je razlika između Allahove, dž.š., svemoći i moći ljudi! Nadalje, u njemu nema nikakvog umaranja. Tražit ćeš da radiš i da se zamaraš, ali čim ti nešto naumpadne, naći ćeš to pred sobom.

Život poput toga dostojan je da ga priželjkuje i da se za njega zalaže svaki vjernik, a pametan je i razborit onaj koji priželjkuje ono što je vječno i trajno, a ne uživanje koje traje nekoliko godina, a zatim prestaje.

Da li Allah, dž.š., zanemaruje dovu kojom se traže neka ovosvjetska dobra?

Ne, nego je čini ograničenom na ovaj kratki život koji

¹ El-Ankebut, 64.

na ovome svijetu živimo. Allah, dž.š., ne traži od vjernika da se izoluje i odrekne ovosvjetskih dobara. Postoje ovosvjetske obaveze kojima je Allah, dž.š., zadužio čovjeka i koje je on dužan izvršavati kako bi unaprijedio život na ovome svijetu. I postoji rodbina koju čovjek nakon svoje smrti ostavlja na ovome svijetu. Kur'an nas poučava kako da Mu, s tim u vezi, dovu činimo, ali pod uvjetom da nas traganje za ovosvjetskim dobrima ne odvрати od zalaganja za onaj svijet. Tako u Kur'anu stoji:

“A ima i onih koji govore: ‘Gospodaru naš, daj nam dobro i na ovom i na onom svijetu, i sačuvaj nas patnje u ognju!’”²

Allaha, dž.š., molimo da nas uputi i da učini da uspijemo.

Mubammed Mutevelli eš-Ša'ravi

² El-Bekara, 201.

SJEĆAJTE ME SE, I JA ĆU SE VAS SJETITI

Sjećajte Me se, tj. ne smijete zaboraviti sve ove blagodati i milost. I živite stalno se sjećajući Onoga Koji vas je obasuo blagodatima, jer Allah, dž.š., želi da Ga se Njegovi robovi uvijek sjećaju, a kad Ga se god oni sjetite (spomenu Ga) i zahvalnost Mu izraze, i On se njih sjeti i poveća im (blagodati). S tim u vezi, Allah, dž.š., u Kur'anu kaže:

“Sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetiti, i zahvaljujte Mi, i na blagodatima Mojim nemojte neblagodarni biti!”³

U jednom hadisi-kudsijju Allah, dž.š., kaže: *“Ja sam kod Moga roba kad o Meni lijepo (po)misli i Ja sam s njime kada Me se sjeti. Ako Me se usebi sjeti (spomene), i Ja se njega usebi sjetim (spomenem), a ako Me se sjeti (spomene) u društvu, Ja se njega sjetim (spomenem) u još boljem od tog društva. Ako Mi se približi za pedalj, Ja se njemu približim za aršin, ako Mi se približi za aršin, Ja se njemu približim za хват (razmak raširenih ruku), a ako on prema Meni krene korakom, Ja ću prema njemu krenuti trkom (žureći).”*

³ El-Bekara, 152.

To bi bio odraz želje Milostivoga da daje, ali pod uvjetom da budemo dostojni Njegovog davanja, jer On želi da nam daje sve više i više. Otuda se pod Njegovim riječima: “**Sjećajte Me se**” podrazumijeva da Ga se trebamo sjećati u svemu: u blagodatima koje nam daruje, u zaštiti koju nam pruža, u milosti koju nam ukazuje, u praštanju kojim nas obasipa.

Jedan od dobrih robova Božijih rekao je jednom prilikom kazao kako mu je neko prenio da je čuo kad je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “*Kada naumiš piti vode, podijeli je na tri dijela. Prije prvog gutljaja kaži: 'U ime Allaha', a zatim popij i kaži: 'Neka je hvala Allahu.'* I prije drugog gutljaja kaži: ‘U ime Allaha’, a zatim ga popij i kaži: ‘Neka je hvala Allahu.’ I prije trećeg gutljaja kaži: ‘U ime Allaha’, a zatim ga popij i kaži: ‘Neka je hvala Allahu.’ I sve dok ta voda bude u tvome tijelu, nijedan djelić tvoga tijela neće se ogriješiti prema Allahu.” I ti to jednoga dana probaj, pa kaži: “U ime Allaha,” a zatim popij gutljaj pa kaži: “Neka je hvala Allahu.” Ponovi to tri puta, pa ćeš na taj način prihvatiti blagodat sjećajući se Onoga Koji ti ju je podario, odreći ćeš se u tome svoje snage i moći, te ćeš to popratiti zahvalom Allahu, dž.š. Ali zašto voda? Zato što ona čini sitom čovjekovu utrobu bolje od bilo čega drugog.

U vezi s Allahovim, dž.š., riječima: “**...i zahvaljajte Mi, i na blagodatima Mojim nemojte neblagodarni biti!**”⁴ treba reći da zahvalnost na blagodatima čini da nam Allah, dž.š., te blagodati još više poveća. Na to se odnose i sljedeće Allahove, dž.š., riječi: “**...ako budete zahvalni, Ja ću vam, zacijelo, još više dati ...**”⁵

4 El-Bekara, 152.

5 Ibrahim, 7.

Zahvaljivanje Allahu, dž.š., otklanja iz čovjekove duše oholost i uobraženost, tako da ga ništa neće dovesti u zabludu da kaže: “Do toga sam došao svojom zaslugom”, jer Allah, dž.š., kaže: “...i na blagodatima Mojim nemojte neblagodarni biti!”, tj.: Allahove blagodati nemojte prikrivati nego ih stalno spominjite. Sve su blagodati od Allaha, dž.š., pa ako ih popратиш riječima: “Mašaallah! Snagu i moć posjeduje samo Allah, dž.š.”, nikada u njima nećeš doživjeti ono što je ružno i neprijatno, jer ćeš ih na taj način osigurati zaštitom Onoga Koji ih daruje, te ćeš Allahu, dž.š., u tim blagodatima priznati Njegovo pravo. Ako to pak ne učiniš, te budeš smatrao da si ti za njih zaslužan i zaboraviš na Onoga Koji ih daruje, a to je Allah, dž.š., on će te napustiti i ostat ćeš bez njih.

DOVA NAŠEG POSLANIKA, MUHAMMEDA, S.A.V.S.

“...Meni je dovoljan Allah, nema boga osim Njega; samo se uzdam u Njega, On je Gospodar Arša veličanstvenoga!”⁶

Riječi: **“Meni je dovoljan Allah”** bile bi potvrda da je tvoje mišljenje ispravno te priznanje da se s Allahom, dž.š., ništa ne može porediti.

Ti, npr., kažeš: “Dovoljna mi je pomoć tog i tog”, zato što si uvjeren u njegovu snagu i moć. Međutim, snage i moći su na ovome svijetu različite i ima ih više. A kada kažeš: “Dovoljan mi je Allah, dž.š.”, to bi bilo priznanje da nema drugog boga osim Njega, te da nema drugog boga koji bi Mu se u ovome ili onome usprotivio.

Prema tome, riječi: “Dovoljan mi je Allah, dž.š.”, u skladu su s riječima: “Nema drugog boga osim Allaha”, u kojima je sadržana negacija i afirmacija. Negacija je sadržana u riječima: “Nema drugog boga...” i podrazumijeva poricanje božanstvenosti bilo kome drugom osim Allahu, dž.š., dok je afirmacija

⁶ Et-Tevba, 129.

sadržana u riječima: "...osim Allaha", i podrazumijeva izuzimanje Allaha, dž.š., iz toga (iz navedene negacije).

Neka se Allah, dž.š., smiluje našem šejhu Abdurrahmanu Azzamu, koji je preveo sljedeće stihove velikog pakistanskog pjesnika, Muhammeda Ikbala:⁷

*"Riječi jednoće samo su afirmacija i negacija;
u njima je odlučnost i svjetlost duše."*

Afirmacija se, dakle, podrazumijeva pod riječima "osim Allaha", dok je negacija sadržana u riječima: "Nema drugog boga..." Smisao drugog distiha bio bi da su ta afirmacija i ta negacija poput dva pola struje za ljudsku dušu. Zato, poriči božanstvenost bilo kome drugom osim Allaha, dž.š., te je priznaji i potvrđuj samo Allahu, dž.š.

Kao što je poznato, postoje tri kategorije ljudi: ljudi koji u potpunosti negiraju postojanje Boga, tj., ateisti ili bezbožnici; ljudi koji kažu da postoji Bog, muslimani Ga unificiraju, ali On, prema njihovom mišljenju, ima partnere koji su nam od koristi (pomažu nam) kod Njega; te ljudi koji zagovaraju jednobojstvo.

Kada kažemo: "Nema drugog boga osim Allaha", Božanstvenost potvrđujemo i priznajemo Allahu, dž.š., potvrđujemo da On nema druga (partnere) te potvrđujemo da nema drugog boga osim Njega.

7 Muhammed Ikbal je muslimanski pjesnik i mislilac koji se svojim znanjem borio na putu islama i oslobađanja islamskih zemalja. Iza sebe je ostavio književna djela kroz koja izražava svoju naklonost islamu, a koja se izučavaju na mnogim znanstvenim institucijama. Rođen je u Pakistanu, osjećao je islamski a mislio svjetski.

Allah, dž.š., u Kur'anu kaže: “**A ako oni glave okrenu, ti reci: 'Meni je dovoljan Allah, nema boga osim Njega; samo se uzdam u Njega ...'**”⁸ To je prirodno, jer je razmišljanjem (**bil-hisab**) moguće spoznati Allaha, dž.š. Zato je u ovom slučaju upotrijebljena iz istog korijena (**hsb**) izvedena konstrukcija **hasbi** (dovoljan mi je). Razmisli, pa ćeš spoznati samo Allaha, dž.š. I dok god ti Allah, dž.š., bude dovoljan, tj. dok god budeš vjerovao da nema drugog boga osim Njega, On će ti pružati Svoju zaštitu i Svoju pomoć. Otuda je razumno da slijediš svoga Poslanika, koji je od Allaha, dž.š., dostavio cjelovitu Poslanicu, te da se samo u Njega uzdaš.

I dok god ti Allah, dž.š., bude dovoljan, tj. i dok god budeš vjerovao da nema drugog boga osim Njega, dužnost ti nalaze da ostaneš u Njegovom “društvu”, a Njegovo “društvo” podrazumijeva dvije faze. Prva faza odnosi se na usvajanje onoga čime je Allah, dž.š., opskrbio Svoja stvorenja, dok se druga odnosi na apsolutno vjerovanje da se, u slučaju kada ono čime nas je Allah, dž.š., opskrbio nije dovoljno, trebamo obratiti Njemu, Gospodaru svega što postoji.

Tako, npr., možeš vidjeti ljude kojima je potrebna voda, s obzirom da je neophodna za život, kako odlaze do bunara, ali u njemu ne nalaze vodu, zato što voda, koja dolazi iz zemlje, više ne dotječe do bunara. Zašto? Zato što je nestalo zaliha kišnice koja se s uzvišenja slijeva pod zemlju. Zato nam je potrebno više kiše s neba koja će se sliti u kanale pod zemljom te vratiti vodu u bunarevc.

⁸ El-Infal, 129.

A kada nam bunarevi presuše, hoćemo li očajavati? Ne, jer nam je naš Gospodar rekao: “Podignite ruke⁹ prema vašem Gospodaru!” Prema tome, kada iscrpimo sve mogućnosti, obraćamo se Onome Koji nas je njima snabdio, pa nam se On odaziva.

Allah, dž.š., snabdijeva nas raznim mogućnostima, i zato nije ispravno da čovjek bude nemaran i da ih ne koristi, te da govori: “Ja se oslanjam na Allaha, dž.š.” Na njemu je da preduzme sve što može i da se koristi tim mogućnostima te da, nakon što ih isrpi, kaže: “Ti si mi, Gospodaru moj, jedino utočište.” S tim u vezi jeste i sljedeći kur’anski ajet: **“Onaj koji se nevoljniku, kad mu se obrati, odaziva ...”**¹⁰ Pod nevoljnikom se u ovom slučaju podrazumijeva onaj koji je iscrpio sve mogućnosti i kome je preostao jedino Allah, dž.š.

Međutim, ako čovjek kaže: “Ja danonoćno činim dovu Allahu, dž.š., slavim Ga i učim (npr. poglavlje Ja-Sin) ali mi se On ne odaziva,¹¹ treba mu kazati sljedeće: “Ti ne doviš iz

9 Podignite ruke učeći dovu skrušeno i ponizno, vjerujući u Njega i nadajući se, pa će vam se On odazvati.

10 En-Neml, 62.

11 Među pravilima i propisima činjenja dove jeste i ono prema kojem čovjek ne smije smatrati sporim Allahovo, dž.š., odazivanje na njegovu dovu te biti nesrpljiv i odustajati od dove. On treba biti svjestan da Allah, dž.š., želi najbolje Svojim robovima. Tako nekada čovjek čini dovu za ono što smatra dobrim za sebe, ali Allah, dž.š., zna da je to loše po njega. S tim u vezi, Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je jednom prilikom: “Čovjeku će biti uslišavano sve dok ne bude činio dovu za ono što je grijeh ili ono što podrazumijeva prekidanje rodbinskih veza, i sve dok to ne bude požurivao.” Upitan je: “O Allahov Poslaniče! Šta se podrazumijeva pod požurivanjem?” Odgovorio je: „Da čovjek kaže: ‘Činio sam dovu i činio sam dovu, ali mi nije uslišana’, pa klone i odustane od dove.“ Hadis bilježi Muslim u svome **Sahihu** (2735); treće predanje hadisa.

nevolje i nisi iscrpio sve mogućnosti. Prvo preduzmi sve što možeš i iscrpi sve mogućnosti, a dovu čini tek nakon toga, pa će ti se odazvati Onaj Koji nas je njima snabdio.” Na taj način čovjek neće pasti u zabludu, jer kada su mu mogućnosti nedostupne, obraća se Allahu, dž.š., a da su mu date sve mogućnosti, našao bi se u iskušenju i pao bi u zabludu. S tim u vezi jesu sljedeće Allahove, dž.š., riječi: **“Uistinu, čovjek se uzobijesti čim se neovisnim osjeti.”**¹² Zato Allah, dž.š., stalno ukazuje na to da su sve mogućnosti u Njegovim rukama.

Tako možemo vidjeti čovjeka kako obrađuje zemlju, sije, navodnjava i brine se o usjevima, pa se približi vrijeme njihovog sazrijevanja, ali nakon toga dođe vrući talas i ubije ih, ili padne obilna kiša i poplavi ih. Prema tome, preduzmi sve što možeš i iscrpi sve mogućnosti, ali neka ti je stalno na umu Onaj Koji te je njima snabdio. Tek u tom slučaju, tvoje oslanjanje na Njega biva ispravno.

Mnogi ljudi griješe u poimanju riječi “oslanjanje”. Ja smatram da se pod oslanjanjem podrazumijeva da prvo preduzmeš sve što možeš te da iscrpiš sve mogućnosti kojima je Allah, dž.š., snabdio Svoja stvorenja, pa ako to ne bude dovoljno, te ne stigneš do svoga cilja, da se okreneš Allahu, dž.š., potvrđujući na taj način istinitosti Njegovih sljedećih riječi: **“Onaj koji se nevoljniku, kad mu se obrati, odaziva ...”**¹³

I mi nekada činimo dovu bez neophodne potrebe te ignoriramo mogućnosti koje imamo. Primjer tome može biti slučaj

12 El-Alek, 6-7.

13 En-Neml, 62.

u kojem sin govori svojoj majci: “Uputi dovu za mene kako bih prošao na ispitu”, te mu majka uputi jednostavan odgovor: “Pomozi dovu s malo učenja”, čime ona ukazuje svome sinu na neophodnost iskorištavanja svih mogućnosti.

Prema tome, smisao oslanjanja (pouzdanja) bio bi da iskoristiš sve mogućnosti kojima te je Allah, dž.š., snabdio, te da se, nakon što ih iscrpiš, suzdržiš od očajavanja, jer (i dalje) imaš Gospodara, Koji je veliki oslonac kojem se možeš obratiti.

Navest ćemo drugi primjer: Ako, npr., ideš ulicom s jednom markom kod sebe, pa tu marku izgubiš ili ti je neko ukrade, a u kući ili banci nemaš više nijednu, ti ćeš se rasrditi i rastužiti. Ako kod kuće imaš još deset maraka, tvoja srdžba i tuga bit će znatno manja. Ako pak kod kuće imaš još deset maraka, te u banci još stotinu, nećeš se srditi i tugovati zbog gubitka one jedne.

Ti se, dakle, u zamjenu za jednu (izgubljenu) oslanjaš na drugu, a zar se u zamjenu za jednu (izgubljenu) ne bi mogao oslanjati na Onoga Koji je daruje.

Otuda se pod oslanjanjem podrazumijeva djelovanje udova i oslanjanje srca¹⁴, a lijeni su oni koji žele da se oslanjaju udovi, a ne srca.

U gore navedenom ajetu iz poglavlja Et-Tevba (129) Allah, dž.š., mogao je promijeniti formulaciju (redosljed), te

¹⁴ Allah, dž.š., u Kur'anu kaže: “...**onome koji se u Allaha uzda, On mu je dosta. Allah će, zaista, ispuniti ono što je odlučio; Allah je svemu već rok odredio.**” (Et-Talak, 3.)

umjesto **"alejhi tevekkeltu"** (samo se na Njega oslanjam) reći **"tevekkeltu 'alejhi."** Međutim, ako dobro poimaš riječi Uzvišenog Allaha, vidjet ćeš da u slučaju formulacije **"tevekkeltu alejke"** ("na Tebe se oslanjam") možeš dodati **"ve ala fulanin ve ala fulanin** ("i na tog i tog, i na tog i tog"), dok u slučaju formulacije **"alejke tevekkeltu"** nisi u mogućnosti da bilo šta dodaš. Na taj se način, Allah, dž.š., izdvaja kao Jedini na Koga se stvorenja oslanjaju. Isti je slučaj i s dijelom ajeta **"ijjake na'budu"** (a ne **"na'buduke"**) u poglavlju El-Fatiha, čime se obožavanje (robovanje) ograničava samo na Allaha, dž.š.

Tvoje oslanjanje na Allaha, dž.š., svodi se na to da je On i tvoj Gospodar i Gospodar svemira u kojem živiš, a kojem tvoja snaga i moć nisu dorasli. Tako ti obrađuješ zemlju, siješ i navodnjavaš usjeve, a onda se koristiš onim što ti Allah, dž.š., daruje, imajući u vidu da je On tvoj Gospodar i Gospodar svemira u kojem živiš i koji ti je potčinjen, ali ne tvojom zaslugom, nego milošću Uzvišenog Allaha.

Tačno je da ti nekada uspijevaš obuzdati neke životinje, vezati ih, jahati ili na njima nositi teret. Sve je to, Allahovom, dž.š., milošću, potčinjeno tebi te u okvirima tvoje snage i moći, a Allahova, dž.š., milost je i veća, pa su ti potčinjena i stvorenja kojima tvoja snaga i moć nisu dorasli. Tako ti je potčinjeno Sunce koje svaki dan sija oslobađajući toplotu i svjetlost. Isti je slučaj i s Mjesecom i oblacima. Sve su to stvorenja koja ti nisi u stanju da kontrolisati, nego ih Allah, dž.š., čini potčinjenim tvojim potrebama.

Tvoj Gospodar i Gospodar svemira u kojem živiš potčinio ti je ono što nije u tvojoj moći. On je Gospodar carstva nebeskog, Koji svime rukovodi, a ti Ga ne vidiš. On je, dakle, Onaj Koji svime rukovodi, i zato ne gledaj samo u ono što ti biva darovano, nego gledaj i u ono što se iza toga krije, a toga je mnogo.

Allah, dž.š., u gore navedenom kurʿanskom ajetu (Ēt-Tevba, 129) veli: **“...On je Gospodar Arša veličanstvenoga!”** On je, dakle, Gospodar svemira u kojem živiš i potčinio ti je i ono što je u tvojoj moći i ono što nije. On je Gospodar i carstva nebeskog koje je izvan pojavnog svijeta. On Svojom svemoći svime upravlja i sve je u svemiru Njegova svojina.

Njemu pripada i Arš uzvišeni. Pod riječju arš se, na prvom mjestu, podrazumijeva krov.¹⁵ Naime, kada gradiš kuću, praviš joj i krov, koji te štiti od sunca i kiše, a u slučaju kad je zemlja rastresita, štiti građevine od rušenja, kao i njihove zidove od erozije.

Allahove, dž.š., riječi **“Arš veličanstveni”** u gore spomenutom kurʿanskom ajetu odnose se na vlast koja podrazumijeva svu moguću snagu i moć. Tako se o vlasti u slučaju, npr., kraljice od Sabe, Allah, dž.š., kroz riječi hudhuda izrazio na sljedeći način: **“Vidio sam da jedna žena njima vlada i da joj je svega i svačega dato, a ima i prijesto veličanstveni.”**¹⁶

¹⁵ Pod riječju **arš** podrazumijeva se vlast, tako da se pod rečenicom **“istevel-melik ala arših”** podrazumijeva da je vladar uspostavio vlast. Nekada se pod ovom riječju podrazumijeva i **prijestolje**, kao što je slučaj u navedenom ajetu iz poglavlja Ēn-Neml (23.); nekada se odnosi na krov kuće, a nekada i na samu kuću. Sva ta značenja ukazuju na postojanost nečega i njegovu stabilnost. Pogledati: **Lisanul-areb**, korijen **arš**.

¹⁶ Ēn-Neml, 23.

Arš je, dakle, simbol vlasti. Možemo, npr., vidjeti kako onaj koji preuzima vlast od svoga prethodnika počinje čistiti pozicije oko sebe te tragati za partnerima kako bi nanovo rasporedio vlast onako kako njemu odgovara, te se stabilizirao na položaju i nakon toga zasjeo na prijestolje (arš).

Otuda se pod zasjedanjem na prijestolje (arš) podrazumijeva konačno uspostavljanje i stabiliziranje vlasti vrhovnog vladara.

Allah, dž.š., u Kur'anu veli: **“Meleki koji drže prijesto i oni koji su oko njega veličaju i hvale Gospodara svoga ...”**¹⁷

Kada čuješ riječ **arš**, prihvati je kao simbol uspostavljanja i stabiliziranja Allahove, dž.š., vlasti, kada je sve ušlo u sferu Njegove snage i moći te u sferu Njegove zapovijedi **kun (budi)**. Isti je slučaj i s uspostavljanjem i stabiliziranjem vlasti ovosvjetskih vladara, koji zasjedaju na prijestolje te se smiruju tek kada im se vlast stabilizira. To je ono čemu smo svjedoci na ovome svijetu, a šta je tek s uspostavljanjem i stabiliziranjem Allahove, dž.š., vlasti nad cijelim kosmosom.

Allah, dž.š., u Kur'anu kaže: **“Gospodar vaš je Allah, Koji je nebesa i Zemlju u šest vremenskih razdoblja stvorio, a onda svemirom zagospodario ...”**¹⁸, tj. onda se Njegova vlast uspostavila i stabilizirala.

Vidimo da se riječ **arš** upotrebljava i u značenju ovosvjetskih prijestolja (vlasti) i u značenju Allahovog, dž.š., prijestolja (vlasti). Tako ovosvjetska prijestolja (**uruš**) simboliziraju

¹⁷ Gafir (El-Mu'min), 7.

¹⁸ El-E'raf, 54.

uspostavljanje i stabiliziranje vlasti onih koji na njima sjede i na ovome svijetu vladaju, dok Allahovo, dž.š., prijestolje (**arš**) simbolizira uspostavljanje i stabiliziranje Allahove, dž.š., vlasti nad cijelim kosmosom. Allahu, dž.š., ništa nije teško i On ni nad čim ne gubi kontrolu.

Čitav kosmos stvoren je i uspostavljen Allahovom, dž.š., naredbom: "**Kun** " ("**Budi!**"), i sve je potčinjeno Njegovoj vlasti.

Veličanstvenim se u glavama ljudi karakteriziraju samo prijestolja vladara koja vidamo na ovome svijetu. S tim u vezi jesu i sljedeće hudhudove riječi u vezi s kraljicom od Sabe: "**...a ima i prijesto veličanstveni.**"¹⁹ Njeno prijestolje je, dakle, veličanstveno, prema ljudskim mjerilima i kriterijima.

Kada se pak radi o Allahovim, dž.š., riječima: "**...On je Gospodar Arša veličanstvenoga!**"²⁰, Prijestolje (**Arš**) je u ovom slučaju veličanstveno prema mjerilima i kriterijima Gospodara ljudi. To je, dakle, Prijestolje Uzvišenog Stvoritelja, koje je iznad ljudskih predstava i predodžbi. Zato ga poimamo kroz sljedeće riječi: "**...Niko nije kao On ...**"²¹

19 En-Neml, 23.

20 Et-Tevba, 129.

21 Eš-Šura, 11.

DOVA NAŠEG POSLANIKA, MUHAMMEDA, S.A.V.S., I VJERNIKA

“Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih: u njegovu korist je dobro koje učini, a na njegovu štetu zlo koje uradi. Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo ili što nehotice učinimo! Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga tovario na one prije nas! Gospodaru naš, ne stavlja nam u dužnost ono što ne možemo podnijeti, pobriši grijehe naše i oprost nam, i smiluj se na nas. Ti si Gospodar naš pa nam pomoz protiv naroda koji ne vjeruje!”²²

Prenosi se da je Allah, dž.š., nakon što je čuo Allahovog Poslanika, s.a.v.s., i vjernike kako kažu: “...**Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga tovario na one prije nas**...” rekao: “Već sam to učinio”, tj. nisam na vas natovarilo takvo breme; a kad su kazali: “...**Gospodaru naš, ne stavlja nam u dužnost ono što ne možemo podnijeti**...” rekao je: “Već sam to učinio”, tj. nisam vam stavio u dužnost ono što ne možete podnijeti.

22 El-Bekara, 286.

Allah, dž.š., nas, dakle, obavezuje samo onim što je u našoj moći, a to je količina moći koja je zajednička svim vjernicima. Postoje ljudi čije su težnje i ambicije veće od težnji i ambicija drugih ljudi. Takvi ljudi čine više dobrovoljnih ibadeta, dok drugi izvršavaju samo ono što se od njih traži. Kad se čovjek nađe u situaciji u kojoj propis izlazi iz okvira njegove moći, Allah, dž.š., mu olakšava zaduženja. Tako, npr., prema Šerijatu, putnik napušta svoj uobičajeni način života te odlazi u mjesto u kojem nema prebivališta, pa mu Allah, dž.š., olakšava zaduženja, tako da ima pravo skraćivati namaze, a u toku mjeseca ramazana ne postiti.

Isto tako, Allah, dž.š., ukazuje i na to da moć nekada biva ograničena, te u tom slučaju olakšava zaduženja i dodjeljuje olakšice. S tim u vezi jeste i sljedeći kur'anski ajet:

“Sada vam Allah daje olakšicu; On zna da ste izmoreni: ako vas bude stotina izdržljivih, pobijedit će dvije stotine ...”²³

Odnos snaga u toj bici prije objavljivanja ovog ajeta bio je jedan prema deset, pa ga je Allah, dž.š., umanjio i učinio da bude jedan prema dva, zato što su vjernici bili izmoreni. Tako će Allah, dž.š., olakšati zaduženja kad god premaše okvire čovjekove moći. Mnogi ljudi griješe, te govore kako neka zaduženja premašuju okvire njihove moći. Takvima kažemo: “Ne. Ti ne možeš određivati granice svoje moći te na osnovu toga odlučivati o svojim zaduženjima, nego trebaš razmisliti o 23 El-Infal, 66.

tome da li te je Allah, dž.š., nečim zadužio ili ne. Ako te bude time zadužio, znaj da te je zadužio onim što je u tvojoj moći.” Sva Allahova, dž.š., zaduženja su u okvirima čovjekovih moći: **“Allah nikoga ne opterećuje preko mogućnosti njegovih: u njegovu korist jeste dobro koje učini, a na njegovu štetu zlo koje uradi ...”**

Konstrukcija **“leha”** ukazuje na vlasništvo, svojinu i nagradu, dok konstrukcija **“alejha”** ukazuje na teret. Primjećujemo da sve ono što je čovjeku u interesu dolazi uz glagol **“kesebe”**, dok sve ono što je njemu na teret dolazi uz glagol **“iktesebe”**, osim u jednom kur’anskom ajetu u kojem Allah, dž.š., kaže: **“A nije tako! Oni koji budu zlo činili (kesebe), i grijesi njihovi ih budu sa svih strana stigili, oni će stanovnici Džehennema biti i u njemu će vječno ostati.”**²⁴

Ovdje se radi o izuzetku iz pravila. Danas je aktuelna nedosljednost u praktičnoj primjeni ova dva glagola. Naime, glagol **“iktesebe”** podrazumijeva pretvaranje i izvještačenost, dok se glagol **“kesebe”** odnosi na nešto prirodno. Otuda, ova dva glagola nemaju isto značenje, tako da se sva dobra djela izražavaju glagolom **“kesebe”**, a ne glagolom **“iktesebe”**.

Prema tome, Allahove, dž.š., riječi: **“...u njegovu je korist dobro koje učini, a na njegovu štetu zlo koje uradi ”**... pojašnjavaju nam da su za činjenje zla (grijeha) potrebni trud i zalaganje, a kada se umjesto glagola **“iktesebe”** upotrijebi glagol **“kesebe”**, onda se tu radi o velikoj nesreći te o situaciji u kojoj grijesi (bez truda i zalaganja) stižu čovjeka sa svih stra-

24 El-Bekara, 81.

na. Razuman je onaj koji mnogo čini ono što je u njegovom interesu, a ne ono što je njemu na teret, imajući u vidu da je onaj koji to kaže Sveznajući Gospodar, Kome se sve vraća, te da iz tog pravila nema izuzetaka. Nakon toga, Allah, dž.š., kroz riječi vjernika kaže: “...**Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo ili što nehotice učinimo ...**” Ovdje se s pravom može reći da nas je Allahov Poslanik, s.a.v.s., umirio kada je rekao: “Moj ummet oslobođen je od onoga što uradi nehotice ili iz zaborava te od onoga na što bude primoran.”

Postavlja se pitanje: “Kako je moguće da se u Kur’anu navodi dova kojom bi se ljudi trebali obraćati svome Gospodaru da ih oslobodi onoga čega je muslimanski ummet već oslobođen?”

Odgovor na to bilo bi kontrapitanje: “Da li ti je neko rekao da je još od početka muslimanski ummet bio oslobođen od onoga što uradi nehotice ili iz zaborava, te onoga na što bude primoran, ili je od toga oslobođen nakon što su se Allahu, dž.š., dovom obratili Allahov Poslanik, s.a.v.s., i vjernici prije nas, pa to još uvijek važi?” Prema tome, muslimanski ummet oslobođen je navedenoga još od početka, i zato neka niko ne kaže: “Kako ćeš se obraćati Allahu, dž.š., za nešto što ne postoji (za nešto čega si već oslobođen)?”

Moguće je da to ukazuje i na vrhunac čistog vjerovanja, odnosno na to da se Allahu, dž.š., smije iskazivati neposlušnost samo nehotice ili iz zaborava. Nije ispravno Allahu, dž.š., hotimično iskazivati neposlušnost, jer ne priliči onome ko je

uistinu svjestan Allahove, dž.š., moći da Mu iskazuje neposlušnost, osim nehotice ili iz zaborava. Allah, dž.š., opskrbio nas je svim blagodatima, a zatim nam dao zaduženja, i zato Mu ne smijemo hotimično iskazivati neposlušnost. Međutim, Allah, dž.š., je ono što se desilo Ademu, a.s., nazvao grijehom, iako u jednom kur'anskom ajetu kaže: **“A Ademu smo odmah u početku naredili; ali on je zaboravio, i nije odlučan bio.”**²⁵

Allah, dž.š., dakle, u njegovom slučaju zaborav naziva grijehom: **“...tako Adem nije Gospodara svoga poslušao i s Puta je skrenuo.”**²⁶ Prema tome, zaborav je bio prvi grijeh, ali je Allah, dž.š., počastio Muhammedov, s.a.v.s., ummet, te ga je oslobodio onoga što učini iz zaborava. U slučaju Adema, a.s., postoji nešto što vjernici moraju imati na umu. Naime, Adem, a.s., stvoren je Allahovom, dž.š., **rukom**, dok smo mi stvoreni prema zakonitostima razmnožavanja. Nadalje, Adem, a.s., primio je zaduženja direktno od Allaha, dž.š., a ne posredstvom vjerovjesnika, i imao je samo jedno zaduženje, a to je da ne jede sa stabla.

Ako je Adem, a.s., stvoren direktno od Allaha, dž.š., ako je direktno od Njega dobio zaduženja, ako je imao samo jedno zaduženje, a to je da ne jede sa stabla, i ako drugih zaduženja nije imao, šta je onda zaboravio? I čega se sjetio? Otuda je zaborav u slučaju Adema, a.s., bio grijeh, imajući u vidu da je stvoren Allahovom, dž.š., **rukom**: **“O Iblise!”, rekao je On, “šta te navelo da se ne pokloniš onome koga sam Sobom stvorio ...”**²⁷

25 Ta-Ha, 115.

26 Ta-Ha, 121.

27 Sad, 75.

Otuda nije bilo prikladno i ispravno da Adem, a.s., zaboravi to jedino zaduženje, a možda ga je zaboravio zbog neke mudrosti koje je samo Allah, dž.š., svjestan i koja se, možda, odnosi na izgradnju i unapređivanje Zemlje, na kojoj ga je Allah, dž.š., postavio za namjesnika (**halifu**). Kad je pak riječ o Muhammedovom, s.a.v.s., ummetu, kada kažemo: "... **Gospodaru naš, ne kazni nas ako zaboravimo ili što nehotice učinimo ...**" kao da time na pravi način veličamo Allaha, dž.š., izražavamo našu bojazan da Mu nehotice ne iskažemo neposlušnost, te naglašavamo da ako neki grijeh i učinimo, to može biti samo nehotice ili iz zaborava. To bi bila svijest o Allahovoj, dž.š., moći.

Međutim, šta se podrazumijeva pod zaboravom, a šta pod ncnamjernim činjenjem grijeha?

Prvo treba reći da postoji razlika između prijestupa i pogrešnog koraka ili propusta. Prijestup može predstavljati jedino grijeh, imajući u vidu da podrazumijeva hotimično činjenje onoga što se ne smije činiti, odnosno činjenje grijeha i pored poznavanja propisa. Nekada pak čovjek nije svjestan propisa, i u tom slučaju smatramo da je napravio pogrešan korak ili nehotačan propust.

Kao primjer možemo navesti slučaj u kojem učenik u školi uči da subjekat stoji u nominativu, a objekat u akuzativu. Sredinom školske godine koriguju ga i ispravljaju kako bi to pravilo čvrsto usvojio. Međutim, postavlja se pitanje da li će ga u danima ispita učitelj korigovati i ispraviti ili prekoriti

i kazniti? Naravno da će ga prekoriti i kazniti, imajući u vidu da je tokom čitave školske godine učio to pravilo te u vezi s njim duže vrijeme griješio, što je, pod uvjetom da je u tome (učanju na greškama) bio ustrajan, trebalo dovesti do njegovog usvajanja. Naime, čovjekov čin smatra se nehotice napravljenim pogrešnim korakom ili propustom ukoliko ne postoji pravilo koje je na taj način svjesno prekršio; ili pravilo postoji, ali on za njega nije znao, ili o njemu nije obaviješten, ili mu je jednom saopćeno, ali ga se nije sjetio, ili ga još uvijek nije čvrsto usvojio.

Nadalje, Allah, dž.š., kroz riječi vjernika kaže: “...**Gospodaru naš, ne tovari na nas breme kao što si ga tovario na one prije nas ...**” Pod bremenom se u ovom slučaju podrazumijeva ono što je čovjeku tegobno i nesnosno, a kao primjer možemo navesti breme koje je spušteno (objavljeno) Jevrejima: “Ako želite oprost, izvršite samoubistvo, ili udijelite milostinju, ili se očistite četvrtinom svojih imetaka.” Međutim, Allah, dž.š., ne odnosi se prema nama kao što se odnosio prema narodima koji su nam prethodili. S tim u vezi, kada kažemo: “...**Gospodaru naš, ne stavlja nam u dužnost ono što ne možemo podnijeti ...**” mi vjerujemo da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Allah je rekao: ‘Da’”, pod čime se podrazumijeva da je Allah, dž.š., uslišao dovu otklanjajući od ummeta napor i poteškoće, tj. On nam neće staviti u dužnost ono što ne možemo podnijeti.

Kada kažemo: “...**pobriši grijehе naše ...**” mi se zapravo skrušeno obraćamo Allahu, dž.š.: “Ti, Gospodaru naš, znaš

da mi, bez obzira koliko nam je vjerničke čilosti i žudnje dato, nećemo biti u stanju da u potpunosti izvršimo obaveze prema Tebi. Zato ćemo kod Tebe biti primljeni samo ako nam Ti grijeha poništiš.”

Pod riječju “**afv**” se u ovom dijelu ajeta podrazumijeva brisanje traga. Naime, kao što putnici kroz pustinju ostavljaju tragove u pijesku koje briše vjetar, tako i grijesi imaju svoje tragove, za koje mi ovim dijelom ajeta tražimo od Allaha, dž.š., da ih pobriše.

Kada kažemo: “...**i oprosti nam ...**” mi znamo da je jedan od fenomena ljudske naravi namjera (**nijjet**), koji odlučnost prenosi u oblast konkretnog djelovanja i postupanja, a to je nešto što zahtijeva vježbanje i navikavanje. Kao primjer, možemo pretpostaviti situaciju u kojoj se neko o nama ogriješio, pa mi imamo priliku (pravo) da mu uzvratimo istom mjerom ili da u sebi suzbijemo i prigušimo gnjev, s tim da je gnjev u tom slučaju i dalje prisutan, a tu, onda, dolazi do izražaja naš oprost.

Šta je pak s ovim slučajem kad je riječ o Stvoritelju, Koji ima apsolutnu moć?

Naime, nekada Allah, dž.š., ne kažnjava grešnika, ali i dalje ostaje ljut na njega. Međutim, ko je od nas u stanju podnijeti Njegovu srdžbu? Zato mi od Njega tražimo da nam oprost, te kažemo: “...**oprosti nam, i smiluj se na nas ...**” Na taj način mi od Njega tražimo da nam oprost grijeha koje smo počinili, te Mu se utječemo i molimo Ga da nas sačuva grijeha koji izazivaju Njegovu srdžbu.

Kada kažemo: “...**Ti si Gospodar naš pa nam pomози protiv naroda koji ne vjeruje**”, mi priznajemo naše robovanje Njemu, kao i to da je On naš stvoritelj i da rukovodi našim životima te da je On naš pomagač, a obzirom da nam je pomagač, pomaže nas i protiv nevjernika.

POKAJANJE ADEMA, A.S.

Razlika između Ademovog, a.s., grijeha i grijeha Iblisa jeste u tome što je Adem, a.s., priznao svoj grijeh, dok to Iblis nije učinio. Prema tome, Adem, a.s., počinio je grijeh, a Iblis je izašao iz vjere, Allahu, dž.š., se od njega utječemo.

Allah, dž.š., u Kur'anu kaže: **“I Adem primi neke riječi od Gospodara svoga, pa mu On oprostí ...”**²⁸

Učenjaci su željeli utvrditi o kojim se riječima u ovom slučaju radi, pa se postavilo pitanje jesu li to Ademove, a.s., riječi u sljedećem kur'anском ajetu: **“Gospodaru naš', rekoše oni, 'sami smo sebi krivi, i ako nam Ti ne oprostíš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni.”**²⁹

Ovaj kur'anški ajet ukazuje nam na to da Ademov, a.s., grijeh nije bio grijeh iz oholosti, nego grijeh iz neznanja, dok je Iblisov grijeh bio iz oholosti prema Allahovoj, dž.š., naredbi (**emeru**). Nakon što je Adem, a.s., počinio grijeh, postao je potišten, te je rekao: “Gospodaru moj! Tvoja zabrana da se približavam stablu je obavezujuća ... ali ja nisam mogao da se suzdržim.” Prema tome, Adem, a.s., potvrdio je Allahovo,

28 El-Bekara, 37.

29 El-E'raf, 23.

dž.š., pravo na zakonodavstvo, dok se Iblis usprotivio Njegovom emeru, te rekao: "...Zar da se poklonim onome koga si od ilovače stvorio ..."30

Prema tome, riječi koje je Adem, a.s., primio od Allaha, dž.š., mogle bi biti gore spomenuti kur'anski ajet: "'Gospodaru naš', rekoše oni, 'sami smo sebi krivi, i ako nam Ti ne oprostiš i ne smiluješ nam se, sigurno ćemo biti izgubljeni.'"31 Mogle bi to biti i sljedeće riječi: "Gospodaru moj! Nema drugog boga osim Tebe. Slavljén neka si, Gospodaru moj, i Tebi neka je hvala. Ja sam sebi nanio veliko zlo, pa mi oprosti, o Ti Koji najviše praštaš ..." ili: "Primi moje pokajanje, o Ti Koji najviše praštaš ..." Ili su to sljedeće riječi: "Slavljen neka je Allah, dž.š., i Njemu neka je hvala. Nema drugog boga osim Njega." Bitno je to da je Allah, dž.š., objavio Ademu, a.s., riječi kojima će Mu se približiti, bilo da se radi o gore navedenom kur'anском ајету ili o nekim drugim riječima.

Ako obratimo pažnju na način na koji Allah, dž.š., poučava Adema, a.s., riječima na osnovu kojih će mu oprostiti, vidjet ćemo da je to jedno bitno načelo u životu društvene zajednice. Naime, da Allah, dž.š., nije propisao tevbu i da nas nije obradovao time da će je primiti, onaj ko se jednom ogriješi nikada se ne bi riješio grijeha, i cijeli svijet bi od toga patio.

Allah, dž.š., stvorio nas je kao bića koja imaju slobodu izbora, a ne kao one koji su primorani i prinuđeni. To pri-

30 El-Isra, 61.

31 El-E'raf, 23.

moravanje i prisiljavanje potvrdilo bi Allahovu, dž.š., moć. Međutim, Allah, dž.š., htio je da Mu se okrenemo iz ljubavi i naklonosti, a ne zbog toga što smo na to primorani i prisiljeni. Zato nas je stvorio kao bića koja imaju slobodu izbora te nam je dao mogućnost da Mu budemo poslušni ili neposlušni, a budući da je čovjeku data sloboda izbora, on će se opredjeljivati za jedno ili drugo.

Allah, dž.š., nije stvorio neke ljude koji će tokom čitavog života birati dobro, niti je stvorio druge ljude koji će uvijek birati zlo. Naime, postoje dobročinitelji koji nekada učine i zlo, kao što postoje i grešnici koji nekada učine i neko dobro. Čovjek nije stvoren kao neko ko će se opredijeliti za apsolutno dobro ili apsolutno zlo. Tako mi nekada zaboravljamo, nekada smo nemarni, nekada i grijeha činimo, a s obzirom da je čovjek izložen grijesima, Allah, dž.š., propisao je tevbu kako čovjek ne bi gubio nadu u Njegovu milost i kako bi se mogao pokajati s ciljem da Mu se vrati. U poslovice se kaže: "Mnogo je grijeha koji izazovu poniznost i potištenost, a bolji su od pokornosti koja izazove gordost i oholost!"

Prema tome, kad je Adem, a.s., spušten na Zemlju da izvrši svoj zadatak, nije bio opterećen nijednim grijehom. Naime, bio je pogriješio, ali ga je Allah, dž.š., poučio riječima tevbe, pa se on pokajao, i Allah, dž.š., mu je oprostio.

Kad je riječ o dijelu gore spomenutog kur'anskog ajeta: "**...On mnogo prašta i milostiv je**"³², riječ **Tevbab** (Onaj Koji mnogo prašta) odnosi se na to da Allah, dž.š., ne kažnjava

32 El-Bekara, 37.

Svoje robove zbog jednog grijeha, jer bi se za Njega moglo reći da mnogo prašta (da je **Tevvab**) kad bi svakom čovjeku oprostio samo po jedan grijeh. Pojačanje o kojem je ovdje riječ (Koji **mного** prašta) može doći iz dva razloga. Prvi bi bio da se nešto ponovi više puta od jedne osobe ili nekolicine njih, dok bi drugi bio da nešto bude učinjeno samo jednom, ali od velikog broja osoba.

Tako, npr., ako za nekoga kažemo da je izjelica (proždrljiv), on može biti takav zato što jede velike količine hrane, odnosno mnogo više od čovjekovog uobičajenog obroka, kao, npr., da pojede deset vekni hljeba za doručak te isto toliko za ručak i večeru, a može biti takav i zato što jede uobičajene količine hrane, ali, npr., petnaest puta u toku jednog dana.

Prema tome, Allah, dž.š., je **Tevvab** (Onaj Koji mnogo prašta) zato što su ljudi mnogobrojni. Naime, kada bi svako od njih samo jednom pogriješio, broj njihovih grijeha koje će Allah, dž.š., oprostiti bio bi ogroman, a Allah, dž.š., oprostiti će i onome koji u toku dana počini više grijeha ukoliko Mu se obrati i oprost zatraži.

Pojačanje se, dakle, može odnositi i na situaciju u kojoj učestvuje samo jedna osoba, a može i na situaciju u kojoj učestvuje više osoba.

Adem, a.s., počinio je jedan grijeh, pa je bilo za pretpostaviti da je Allah, dž.š., u tom slučaju **Taib** (Onaj koji prašta). Međutim, s obzirom da će Ademovo, a.s., potomstvo biti mnogobrojno, pojačanje je u ovom slučaju zbog kvantiteta.

Jednom prilikom došla je h. Omeru, r.a., jedna žena plačući i kukajući zato što je njen sin bio uhapšen i optužen za krađu. Kazala je h. Omeru, r.a.: “Moj sin ukrao je samo ovaj put.” H. Omer, r.a., odgovorio joj je: “Allah, dž.š., milostiviji je prema Svome robu od toga da ga kazni nakon što prvi put učini neki prijestup. On je sigurno (u)krao i ranije.”

Ja smatram da ne postoji kriminalac koji biva uhapšen nakon prvog počinjenog prijestupa. Riječ **Tevvab** (Onaj Koji mnogo prašta) ukazuje na to da on biva uhapšen nakon drugog ili trećeg puta, jer Allah, dž.š., prikriva grijehe i sramotu Svome robu jednom ili dva puta. Međutim, kad broj prijestupa postane veći, te on u griješenju ustraje, Allah, dž.š. zaustavlja ga. U tome bi bio smisao riječi **Tevvab** (Onaj Koji mnogo prašta).

Allah, dž.š., je **Tevvab** (Onaj Koji mnogo prašta) iz Svoje milosti. Postoji, npr., neko ko, praštajući, stalno milost ukazuje, tako da onaj kome se prašta kazuje: “Kamo sreće da si me kaznio te da mi nisi, praštajući mi, u svakom trenutku milost ukazivao.” Međutim, Allah, dž.š., mnogo prašta i milostiv je: oprašta Svome robu, milostiv je prema njemu i grijehe mu briše.

DOVA IBRAHIMA, A.S.

“A kad je Ibrahim zamolio: ‘Gospodaru moj, učini ovo mjesto sigurnim gradom, a snabdij plodovima stanovnike njegove, one koji budu vjerovali u Allaha i u onaj svijet!’ , On je rekao: ‘Onome koji ne bude vjerovao dat ću da neko vrijeme uživa, a onda ću ga prisiliti da uđe u paklenu vatru, a grozno će ona prebivalište biti!’”³³

Allah, dž.š., u Kur’anu kaže: **“I učinili smo Hram utočištem i sigurnim mjestom ljudima ...”³⁴** Ako je Allah, dž.š., kako to u ovom kur’anskom ajetu stoji, učinio I Iram sigurnim mjestom, čemu onda dova Ibrahima, a.s., u kojoj, kako to u gore navedenom kur’anskom ajetu stoji, traži od Allaha, dž.š., da Mekka bude sigurno mjesto?! Kao odgovor, možemo ponuditi konstataciju da insistiranje na nečemu što već postoji ima za cilj njegovo trajanje i postojanost. Ibrahim, a.s., dakle, na taj način traži od Allaha, dž.š., da blagodat sigurnosti u Hramu učini trajnom.

33 El-Bekara, 126.

34 El-Bekara, 125.

Isti je slučaj i sa sljedećim kur'anskim ajetom: **“O vjernici, vjerujte u Allaha, i Poslanika Njegova, i u Knjigu koju On Svome Poslaniku objavljuje, i u Knjigu koju je objavio prije. A onaj ko ne bude vjerovao u Allaha, i u meleke Njegove, i u knjige Njegove, i u poslanike Njegove, i u onaj svijet – daleko je zalutao.”**³⁵

U njemu im se, dakle, Allah, dž.š., obraća kao vjernicima, a zatim ih poziva da vjeruju. Kako to?!

Allah, dž.š., im, dakle, na taj način naređuje da budu ustrajni u vjerovanju, što, također, potvrđuje da insistiranje na onome što već postoji zapravo predstavlja insistiranje na njegovom trajanju i postojanosti.

Pod Ibrahimovim, a.s., riječima: **“...Gospodaru moj, učini ovo mjesto sigurnim gradom ...”** podrazumijeva se: Gospodaru moj! Ako si ovaj hram učinio sigurnim i ranije, učini da bude takav do Sudnjega dana, kako bi svako onaj ko u njega uđe bio siguran, imajući u vidu da se nalazi u neplodnoj dolini u koju su se u prošlosti ljudi bojali ići zbog toga što put do nje nije bio siguran ... ili pak kako bi svakom onom koji u njega uđe Allah, dž.š., učinio trajnom blagodat vjerovanja.

Ove riječi ponavljaju se i u jednom drugom kur'anskom ajetu, s tim da je u njemu, za razliku od gore navedenog ajeta, riječ **beled** (mjesto, grad) određena, što bi značilo da Ibrahim, a.s., u njemu traži od Allaha, dž.š., da taj prostor učini mjestom (naseljenim), te da ga učini sigurnim.

35 E:n-Nisa, 136.

Neke riječi imaju stilsku vrijednost. Tako, npr., riječ **gash**, pod kojom se izvorno podrazumijeva zguljivanje kože s ovce, ima i značenje otimanja i uzurpiranja, u smislu da onaj koji nekome nešto otme ili uzurpira kao da to s njega svlači i zguljuje.

Prvo na što nas riječ **beled** asocira jeste grad ili mjesto. Međutim, pod tom riječju podrazumijeva se i mrlja (pjega, ožiljak) na koži koja taj dio kože čini drugačijim od ostatka kože, kao što je, npr., slučaj s bijelom mrljom na licu ili ruci koja svojom bjelinom taj dio tijela čini drugačijim od njegovog ostatka. Isti je slučaj i s prostorom na kojem nema zgrada i nastambi, te ga nije moguće razlikovati od prostora u okruženju. Međutim, ako na njemu podigneš zgrade, dat ćeš mu obilježje koje će ga činiti drugačijim od prostora u okolini.

Pod riječima: “... **i snabdij plodovima stanovnike njegove ...**” podrazumijeva se ono što neminovno ide uz sigurnost, jer sve dok ima plodova i opskrbe, ljudima su osigurana sredstva za život, a to im daje razlog za boravak (zadržavanje) u datom mjestu. Međutim, Ibrahim, a.s., ovim riječima dodaje i sljedeće: “...**one koji budu vjerovali u Allaha i u onaj svijet ...**” kao da tu opskrbu traži samo za vjernike. Zašto?

Naime, kad je Allah, dž.š., rekao: “...**Učinit ću da ti budeš ljudima u vjeri uzor ...**”³⁶ Ibrahim, a.s., kazao je: “...**I neke moje potomke ...**”³⁷ pa je Allah, dž.š., dodao: “...**obećanje Moje neće obuhvatiti nevjernike ...**”³⁸

36 El-Bekara, 124.

37 El-Bekara, 124.

38 El-Bekara, 124.

Ibrahim, a.s., se, dakle, i u ovom slučaju pobojavao da će Allahov, dž.š., odgovor biti isti, odnosno da će reći: “Moja opskrba neće obuhvatiti nevjernike”, pa je rekao: “... **i snabdij plodovima stanovnike njegove, one koji budu vjerovali u Allaha i u onaj svijet ...**” Međutim, Allah, dž.š., želio je skrenuti pažnju Ibrahima, a.s., na to da Njegov dar kao Boga nije poput Njegovog dara kao Gospodara, jer duhovno vođstvo nad ljudima, koje je dar Boga, stječe samo vjernik, dok opskrbu, dar Gospodara, dobijaju vjernik i nevjernik. Naime, Allah, dž.š., svima nama darovao je život i osigurao opskrbu, a kada je rekao: “...**obećanje Moje neće obuhvatiti nevjernike ...**” mislio je na vrijednosti koje bivaju darovane samo vjernicima, dok je opskrba nešto što biva dato i vjernicima i nevjernicima. Zato je Allah, dž.š., rekao: “...**i onima koji ne budu vjerovali ...**” čime se koriguje Ibrahimovo, a.s., shvatanje, kako bi bio svjestan da je svima onima kojima je Allah, dž.š., podario život osigurana opskrba, kako vjernicima tako i nevjernicima. Dobra na ovome svijetu su rasuta, a budući da nam je Allah, dž.š., darovao život, osigurao nam je i opskrbu.

Allah, dž.š., nije rekao Suncu da na Zemlji obasjava samo vjernike niti je odredio da zrak udišu samo oni koji vjeruju, nego je blagodati koje su potrebne za očuvanje života i njegovo trajanje darovao svim stvorenjima, vjernicima i nevjernicima, s tim da je za one koji ne vjeruju rekao: “...**onome koji ne bude vjerovao dat ću da neko vrijeme uživa ...**” a uživanje je nešto što ljudi vole i za što priželjkuju da traje i da se ponavlja.

Allahove, dž.š., riječi: “...**dat ću mu da uživa ...**” ukazuju na trajanje tog užitka, tj. on će uživati na ovome svijetu. U svakoj blagodati se uživa. Tako i nevjernik ima svoj užitak, uživa i onaj koji se opija... Užici su na ovome svijetu, dakle, mnogobrojni, ali Allah, dž.š., kaže da oni traju samo neko vrijeme ... Prema tome, užici na ovome svijetu, bez obzira koliko mnogo ih bilo, traju samo neko vrijeme.

Kada je riječ o Allahovim, dž.š., riječima: “...**a onda ću ga prisiliti da uđe u paklenu vatru ...**” riječ **prisiliti** ukazuje na to da čovjek na onome svijetu neće imati izbora. Čovjek na ovome svijetu ima pravo izbora, tj. ima pravo birati da li će nešto učiniti ili ne. Međutim, na onome svijetu on nema pravo izbora, tako da, npr., nije u stanju, ukoliko je jedan od stanovnika Džhennema, opredijeliti se za Džennet. Štaviše, on na onome svijetu više neće imati ovlasti ni nad svojim organima koji su mu u životu na ovome svijetu bili potčinjeni i kojima je činio grijeh: “...**na Dan kada protiv njih budu svjedočili jezici njihovi, i ruke njihove, i noge njihove za ono što su radili.**”³⁹

Organi, dakle, koji su bili potčinjeni nevjerniku u grijese-nju na ovome svijetu neće mu biti poslušni na Sudnjem danu. Tako će jezik, kojim je izražavao svoje nevjerovanje, Allahu, dž.š., utječemo se od toga, na Sudnjem danu svjedočiti protiv čovjeka. I noge kojima je hodio na mjesta konzumiranja alkohola, lumpovanja i grijese-nja također će svjedočiti protiv čovjeka. I ruke kojima je ubijao i krao također će svjedočiti

³⁹ En-Nur, 24.

protiv njega. Riječ **prisiliti** u gore navedenom kur'anskom ajetu značila bi da čovjek na onome svijetu ostaje bez prava izbora te da skončava u vatri i patnji velikoj: “...**a onda ću ga prisiliti da uđe u paklenu vatru, a grozno će ona prebivalište biti!**”, tj. Allah, dž.š., upozorava nevjernike da ih čeka vatra i patnja na onome svijetu, što neće biti rezultat njihovog izbora, nego nešto na što će biti primorani.

DOVA IBRAHIMA I NJEGOVOG SINA, ISMAILA, A.S.

"I dok su Ibrahim i Ismail temelje Hrama podizali, oni su molili: 'Gospodaru naš, primi od nas, jer Ti, uistinu, sve čuješ i sve znaš!'"⁴⁰

Uprkos poteškoćama koje su Ibrahim i Ismail, a.s., podnijeli podižući Hram, bili su sretni i zadovoljni, a sve što su tražili od Allaha, dž.š., bilo je da primi njihovo djelo te da ih nagradi za ono što su radi Njega i odazivajući se Njegovoj zapovijedi učinili.

"...Ti, uistinu, sve čuješ i sve znaš!", tj.: O Gospodaru, Koji sve čuješ i sve znaš! Mi ovo činimo zbog Tvoga zadovoljstva, a ne zadovoljstva nekoga drugog ... To je otuda što se djela cijene prema namjeri. Naime, nekada dvojica ljudi čine nešto za što će jedan od njih biti nagrađen, jer to čini radi Allahovog, dž.š., zadovoljstva i Njegove blizine, dok drugi za to neće biti nagrađen, zato što to čini radi ovosvjetskih interesa.

Allah, dž.š., poznaje svačije namjere te prima djela koja su iskreno u Njegovo ime učinjena, dok ona koja nisu

⁴⁰ El-Bekara, 127.

iskreno radi Njegovog zadovoljstva učinjena, On ne prima. S tim u vezi, Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: “Djela se cijene prema namjeri, i svakom će čovjeku pripasti (biti upisano) ono što naumi. Tako će hidžra onoga koji je učini radi Allaha i Njegovog Poslanika biti upisana kao djelo u ime Allaha i Njegovog Poslanika, dok će hidžra onoga ko je učini zbog stjecanja nekog ovosvjetskog dobra ili braka s nekom ženom biti upisana kao djelo u ime onoga zbog čega ju je učinio.” Prema tome, nema nagrade za djelo koje nije iskreno u ime Allaha, dž.š., učinjeno.

“Gospodaru naš, učini nas dvojicu Tebi odanim, i porod naš neka bude odan Tebi, i pokaži nam obrede naše i oprosti nam, jer Ti primaš pokajanje i samilostan si!”⁴¹

Postoji razlika između situacija u kojoj nečim bivaš zadužen, pa to s ljubavlju izvršavaš, i situacije u kojoj formalno izvršavaš zaduženje te odustaješ od njega kao i onaj koji sa svojih pleća odbacuje teret tog zaduženja ... U ovom kur’anskom ajetu je dova Ibrahima i njegovog sina Ismaila, a.s., koji su govorili: “Gospodaru! Ti si nam naredio da podignemo ovaj hram, i mi smo učinili ono što si nam naredio, što ne znači da nam više ne treba Tvojih zaduženja. Mi želimo da slast Tvojih zaduženja osjetimo mnogo puta: **‘Gospodaru naš, učini nas dvojicu Tebi odanim ...’** i Tebi se u potpunosti predajemo.”

Čovjek može završiti s jednim zaduženjem i odmah tražiti drugo samo kad osjeti slast tog zaduženja i u njemu nađe

⁴¹ El-Bekara, 128.

užitak ... a taj će užitak osjetiti samo ako se prisjeti nagrade za to zaduženje ... Kad god učini neko djelo, prisjeti se užitka koji za to slijedi, pa traži još više zaduženja.

Čim su podizanje Hrama priveli kraju, Ibrahim i njegov sin Ismail, a.s., kazali su: **“Gospodaru naš, učini nas dvojicu Tebi odanim ...”** Nisu se zadovoljili ni time, nego su poželjeli da se slast zaduženja prenesu i na njihove potomke, pa su kazali: **“...i porod naš neka bude odan Tebi ...”** kako bi Allahov, dž.š., (Pravi) put imao svoj kontinuitet na Zemlji i kako bi se zaduženja prenosila s generacije na generaciju sve do Sudnjeg dana ... Zatim su kazali: **“...i pokaži nam obrede naše ...”** tj. objasni nam, Gospodaru, šta od nas želiš. Objasni nam kako da Ti robujemo i kako da Ti se približimo ... a pod obredima (**menasik**) podrazumijevaju se postupci kojima Allah, dž.š., želi da Mu robujemo (da Ga obožavamo).

Riječi: **“...i pokaži nam obrede naše ...”** ukazuju na to da Ibrahim, a.s., želi da mu se otvore vrata zaduženja, jer on u svakom zaduženju vidi samo čišćenje duše, dobro za potomstvo i užitak na onome svijetu. Zato on u nastavku kaže: **“... i oprosti nam, jer Ti primaš pokajanje i samilostan si”!** Riječima: **“...i oprosti nam ...”** njih dvojica ne traže oprost za grijeh koje su njih dvojica eventualno počinila, nego to čine zato što znaju da će oni koji nakon njih dođu činiti grijeh, pa traže oprost za svoje potomstvo ... Međutim, kako su to znali? Saznali su to iz sljedećih Allahovih, dž.š., riječi: **“...onome koji ne bude vjerovao dat ću da neko vrijeme uživa, a onda**

ću ga prisiliti da uđe u paklenu vatru, a grozno će ona prebivalište biti!”

Tražili su, dakle, oprost i milost za svoje potomke, a Allah, dž.š., voli kada Mu se Njegovi robovi pokaju i više se obraduje pokajanju Svoga roba vjernika nego neko od vas koji nađe svoju devu nakon što je izgubi u pustinji ... Naime, grijeh odvraća čovjeka s Allahovog, dž.š., (Pravog) puta i osigurava mu neku prolaznu korist, ali ga slast imana (vjerovanja), ukoliko je vjernik, ponovo privlači sebi i odvraća od grijeha. Zato je rečeno: “Ukoliko se pokaješ za ono što učiniš, Allah, dž.š., ti neće samo oprostiti grijeh, nego će ti i loša djela zamijeniti onim dobrim ...” Pokajanje (**tevba**) propisana je kako bi se čitava društvena zajednica sačuvala od velikog zla i nesreće ... jer kad bi zbog jednog grijeha čovjek vječno završio u Vatri bez prava na pokajanje i oprost, grešnici bi se uzoholili i postali još gori, te bi cijela društvena zajednica bila pogođena njihovim zlom ... Međutim, neka ljudi ne gube nadu u onaj svijet, jer je Allahov Poslanik, s.a.v.s., jednom prilikom rekao: “Svaki čovjek je grešnik, a najbolji među grešnicima jesu oni koji se kaju.”

Prema tome, rezultat Allahove, dž.š., milosti jeste to što nam je dao mogućnost da učinimo pokajanje (**tevbu**) kako bi nas sačuvalo od grijeha i patnji.

“Gospodaru naš, pošalji im poslanika, jednog od njih, koji će im ajete Tvoje kazivati i Knjizi ih i mudrosti učiti i očistiti ih, jer Ti si, uistinu, silan i mudar!”⁴²

42 El-Bekara, 129.

Ovo je dova Ibrahima, a.s., u kojoj on traži od Allaha, dž.š., da upotpuni Svoje blagodati prema Njegovim potomcima te da poveća opskrbu Svojim robovima ... tako što će im poslati vjerovjesnika koji će im dostaviti nebesku Uputu, kako na Zemlji ne bi nastupio period tame u kojem bi Zemljom zavlдалo grijеšenje, nered i nevjerovanje, te kako ljudi ne bi počeli obožavati kipove, kao što je to bilo prije Ibrahima, a.s.

Riječi: “...pošalji im poslanika, jednog od njih ...” podrazumijevaju odgovor Jevrejima, koje je rastužilo to što je Allahov Poslanik, s.a.v.s., Arap. Naime, oni su smatrali da poslanik mora biti iz njihovog naroda, a mi im kažemo da je i naš i njihov djed Ibrahim, a.s., te da su oni potomci Jakuba, a.s., sina Ishaka, a.s., dok je Muhammed, s.a.v.s., potomak Ismaila, a.s., Ibrahimovog, a.s., sina i Ishakovog, a.s., brata ... Ove riječi ukazuju da nemaju argumenta njihove tvrdnje da ih je Allah, dž.š., odlikovao i odabrao nad ostalim narodima. Allah, dž.š., im je na ovaj način oduzeo poslanstvo, zato što su na Zemlji činili nasilje i nepravdu, a Allahovo, dž.š., obećanje ne odnosi se na one koji čine nasilje i nepravdu.

Allah, dž.š., htio im je, dakle, ovim riječima dati do znanja da je Poslanik, s.a.v.s., od Ibrahimovog, a.s., roda, te da je potomak Ismaila, a.s., Ibrahimovog, a.s., sina.

Pod riječima: “...koji će im ajete Tvoje kazivati ...” podrazumijevaju se kur’anski ajeti.

Kada se radi o riječima: “...i Knjizi ih i mudrosti učiti...” trebamo znati da postoji razlika između učenja (čitanja,

tilaveta) i učenja (poučavanja, **ta'lima**). Naime, pod učenjem (čitanjem, **tilavetom**) podrazumijeva se čitanje Kur'ana, dok se pod učenjem (poučavanjem, **ta'limom**) podrazumijeva upoznavanje s njegovim značenjima te s onim što donosi, kako bismo ga mogli primijeniti u praksi i znati odakle dolazi ... Pod Knjigom se u ovom slučaju podrazumijeva Kur'an, dok se pod mudrošću podrazumijeva sunnet Allahovog Poslanika, s.a.v.s., za koji Allah, dž.š., obraćajući se Poslanikovim, s.a.v.s., suprugama, u Kur'anu kaže: **“I pamтите Allahove ajete i mudrost, koja se kazuje u domovima vašim ...”**⁴³

Pod riječima: **“...i (koji će) očistiti ih ...”** podrazumijeva se sljedeći smisao: I koji će ih očistiti i uputiti na put dobra i besprijealnog vjervovanja.

Pod riječima: **“...Ti si, uistinu, silan i mudar!”** podrazumijeva se sljedeće: Ti si Silni, Koga niko nadvladati ne može i Kome niko pitanja ne postavlja, te Mudri, iza čijeg se svakog djela krije velika mudrost.

43 El-Ahzab, 34.

DOVA ZEKERIJJAA, A.S.

“Tu Zekerijja zamoli Gospodara svoga: ‘Gospodaru moj’, reče, ‘podari mi od Sebe čestita potomka, jer se Ti, uistinu, molbi odazivaš!’”⁴⁴

Kada je Merjema, majka Isaa, a.s., kazala Zekerijjau, a.s., da je hrana (koja se kod nje nalazila) od Allaha, dž.š., te da On opskrbljuje onoga koga hoće bez ikakvog računa, “probudila” je u njemu vjerovanje. Naime, na um mu je pala jedna želja, pa je rekao u sebi: “Hajde da zatražimo od našeg Gospodara da nas opskrbi onim što želimo.” obzirom da je to rekao, mora biti da je povjerovao Merjemi da je hrana koja se kod nje nalazila od Allaha, dž.š. Drugo što je u njemu probudilo vjerovanje jeste činjenica da u njegovoj sredini nije bilo mnogobrojnih vrsta hrane koje su se kod nje nalazile ili da nisu bile iz tog godišnjeg doba. I sve to u mihrabu, a mi znamo da je mihrab riječ pod kojom se podrazumijeva mjesto ibadeta. S tim u vezi, Allah, dž.š., kaže:

**“Oni su mu izrađivali što god je htio; hramove (me-
harib) i spomenike, i zdjele kao čatrnje, i kotlove**

⁴⁴ Alu Imran, 38.

nepokretne. "Trudite se i budite zahvalni, o čeljadi Davudova!" – A malo je zahvalnih među robovima Mojim."⁴⁵

Pod mihrabom se podrazumijeva i mjesto na kojem u džamiji stoji imam, ili pak prostorija do koje se penje stepenicama. Imajući u vidu da je, dakle, Merjema, dok je bila u mihrabu, obavijestila Zekerijjaa, a.s., da je hrana koja se kod nje nalazila od Allaha, dž.š., te da je na taj način u njemu "probudila" vjerovanje, šta je mogla biti njegova reakcija? Naime, on je, još dok je bio u mihrabu, uputio dovu Allahu, dž.š.: **"'Gospodaru moj', reče, 'podari mi od Sebe čestita potomka, jer se Ti, uistinu, molbi odazivaš!'"** Zatražio je, dakle, od Allaha, dž.š., da mu podari potomka. Međutim, ovdje treba imati na umu i sljedeće. Da li je Zekerijja, a.s., kao i "obični" ljudi, tražio od Allaha, dž.š., da mu podari potomka koji će mu biti ukras u životu na ovome svijetu ili pak nasljednik, tj. sin? Ne, on je tražio da mu Allah, dž.š., podari čestita potomka, što ukazuje na to da je on bio svjestan da postoje i potomci koji nisu čestiti.

Allah, dž.š., spominje u Kur'anu i sljedeće riječi Zekerijjaa, a.s.: **"...da naslijedi mene i porodicu Jakubovu ..."**⁴⁶ Ovdje se, dakle, radi o dovi za nasljeđivanje poslanstva, Jasnoga (Pravoga) puta te vrijednosti i vrlina. U tome je Zekerijja, a.s., tražio potomka. Tražio ga je za velike zadatke. Pod riječima

⁴⁵ Sebe, 13.

⁴⁶ Merjem, 6.

Zekerijaa, a.s.: **“Gospodaru moj, podari mi...”** podrazumijeva se traženje nečega bez ikakve naknade. On, dakle, priznaje: “Ja ne posjedujem sposobnosti koje bi mi osigurale potomka zato što sam u godinama, a moja žena ne može rađati. Zato je ono što ćeš mi dati, Gospodaru moj, poklon a ne pravo.” Štaviše, to nije pravo čak ni onoga koji za to posjeduje sposobnosti, jer treba znati da ono što mu Allah, dž.š., daje i u tom slučaju ostaje poklon. Treba se čuvati uvjerenja da je ispunjenje preduvjeta to što nam osigurava potomstvo. Allah, dž.š., nas u sljedećim kur’anskim ajetima upozorava da se ne zavaravamo ispunjenjem preduvjeta:

“Allahova je vlast na nebesima i na Zemlji. On stvara šta hoće! On poklanja žensku djecu kome hoće, a kome hoće – mušku, ili im daje i mušku i žensku, a koga hoće, učini bez poroda; On uistinu, sve zna i sve može.”⁴⁷

U ovim Allahovim, dž.š., riječima jasno se skreće pažnja i upozorava na to da se ne zavaravamo ispunjenjem preduvjeta. Sve što dolazi od Allaha, dž.š., jeste dar ili poklon, dok ispunjenje preduvjeta nikome ne može osigurati ono što želi. Zekerijaa, a.s., rekao je: **“Gospodaru moj, podari mi od Sebe...”** gdje se pod riječima **“od Sebe”** podrazumijeva: **Podari mi iz Svojih izvora.** Zašto? Zato što je sve od Allaha, dž.š.

Postoji razlika između Allahovog, dž.š., davanja na osnovu čovjekovog truda i zalaganja, kao što je slučaj s čovjekom

⁴⁷ Eš-Šura, 49-50.

koji odlazi u potragu za znanjem i u tome provodi dvadeset godina, i situacije u kojoj Allah, dž.š., obasipa čovjeka nekim talentom bez ispunjenih preduvjeta. Za ovo potonje se kaže da podrazumijeva urođeno (**ledunni**) znanje, tj. znanje bez truda i zalaganja. Otuda, kada čujemo konstrukciju “**od nje-ga**” (“**min ledunhu**”), imamo na umu isključenost preduvjeta. Otuda je i dova Zekerijaa, a.s., bila: “**Gospodaru moj, podari mi od Sebe...**” (“**min ledunke**”). Riječ “**podari**” (“**heb**”) pojašnjava riječi Zekerijaa, a.s., u sljedećem kur’anskom ajetu:

“Gospodaru moj’, reče on, ‘kako ću imati sina kad mi je žena nerotkinja, a već sam duboku starost doživio?’”⁴⁸

Riječ “**podari**” (“**heb**”) jeste ta koja nam pojašnjava smisao sadržaja navedenog kur’anskog ajeta. Dova Zekerijaa, a.s., bile su sljedeće riječi: “**Gospodaru moj, podari mi od Sebe čestita potomka, jer se Ti, uistinu, molbi odazivaš!**”, pa se postavlja pitanje da li je cilj da Allah, dž.š., čuje dovu ili da je usliša. Zekerijaa, a.s., sve svoje nade polaže u Allaha, dž.š., kao da kaže: Ti ćeš se, Gospodaru, čim me čuješ, odazvati mojoj molbi svom Svojom moći. Zašto? Zato što Ti, Gospodaru, znaš da je moja namjera iskrena te da ja želim dječaka, ne zbog radosti, spomena, ponosa ili nečeg sličnog, nego ga želim da bi mi bio nasljednik u slijeđenju Tvoga (Pravog) puta na Zemlji.

Allah, dž.š., nakon toga kaže: “**I dok se on u hramu stoji molio, meleki ga zovnuše: ‘Allah ti javlja radosnu vijest:**

⁴⁸ Merjem, 8.

rodit će ti se Jahja, koji će u Allahovu knjigu vjerovati, i koji će prvak biti, i čedan, i vjerovjesnik, potomak onih dobrih.”⁴⁹

Postavlja se pitanje da li su se svi meleki okupili i pozvali Zekerijaa, a.s. Ne. Džibril je taj koji ga je pozvao. Zatim se postavlja pitanje zašto je Allah, dž.š., u navedenom kur'anskom ajetu rekao da su ga pozvali meleki. Kazao je to da bismo pojmlili jednu stvar, a to je da kada glas odašalje čovjek, on dolazi s određene strane. Međutim, kada glas dolazi iz nebeskog svijeta, čovjek ne zna s koje mu strane stiže. Takav glas čovjek čuje kao da mu dolazi sa svih strana i kao da se meleki nalaze svuda naokolo.

U dobu u kojem živimo nauka o glasovima (zvukovima) razvila se do te mjere da je čovjek u stanju da se okruži zvukom s više različitih strana. Prema tome, pod riječima: “... **meleki ga zovnuše...**” podrazumijeva se da je taj glas stigao Zekerijau, a.s., sa svih strana.

“I dok se on u hramu stojeći molio, meleki ga zovnuše: 'Allah ti javlja radosnu vijest: rodit će ti se Jahja, koji će u Allahovu knjigu vjerovati, i koji će prvak biti, i čedan, i vjerovjesnik, potomak onih dobrih.’”

Meleki su ga, dakle, pozvali dok je bio u najveličanstvenijem od svojih susreta sa Allahom, dž.š., tj. kad je pristupio onome čemu ga je On poučio, imajući u vidu da su vjerovje-

⁴⁹ Alu Imran, 39.

snici, kada bi zapali u nevolju, stajali na namaz. Zar se on svojom molbom ne obraća Allahu, dž.š.? Zato treba i stati pred Njega. Neka to svako od nas pokuša kada mu nešto teško padne, a izlaza ne nađe. Neka ustane i abdest uzme, makar već pod abdestom bio.

Neka stane pred Allaha, dž.š., i neka kaže: “To je, Gospodaru, nešto što mi teško pada.” Zatim neka skrušeno namaz obavi. Ja sam siguran da će u tom slučaju, čim s namazom završi, čovjeku olakšanje stići. Zar mi nismo preuzeli taj veličanstveni postupak od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji je stajao na namaz kad god bi u nevolju zapao?!

Zapasti u nevolju značilo bi “ostati bez izlaza”. Zato se čovjek u tom slučaju treba obratiti Onome Koji izlaze daje, te se treba, umjesto okretanja oko samog sebe, okrenuti Gospodaru Mudrom. Nekada su ljudi govorili: “Brigu ne brine onaj koji ima oca”, a zar ne treba biti spokojniji onaj koji ima Gospodara?!

Zekerijja, a.s., uputio je dovu Allahu, dž.š., u vezi s onim za što nije imao izlaza, i tek što je to učinio stupio je na namaz, pa su ga meleki pozvali dok je još bio na namazu. Oni, dakle, nisu čekali da on namaz privede kraju: **“I dok se on u hramu stojeći molio, meleki ga zovnuše: ‘Allah ti javlja radosnu vijest ...’”**

Pod radosnom vijesću podrazumijeva se nagovještavanje dobra čije vrijeme još uvijek nije nastupilo. Ako se radi o takvoj radosnoj vijesti, onda treba obratiti pažnju na onoga koji

je nagovještava, odnosno na to da li je on u stanju da je realizuje ili ne. Ako je Allah, dž.š., Taj Koji nagovještava radosnu vijest, onda je On u stanju i da je realizuje, što bi značilo da dobro koje se u tom slučaju nagovještava neizostavno dolazi.

“Allah ti javlja radosnu vijest: rodit će ti se Jahja, koji će u Allahovu knjigu vjerovati.”

Riječi: **“Rodit će ti se Jahja, koji će u Allahovu knjigu vjerovati”** predstavljaju indiciju da će on slijediti Allahov, dž.š., put, da će Mu biti pokoran te da će doći s Objavom od Allaha, dž.š., odnosno da će doći vjerujući u Allahovu, dž.š., objavu, imajući u vidu da je Jahja, a.s., prvi koji je povjerovao u poslanstvo Isaa, a.s. On je u Kur'anu opisan sljedećim riječima: **...koji će prvak biti, i čedan, i vjerovjesnik, potomak onih dobrih ...**⁵⁰ tj. lišen svega onoga što je zabranjeno, odnosno lišen vrhunca nagona, a to je strast. Nadalje, on je vjerovjesnik ili uzor u slijeđenju poslanika koji se pojavio u njegovom dobu.

Zekerijja, a.s., uputio je, dakle, dovu Allahu, dž.š., a zatim je stao na namaz i primio radosnu vijest o Jahjau, a.s. Tu je došla do izražaja ljudska priroda Zekerijjaa, a.s. S tim u vezi, u Kur'anu stoji: **“‘Gospodaru moj’, reče, ‘kako ću imati sina kada me starost ophrvla, a i žena mi je nerotkinja?’ – ‘Eto tako’, reče On, ‘Allah čini što On hoće.’”**⁵¹

Zekerijja, a.s., začudio se tako brzom odazivanju dovi, pa se počeo pitati kako je to moguće. Allah, dž.š., spomenuo je

50 Alu Imran, 39.

51 Alu Imran, 40.

to u Kur'anu kako bi nam ukazao na to da ljudska duša nije čvrsta, nego je uvijek kolebljiva, i zato onima koji ne slijede Pravi put On nudi primjer prema kojem se u vezi s bilo kojim iskušenjem trebaju obratiti Allahu, dž.š. Tako je i Zekerija, a.s., rekao: **“Kako ću imati sina kada me starost ophrvla, a i žena mi je nerotkinja.”**

Dostizanje starosti ne mora biti znak da muškarac nije u stanju da dobije dijete, jer u nekim slučajevima može biti star, ali i dalje sposoban da oplodi ženu. To je otuda što oplodivavanje žene nekim muškarcima nije teško bez obzira u kojem životnom dobu bili, osim ako se radi o muškarcu koji je sterilan. Međutim, žena je bitan činilac, jer ako je ona sterilna (nerotkinja), to bi u ovom slučaju bio vrhunac nemoći u ispunjavanju preduvjeta.

Nadalje, da je Zekerija, a.s., rekao samo: “Moja žena je nerotkinja”, to bi bilo nešto što se njoj ne bi svidjelo i kroz šta bi on sebe prikazao kao sposobnog, a nju nesposobnu za rađanje djece. Međutim, tu je došla do izražaja poslanička uljudnost (edeb), a poslanički edeb je uzvišen i veličanstven. Zato je on prvo kazao: **“Kako ću imati sina kada me starost ophrvla.”** Konstrukcija **“Belaganijel-kiber”** (“Stigla me je starost”) jako je precizna. Naime, on nije rekao: **“Belagtul-kiber”** (“Dostigao sam starost”), nego je rekao da je starost ta koja je došla njemu, a ne on njoj, jer dostizanje nečega podrazumijeva želju i htijenje da se k tome kreće. Zatim je Zekerija, a.s., dodao: **“...a i žena mi je nerotkinja”**, čime se onima koji

slušaju ukazuje na (Allahovu, dž.š.) apsolutnu moć. Nakon toga, slijedi jasna presuda (zaključak): **“‘Eto tako’, reče On, ‘Allah čini što On hoće.’”** To bi bila apsolutna moć koja je iznad preduvjeta (koji moraju biti ispunjeni) zato što je Allah, dž.š., njihov Stvoritelj.

Zatim Zekerijja, a.s., kaže: **“‘Gospodaru moj’, zamoli on, ‘daj mi neki znak!’ – ‘Znak će biti’ reče, ‘što tri dana s ljudima nećeš moći govoriti, osim znakovima. I često spominji Gospodara svoga i hvali Ga krajem dana i izjutra!’”**⁵²

On, dakle, traži znak da su se te riječi već pretvorile u djelo. Naime, u gore navedenim kur’anskim ajetima stoji: **“‘Gospodaru moj’, reče on, ‘kako ću imati sina kad mi je žena nerotkinja, a već sam duboku starost doživio?’ ‘Eto tako!’ reče. ‘Gospodar tvoj je rekao: ‘To je Meni lahko, i tebe sam ranije stvorio, a nisi ništa bio.’”**⁵³

Ove su riječi potvrda u koju nema sumnje, jer samim time što je to Gospodar rekao, stvar je već bila završena. Šta, onda, želi Zekerijja, a.s.? On traži znak da se njegov sin Jahja već nalazi u maternici svoje majke. Čim žena ostari, prestaje joj mješnica, a Zekerijja, a.s., je sigurno (već) bio svjestan znaka, jer je već znao da je ona nerotkinja. Zekerijja, a.s., nije želio da propusti nijedan trenutak kad je riječ o Allahovim, dž.š., blagodatima koje mu daruje. Naime, imajući u vidu da se začecje već desilo, molba Zekerijjaa, a.s., svodila se u, ovom slučaju, na sljedeće: Gospodaru moj! Ne dozvoli da to shvatim (tek)

52 Alu Imran, 41.

53 Merjem, 8-9.

na osnovu opipljivih vanjskih znakova, jer 'Ti ja od samog početka (začeca) želim biti zahvalan na toj blagodati. On, dakle, nije tražio znak zato što je, ne daj Bože, sumnjao u Allahovu, dž.š., moć. On je samo želio da u svakom trenutku, od samog začeca, bude zahvalan Allahu, dž.š., na toj blagodati. Na to nam ukazuju sljedeće Allahove, dž.š., riječi: **"Znak će biti", reče, " što tri dana s ljudima nećeš moći govoriti, osim znakovima. I često spominji Gospodara svoga i hvali Ga krajem dana i izjutra!"** Ovdje se najvjerojatnije podrazumijeva da će on htjeti razgovarati s ljudima, ali to neće biti u stanju činiti.

Kad se ljudima rodi dijete, oni mu nadijevaju ime. To je nešto što je široko prisutno u običajima ljudi. Oni koji pri imenovanju djeteta brinu o njegovoj budućnosti nastoje pri tome nagovijestiti dobro, te mu daju ime za koje se nadaju da će se obistinuti imenovanom. Tako mu daju ime Scid (sretan) nadajući se da će biti sretan, ili mu daju ime Fādil (istaknut, kreposan, učen), ili pak ime Kerim (plemenit, poštovan). Oni mu, dakle, daju ime za koje se nadaju da će svojstvo koje podrazumijeva biti njegovom odlikom. To bi bilo ono čemu se oni nadaju. Međutim, da li sudbine bivaju u skladu s nadanjima i očekivanjima?

Nekada ljudi daju djetetu ime Scid (sretni), ali ono ne biva sretno. Nekada mu daju ime Fādil (istaknut, kreposan, učen), ali ono ne biva takvo. Nekada mu daju ime Aziz (jak, snažan), ali ono ne biva jako i snažno itd.

Šta, međutim, biva kada ime daje Allah, dž.š.? Situacija se u tom slučaju zasigurno razlikuje od gore navedene. Tako

kada Allah, dž.š., kaže da će se dijete zvati Jahja, to bi značilo da će ono živjeti (ime Jahja je od istog korijena kao i glagol živjeti). Nadijevajući svome sinu ime Jahja, jedan pjesnik veli:

*"Dao sam mu ime Jahja kako bi živio;
ali za sprečavanje Allahovog, dž.š., određenja puta nije bilo."*

Naime, pjesnik je svoga sina imenovao Jahjom nadajući se da će živjeti. Međutim, Allah, dž.š., to nije želio, pa mu je sin umro. Postavlja se pitanje zašto. Zato što čovjek koji daje ime nije onaj koji daje život. Onaj koji daje ime jeste čovjek, čije su moći i sposobnosti ograničene. S druge strane, Onaj Koji daje život posjeduje apsolutnu moć, a kada Onaj Koji ima apsolutnu moć daje ime uz želju da (imenovani) živi, onda je zasigurno da će takav živjeti istaknutim životom. Ovdje se pod životom na koji se ukazuje imenom Jahja ne podrazumijeva život koji ljudi obično imaju na umu, jer kada čovjek dadne svome sinu ime Jahja, on se nada da će proživjeti prosječan životni vijek od šezdeset, sedamdeset ili onoliko godina koliko mu je zapisano u ezelu.

Kada Allah, dž.š., nekoga imenuje Jahjom, On tim imenom ne ukazuje na onaj život koji ljudi imaju na umu, nego onome koga imenuje tim imenom nagovještava nešto više od običnog ljudskog života te mu osigurava neprijatelja koji će ga ubiti, čime će on postići šehadet (postati šehid) koji podrazumijeva vječni život, imajući u vidu da su šehidi živi kod svoga Gospodara i da ih On opskrbljuje.

Tako je Allah, dž.š., želio da Jahja, a.s., živi životom običnih ljudi, ali i duže od njih, sve do Sudnjega dana. Isto tako, primjećujemo da je Zekerijja, a.s., vijest o tome da će mu Allah, dž.š., darovati sina koji će se zvati Jahja primio s čuđenjem, pa se postavlja pitanje kako je Zekerijja, a.s., s čuđenjem primio tu vijest kad je to već iskusio s opskrbom koju je nalazio kod Merjeme. **“...Allah onoga koga hoće opskrbljuje bez muke.”**⁵⁴

Zar je neko očekivao da će Zekerijja, a.s., prihvatiti tu izvanrednu i neuobičajenu situaciju kao nešto što je uobičajeno, bez čuđenja i zapanjenosti?! Ne, on se morao začuditi i zapanjiti, te je zbog toga rekao: **“Gospodaru moj, kako ću imati sina?”** Kao da mu je to iznenađenje skrenulo pažnju na to da će (mu) doći neki čudesan znak, jer da nije tog iznenađenja, slučaj bi bio rutinski, kao da je uobičajena stvar. Prema tome, on nam skreće pažnju na poklon kojim ga je Allah, dž.š., darovao. Nadalje, ovaj slučaj je suprotstavljen i zakonitostima rađanja i razmnožavanja: **“Kako ću imati sina kada me starost ophrvala, a i žena mi je nerotkinja?”**

U ovoj je, dakle situaciji naglašeno darivanje od Allaha, dž.š. Naime, kada je Zekerijjau, a.s., stigla radosna vijest, Allah, dž.š., nije mu rekao: “Ja ću ti darovati dječaka. Njegovo ime je Jahja. Rodit će ga ova tvoja supruga, iako si u takvom stanju”, jer bi on sumnjao i kolebao se, te bi rekao: “Zar da ja koji sam u ovakvom stanju dobijem dječaka čije će ime biti Jahja? Žena mi je nerotkinja, a i ja sam dostigao veliku starost. Ili će nas,

54 /Alu Imran, 37.

možda, Allah, dž.š., ponovo učiniti mladim kako bismo mogli dobiti dijete? Ili će se pojaviti neka druga žena kojom ću se oženiti i s kojom ću roditi dijete?”

Postoji razlika između situacije u kojoj čovjek može govoriti, ali ne govori, i one u kojoj čovjek nije u stanju govoriti.

I taj je znak dar od Allaha, dž.š. Naime, Allah, dž.š., jeste Taj koji mu je rekao: A spriječit ću te da govoriš. Onda kada se nađeš u situaciji da nisi u stanju da govoriš, znaj da je to znak. Bit ćeš u stanju govoriti s ljudima simbolima ili znakovima.” Da taj znak dolazi od Allaha, dž.š., te da Allah, dž.š., zna kako on (Zekerijja, a.s.) želi da Mu u svakom trenutku bude zahvalan na toj blagodati, potvrđuju i sljedeće Njegove riječi: **“I često spominji Gospodara svoga i hvali Ga krajem dana i izjutra!”**

Zekerijja, a.s., želio je da od početka živi u zahvalnosti na blagodati kojom ga je Allah, dž.š., obradovao, te je sve svoje vrijeme u potpunosti posvetio spominjanju Allaha, dž.š., (**zikru**) i nije bio zaokupljen ljudima. Kad je Zekerijja, a.s., tražio da mu Allah, dž.š., da znak, Allah, dž.š., znao je da Ga on često spominje, pa mu ga je dao. Allahove, dž.š., riječi: **“I često spominji Gospodara svoga”** ukazuju na to da je Zekerijja, a.s., bio sposoban da čini zikr (spominje Allaha, dž.š.), ali ne i da govori s ljudima. Zato ga Allah, dž.š., nije htio zaokupiti razgovorima s ljudima, kao da mu je želio reći: Imajući u vidu da želiš živjeti zahvaljujući Mi na blagodati kojom sam te obradovao, učinit ću te nesposobnim za razgovor s ljudima a sposobnim za zikr.

Pod zikrom se općenito podrazumijeva spominjanje Allaha, dž.š., Njegove blagodati, veličine, moći i osobina savršenstva. Pod **tesbihom** se pak podrazumijeva poricanje bilo kakvog nesavršenstva u vezi s Allahom, dž.š., imajući u vidu da On može učiniti ono čemu nije dorastao niko drugi i što ispunjavanje preduvjeta ne može osigurati.

On, dakle, želi biti zahvalan Allahu, dž.š., Koji opskrbljuje onoga koga hoće bez ikakvog računa, na što je pažnju Zekerijjau, a.s., već ranije bila skrenula Merjema, a.s.

Kao što znamo, Zekerijja, a.s., bio je njen staratelj, a nje-no objašnjenje da joj je Allah, dž.š., osigurao opskrbu, koja joj, dakle, nije došla posredstvom Zekerijjaa, a.s., ukazuje na to da će ona donijeti nešto bez ispunjenja za to neophodnih preduvjeta. Kao da je Allah, dž.š., zapravo želio da to objašnjenje bude od nje samoj njoj, imajući u vidu da će ona biti izložena nečemu što ima veze s čašću žene. Zato je bilo neophodno da ona unaprijed zna da Allah, dž.š., opskrbljuje koga hoće bez ikakvog računa te bez ispunjenja za to neophodnih preduvjeta. S tim u vezi, ako rodi sina bez ispunjenja za to neophodnih preduvjeta, kao što je, npr., postojanje njegovog oca, ona treba znati da Allah, dž.š., opskrbljuje koga hoće bez ikakvog računa.

Kad je Zekerijja, a.s., čuo te njezine riječi, rekao je: “Ako Allah, dž.š., opskrbljuje bez ikakvog računa te daruje stvari bez ispunjenja za njih neophodnih preduvjeta, a imajući u vidu da me je ophrvala starost te da mi je žena nerotkinja, zašto

od Njega ne bih tražio da mi podari dječaka?!” Prema tome, Merjemine riječi: **“...Allah onoga koga hoće opskrbljuje bez muke”**⁵⁵ privukle su pažnju Zekerijaa, a.s., te u njemu “probudile” vjerovanje koje se u njemu već nalazilo. Ne kažemo, dakle, da su te riječi izazvale u njemu vjerovanje u to da Allah, dž.š., opskrbljuje onoga koga hoće bez ikakvog računa, nego da su vjerovanje u to s margina dovele u fokus njegovog interesovanja, pa je Zekerijja, a.s., rekao: “Ako je to tako, molim Allaha, dž.š., da mi podari dječaka...” Riječi Zekerijaa, a.s.: **“Gospodaru moj, podari mi od Sebe čestita potomka”** ukazuju na to da on i njegova supruga nisu bili u stanju izroditi potomstvo, pa je to zatražio od Allaha, dž.š., kao dar, a dar je nešto za što nije potrebna naknada.

Nakon što je uputio dovu Allahu, dž.š., On mu se odazvao i rekao: “Podarit ću ti dječaka bez ispunjenja za to neophodnih preduvjeta, kao što je tvoja sposobnost da oplodiš i sposobnost tvoje supruge da zatrudni, a budući da će do toga doći bez ispunjenja za to neophodnih preduvjeta, te da sam Ja Stvoritelj, učinit ću da do toga dođe tako što ću samo reći “Budi!”, a podarit ću vam i nešto drugo što obično činite vi, o očevi i majke, a to je davanje imena djetetu.” Allah, dž.š., podario im je, dakle, i drugu blagodat, a to je davanje imena djetetu, nakon što im je njega podario: **“I dok se on u hramu stojeći molio, meleki ga zovnuše: ‘Allah ti javlja radosnu vijest: rodit će ti se Jahja, koji će u Allahovu knjigu vjerovati, i koji će prvak biti, i čedan, i vjerovjesnik, potomak onih dobrih.’”**⁵⁶

55 Alu Imran, 37.

56 Alu Imran, 39.

Ovdje se, dakle, čudnije odnosi na način na koji će dobiti dijete. Otuda, riječi Zekerijaa, a.s.: **“Kako ću imati sina kada me starost ophrvala, a i žena mi je nerotkinja”** imaju za cilj spoznaju načina na koji će dobiti dijete, imajući u vidu da do toga može doći na više različitih načina. Allah, dž.š., odgovorio je: **“Eto tako”**, pa se postavlja pitanje šta se pod tim riječima podrazumijeva. Pod njima se podrazumijeva da će to učiniti njih dvoje bez obzira na njihovo stanje, odnosno bez obzira na to što je njega ophrvala starost te što je njegova supruga nerotkinja. Naime, čudo se realizira na taj način. Zar bi bilo racionalno da ih Allah, dž.š., ponovo učini mladima kako bi Mu pomogli da im podari dijete? Ne. Zato je Allah, dž.š., rekao: **“Eto tako, Allah čini što On hoće”**, tj. dobit ćete dijete takvi kakvi ste i u stanju u kojem jeste.

Znak (dokaz) koji je Allah, dž.š., dao Zekerijau, a.s., bilo je to što je Zekerijja, a.s., tri dana mogao govoriti s ljudima samo išaretima (znakovima). Nekada je nesposobnost govora, po mišljenju ljudi, bolest. Međutim, to u ovom slučaju nije tako imajući u vidu da je Allah, dž.š., rekao: **“I često spominji Gospodara svoga i hvali Ga krajem dana i izjutra!”** Allah, dž.š., dakle, Zekerijjaa, a.s., čini sposobnim da čini tesbih, a nesposobnim za razgovor s ljudima. To bi bio drugi pokazatelj Allahove, dž.š., apsolutne moći. Radi se o jednom jeziku, jeziku koji, s jedne strane, nije u stanju ga govori (kad je riječ o komuniciranju s ljudima), dok je, s druge strane, u stanju slaviti Allaha, dž.š., (činiti tesbih) te Ga krajem dana i izjutra spominjati tako da to ljudi mogu čuti. To bi bio pokazatelj apsolutne moći.

DOVA IMRANOVE SUPRUGE, A.S.

“Kada Imranova žena reče: ‘Gospodaru moj, ovo što je u trbuhu mome ja zavjetujem samo na službu Tebi, pa primi od mene, jer Ti, zaista, sve čuješ i znaš ...’”⁵⁷

U ovom kur’anskom ajetu, pod česticom **iz** (kada) podrazumijeva se prilog za koji se procjenjuje da znači: **spomeni**. Kada Allah, dž.š., kaže: **“Kada Imranova žena reče”**..., ljudi koji su razboriti shvataju da se u ovom slučaju podrazumijeva da je Allah, dž.š., čuo kad je Imranova, a.s., žena kazala: **“Gospodaru moj, ovo što je u trbuhu mome je zavjetujem samo na službu Tebi.”** Zadržat ćemo se kod ovih riječi Imranove, a.s., supruge.

Kada čujemo riječ **muharrer**, pod njom razumijevamo osobu koju niko ne posjeduje. Kada kažemo **harrertul-abd**, to bi značilo da je rob slobodan ići bez ikakvih uvjeta. Kada kažemo **harrertul-kitab**, to bi značilo da smo izvršili redakciju knjige. Prema tome, pod riječju **tahrir** podrazumijeva se otklanjanje nepravilnosti i nedostataka, odnosno oslobađanje

⁵⁷ Alu Imran, 35.

od bilo kakvih stega ili obaveza. Međutim, riječi Imranove, a.s., supruge: **“Gospodaru moj, ovo što je u trbuhu mome ja zavjetujem samo na službu Tebi** predstavljaju vid dozivanja Allaha, dž.š. Postavlja se pitanje šta je uzrok ovog dozivanja Allaha, dž.š.

Naime, Imranova, a.s., supruga nalazila se u sredini u kojoj su se ljudi hvalili svojim potomcima, a potomci, kao što znamo, upravljaju postupcima ljudi, kao što i ljudi upravljaju postupcima svoga potomstva. Ljudi nastoje da im djeca budu radost i utjeha, a društvo održava svoj kontinuitet i kreće se naprijed zahvaljujući toj njihovoj materijalnoj (konkretnoj) međusobnoj povezanosti. To se Imranovoj, a.s., supruzi nije dopadalo. Ona je željela da ono što je u njenom trbuhu bude slobodno od svega toga. Željela je da bude slobodno od nje, ali i da ona bude slobodna od njega. To bi značilo da ona nije željela da ono što je u njenom trbuhu zavisi od bilo čega.

Postavlja se pitanje zašto. Zato što čovjeka, koji god nivo vjerovanja dostigao, zaokupljaju problemi koji imaju veze sa svim ljudima. Zato je Imranova, a.s., supruga željela da ono što je u njenom trbuhu bude slobodno od svega toga. Neki kažu da je taj zavjet pokazatelj samovoljnog postupanja Imranove, a.s., supruge prema ljudskom biću. Međutim, mi na to odgovaramo ovako. Naime, kada su nekada ljudi zavjetovali svoje dijete Hramu, to bi trajalo sve dok su nad njim imali vlast. Ono bi, po njihovoj, volji ostajalo u Hramu sve dok ne bi dostiglo doba zrelosti. Tada je ono imalo pravo da bira hoće

li po volji svojih roditelja ostati u Hramu ili će živjeti život po svojoj volji.

Dostizanje doba zrelosti podrazumijeva priznavanje čovjekove samostalnosti kad je riječ o donošenju odgovarajućih odluka u vezi s njegovim životom. Imranova, a.s., supruga nije željela da ono što je u njenom trbuhu bude uz nju. Ne, ona je željela da ono bude slobodno za služenje u Hramu, što je u predodžbama ljudi podrazumijevalo da ono bude muško, imajući u vidu da su oni koji su služili u Hramu bili muškarci.

Mi znamo da se pod riječju **veled** podrazumijeva i djevojčica. Međutim, ljudi ovu riječ obično upotrebljavaju za muško dijete, iako se pod njom, dakle, podrazumijeva novorođenče, bilo ono muško ili žensko. A kada čujemo riječ **nezr** (zavjet), pod njom razumijevamo poslušnost koja premašuje obaveze kojima nas je Allah, dž.š., obavezao.

Allah, dž.š., propisao nam je pet dnevnih namaza, pa kada se čovjek zavjetuje da će osim toga klanjati još određen broj rekata, to bi značilo da je on sebe obavezao u tome (namazu) više nego što ga je obavezao Allah, dž.š. Allah, dž.š., propisao je post u mjesecu ramazanu, pa kada se čovjek zavjetuje da će postiti još dva dana sedmično (ponedjeljak i četvrtak) ili da će postiti dva mjeseca, on je slobodan to učiniti, s tim da njegov zavjet biva u onome čime ga je Allah, dž.š., obavezao, a to je post. Allah, dž.š., je propisao je zekat u visini 2,5 % od imovine na koju se daje zekat, pa se čovjek zavjetuje da će u ime zekata odvojiti od svoga imetka i veći postotak, kao što

je, npr., 10 % ili, pak, 50 %. Čovjek je slobodan to učiniti, s tim da njegov zavjet biva u onome čime ga je Allah, dž.š., obavezao. Pod zavjetom se, dakle, podrazumijeva dodatno činjenje onoga čime je Allah, dž.š., obavezao čovjeka, dok se pod oblikom **nezertu** u gore spomenutom kur'anskom ajetu, između ostalog, podrazumijeva da je Imranova, a.s., supruga bila bogobožna i pobožna te da nije imala obavezu dati taj zavjet, ali je to ipak učinila. Zato se to smatra dodatnim činom služenja Allahovoj, dž.š., kući. Prema tome, zavjet je izraz čovjekove naklonosti Allahovim, dž.š., zaduženjima zbog čega on obavezuje sebe na dodatno izvršavanje nekih od njih.

Nakon toga, Imranova, a.s., supruga moli Allaha, dž.š., da primi taj zavjet: “... **pa primi od mene.**” Pod oblikom **teka-bbul**, koji je u ovom slučaju upotrijebljen, podrazumijeva se prihvatanje s odobravanjem i zadovoljstvom, a kao dogovor na to uslijedile su sljedeće Allahove, dž.š., riječi: “**I Gospodar njezin primi je lijepo ...**”⁵⁸

“U onome što je kazala Imranova, a.s., supruga: “**Gospodaru moj, ovo što je u truhu mome ja zavjetujem samo na službu Tebi, pa primi od mene, jer Ti, zaista, sve čuješ i znaš!**” primjećujemo da ona nije kazala: “**Ja Allahu!**”, nego: “**Rabbi!**” Naime, trebamo znati da se pod riječju **Rabb** podrazumijeva Onaj prema kome se mora biti uljudan i učtiv, tako da se u slučaju kada se doziva riječju **Rabbi**, podrazumijeva uljudnost i učtivost, dok se u slučaju kada se doziva riječju **Allah**, podrazumijeva zaduženje. Prema tome, riječju **Allah**

58 Alu Imran, 37.

doziva se Onaj Kome se robuje i kome se izražava poslušnost u onome što naređuje, dok se riječju **Rabbi** doziva Onaj prema Kome čovjek mora biti uljudan i učtiv.

Imranova, a.s., supruga je, dakle, kazala: **"Gospodaru moj, ovo što je u trbuhu mome ja zavjetujem samo na službu Tebi, pa primi od mene, jer Ti, zaista, sve čuješ i znaš!"** To bi bila dova, a odgovor na nju bile su sljedeće riječi: **"I Gospodar njezin primi je lijepo ..."** Ovdje se pod riječju **hasen (lijepo)** podrazumijeva dodatno zadovoljstvo, imajući u vidu da riječ **kabul** ukazuje na prihvatanje s odobravanjem i zadovoljstvom. Riječ **hasen**, dakle, ukazuje na postojanje dodatnog zadovoljstva, a to je opet znak da je ono što Mu je ponudila Imranova, a.s., supruga, Allah, dž.š., prihvatio sa zadovoljstvom i na lijep način. To je bio dokaz da će ljudi u vezi s njenom uljudnošću doživjeti nešto više od zadovoljstva, jer to nije bilo obično prihvatanje, nego prihvatanje na lijep način.

Riječi: **"... i učini da uzraste lijepo"** ukazuju na to da Imranova, a.s., supruga, kada je zavjetovala ono što joj je bilo u stomaku, nije zapravo namjeravala odgajati to dijete do dobi u kojoj može služiti u Hramu, nego je taj zavjet stupio na snagu od prvog momenta nakon rođenja. Ona, dakle, nije uživala s novorođenčetom, i zato je Allah, dž.š., rekao: **"... i (učini) da se o njoj brine Zekerijja**, a Zekerijja, a.s., bio je muž Merjemine tetke.

Nakon dove Imranove, a.s., supruge slijede ove njene riječi:

“Poslije ona, kad je rodila, reče: ‘Gospodaru moj, rodila sam žensko’, a Allah dobro zna šta je rodila, ‘a žensko nije kao muško; nadjela sam joj ime Merjema, i ja nju i porod njezin stavljam pod Tvoje okrilje od prokletog šejtana.’”⁵⁹

Ove su riječi uslijedile zato što je ona bila rekla: “... **što je u trbuhu mome ja zavjetujem samo na službu Tebi.**” U ovom njenom zavjetu upotrijebljena je riječ **muharrer** u muškom rodu, što znači da je ona za službu u Hramu priželjkivala muško dijete. Međutim, rodilo se žensko.

Kao da je, dakle, rekla: Nisam mogla ispuniti zavjet, zato što je Tvoje određenje bilo preče, pa se rodilo žensko dijete. Međutim, nakon toga slijede ove riječi: “**Allah dobro zna šta je rodila.**” To bi značilo da gore navedenim riječima ona nije željela obavijestiti Allaha, dž.š., o tome, nego izraziti svoju tugu i žaljenje, imajući u vidu da cilj njenog zavjeta nije bio ispunjen. Zatim dolaze sljedeće riječi: “... **a žensko nije kao muško**”, pa se postavlja pitanje da li su to Allahove, dž.š., riječi ili riječi Imranove, a.s., supruge.

Prva pretpostavka bila bi da je ona kazala: “**Rodila sam žensko**”, a da je Allah, dž.š., rekao: “... **a žensko nije kao muško**”, odnosno: Ne misli da bi muško koje si priželjkivala dostiglo stepen ovog ženskog djeteta, jer njemu pripada visok položaj.

Druga pretpostavka bila bi da su to sve njene riječi. Naime, kad je ona kazala: “**Rodila sam žensko**”, uslijedile su Allahove,

⁵⁹ Alu Imran, 36.

dž.š., riječi: “**Allah dobro zna šta je rodila**”, kojima joj se On suprotstavlja i protivi, da bi ona dodala: “... **a žensko nije kao muško**”, tj.: Gospodaru moj! Žensko nije kao muško. Ona ne priliči službi u Hramu.

Neka svaki vjernik prihvati ono od navedenih značenja koje želi, mada u prvom značenju nalazimo više sjaja i iluminacije. Pretpostavlja se da je Allah, dž.š., u ovom slučaju želio reći: Ti želiš muško dijete radi tvoga shvatanja ispunjavanja zavjeta te kako bi ono bilo u službi Hrama, ali ti je dato žensko dijete. Međutim, ja ću tom (ženskom) djetetu dati nešto što je značajnije od služenja u Hramu. Dat ću joj nešto čime ću pomoći vjeru, a ne samo službu na mjestu na kojem se čine obredi. Time ću vjeri na ovome svijetu osigurati kontinuitet sve do Sudnjega dana. Ja sam Stvoritelj, te ću tom (ženskom) djetetu dati nešto što se kod drugih ne nalazi. To bi bio znak koji potvrđuje Njegovu apsolutnu moć, a ranije sam rekao da se apsolutna moć razlikuje od obične moći koja stvara s ispunjavanjem (neophodnih) preduvjeta. Međutim, odakle dolaze ti preduvjeti? I njihov stvoritelj je Allah, dž.š.

Prema tome, s obzirom da je Stvoritelj preduvjeta želio stvaranje s ispunjavanjem (neophodnih) preduvjeta, to bi bila Njegova volja. Zato nam je dao sposobnost da sagledamo Njegovu apsolutnu moć, imajući u vidu da se ona tiče vjerovanja koje treba uvijek biti u fokusu osjećanja i svijesti vjernika. Neka od Svojih stvorenja Allah, dž.š., stvara s ispunjavanjem za to neophodnih preduvjeta, kao što, npr., stvara

nas posredstvom oca i majke. Kada je pak riječ o stvaranju Adema, a.s., njega je Allah, dž.š., stvorio bez ispunjavanja za to neophodnih preduvjeta. Mi znamo da ono što se dešava između muškarca i žene u braku ima logičan i racionalan rezultat, a sve dok postoji otac i majka, muškarac i žena, bit će i razmnožavanje. S tim u vezi, Allah, dž.š., kaže: **“I od svega po par stvaramo da biste vi razmislili!”**⁶⁰

Kad su prisutna oba supružnika, to bi bila potpuna slika i prva logična i racionalna predodžba. Druga mogućnost jeste da su odsutna oba supružnika, što je druga logična i racionalna predodžba. Treća je mogućnost odsustvo prvog, a prisustvo drugog supružnika, što je treća logična i racionalna predodžba. Četvrta mogućnost jeste odsustvo drugog, a prisustvo prvog supružnika, što je četvrta logična i racionalna predodžba.

To bi bile četiri logične i racionalne predodžbe. Svi smo mi stvoreni sjedinjavanjem dvaju činilaca, muškarca i žene. Adema, a.s., Allah, dž.š., stvorio je pak Svojom apsolutnom moći kako bi on bio preduvjet. Na isti način je od Adema, a.s., stvorena Hava, a zatim je od njih dvoje Allah, dž.š., izveo čitavo potomstvo. Merjema je rodila Isaa, a.s., bez muškarca, što je znak svim svjetovima. Imranova, a.s., supruga je u svo- me zavjetu imala na umu muško dijete. Međutim, Allahovo, dž.š., određenje željelo je da to bude uzvišenije od onoga što je Imranova, a.s., supruga imala na umu, i zato je Allah, dž.š., rekao: **“... a žensko nije kao muško”**, tj. muško neće dospjeti do stepena ovog ženskog djeteta.

⁶⁰ Ez-Zarijat, 49.

Zatim je Imranova, a.s., supruga rekla: “...**nadjela sam joj ime Merjema, i ja nju i porod njezin stavljam pod Tvoje okrilje od prokletog šejtana.**” Ove njene riječi ukazuju na njena osjećanja i svijest. Naime, kada se ispostavilo da novorođenče, s obzirom da je bilo žensko, ne može služiti u Hramu, Imranova, a.s., supruga poželjela je da ono bude pobožno i poslušno Allahu, dž.š., pa mu je dala ime Merjema, pod kojim se u njihovom jeziku, kao što smo kazali, podrazumijevala ona koja je pobožna.

Prvi koji se suprotstavlja pobožnosti i robovanju Allahu, dž.š., jeste šejtan. On je taj koji nagovara čovjeka da odustane od pobožnosti i robovanja Allahu, dž.š. Naime, kad čovjek počeli da postane pobožan i čestit, dolazi mu šejtan kako bi mu uljepšao grijeh i neposlušnost Allahu, dž.š. Zato je Imranova, a.s., supruga željela zaštititi svoju kćerku od šejtanovih spletki znajući iz svoga iskustva da su svi grijesi rezultat šejtanovih spletki. Nazvala ju je, dakle, Merjemom kako bi bila pobožna i Allahu, dž.š., poslušna. Imranova, a.s., supruga posjedovala je potpun religiozni mentalitet i poznavala je cjelokupan pravovjerni put, pa je kazala: “...**i ja nju i porod njezin stavljam pod Tvoje okrilje od prokletog šejtana.**”

Onaj od Koga se traži zaštita jeste Allah, dž.š., a onaj protiv koga se ta zaštita traži jeste prokleti šejtan. Kada šejtan Allahovim, dž.š., stvorenjima uljepšava grijeh i neposlušnost prema Allahu, dž.š., on s njima ulazi u borbu. Međutim, šejtan ne može ući u borbu sa svojim Gospodarom. Zato se za nje-

ga kaže da se povlači i da odustaje kada čuje da se spominje Allah, dž.š. Kur'an ga opisuje kao napasnika (**hannas**), jer se osamljuje s čovjekom samo kad je on daleko od Allaha, dž.š. Zato Allah, dž.š., savjetuje ljudima sljedeće: **“A ako šejtan pokuša da te na zlo navede, ti potraži utočište u Allaha, On uistinu sve čuje i zna.”**⁶¹

Šejtan jako drhti kad se od Allaha, dž.š., traži zaštita protiv njega (**istiaza**), a kad se to više puta ponovi, on biva svjestan da taj čestiti i pobožni čovjek neće odustati od poslušnosti Allahu, dž.š., te se okrenuti grijesima i neposlušnosti. Allahov Poslanik, s.a.v.s., poučava nas kako muškarac treba prilaziti svojoj ženi. Naime, u tom slučaju on treba reći: “Gospodaru moj! Udalji me od šejtana i udalji šejtana od onoga čime ćeš me blagosloviti” (“Allahumme džennibniš-šejtane ve džennibiš-šejtane ma rezakteni”). Kada čovjek izgovori ove riječi prije nego što posije sjeme, šejtan neće imati nikakve moći nad djetetom koje će se, Allahovom, dž.š., voljom, roditi. Zato je Imranova, a.s., supruga kazala: **“...i ja nju i porod njezin stavljam pod Tvoje okrilje od prokletog šejtana.”** Riječ **zurrija**, upotrijebljenu u ovom kur'anskom ajetu, ljudi nekada razumijevaju kao potomstvo ili porod. Međutim, riječ **zurrija** upotrijebljava se za jedno, dvoje, troje, i za više od toga. U ovom slučaju, pod riječju **zurrija**, koja se dovodi u vezu s Merjemom, a.s., misli se na Isaa, a.s.

61 El-E'raf, 200.

DOVA ŠU'AJBA, A.S., I ONIH KOJI SU VJEROVALI S NJIM

**“...Gospodar naš znanjem Svojim sve obuhvata;
u Allaha se uzdamo! Gospodaru naš, Ti presudi
nama i narodu našem, Ti si sudija najpravedniji!”⁶²**

Kazali su: “... u Allaha se uzdamo”, zato što su im nasilni i uobraženi neprijatelji rekli: “Imate dvije mogućnosti: da odete iz ovog mjesta ili da se vratite u našu vjeru.” Vjernici su sa svojim poslanikom Šuajbom, a.s., na čelu kazali: “Vraćanje u tu vjeru biva samo na osnovu slobodnog izbora, a mi smo izabrali da se ne vraćamo u nju.” Prema tome, preostalo je jedino da na silu budu izbačeni, pa su se pouzdali u Allaha, dž.š., kako bi On o njima preuzeo brigu te spriječio nevjernike da njima vladaju i upravljaju.

Kad čujemo glagol **feteħa** (otvoriti, razriješiti), kao u gore navedenom kur’anskom ajetu, pomišljamo na nešto zatvoreno (zaključano) ili na nešto nejasno i zamršeno. Ako se radi o nečemu konkretnom, to nešto je zatvoreno (zaključano), a pod

⁶² El-E’raf, 89.

spomenutim glagolom (**feteħa**) podrazumijeva se otvaranje (otključavanje) brave. Ako je pak riječ o nečem apstraktnom, pod spomenutim glagolom (**feteħa**) podrazumijeva se otklanjanje nejasnoće i onoga što to čini komplikovanim. Allah, dž.š., u poglavlju Jusuf kaže: **“A kad otvoriše toware svoje i nadoše da su im vraćene stvari njihove, oni rekoše: ‘O oče naš, šta možemo više poželjeti? Evo, vraćene su nam stvari naše ...’”**⁶³

Riječi: **“A kad otvoriše toware svoje ...”** ukazuju na to da su njihovi tovari bili zatvoreni, te da je bilo potrebno konkretno otvaranje da bi u njima našli svoje stvari.

Allah, dž.š., u Kur'anu kaže: **“A oni koji su se Gospodara svoga bojali u povorkama će u Džennet biti povedeni, i kad do njega dođu – a kapije njegove već širom otvorene ...”**⁶⁴

Ako je riječ o vratima koja se otvaraju, tu se onda radi o konkretnom otvaranju ... Nekada se radi i o otvaranju znanja, kao, npr., kada kažemo: “Gospodaru naš! Nadahni nas vjerom i znanjem.” S tim u vezi, Allah, dž.š., u Kur'anu kaže:

“...zar ćete im kazivati o onome što je Allah samo vama objavio (feteħa)...”⁶⁵

Imajući u vidu da ih je Allah, dž.š., dakle, poučio Knjizi, to bi bilo intelektualno otvaranje. Nekada se pod navedenim glagolom (**feteħa**) podrazumijeva opskrbljivanje i snabdjevanje dobrima. Kao primjer, navest ćemo sljedeće Allahove, dž.š., riječi:

63 Jusuf, 65.

64 Ez-Zumer, 73.

65 El-Bekara, 76.

“Milost koju Allah podari (feteha) ljudima niko ne može, poslije Njega, dati; On je silan i mudar.”⁶⁶

“A da su stanovnici sela i gradova vjerovali i grijeha se klonili, Mi bismo im blagoslove i s neba i iz zemlje slali (fetahna)...”⁶⁷

Pod blagoslovima s neba podrazumijeva se kiša koja dolazi odozgo i biva preduvjetom onoga što dolazi odozdo, iz zemlje.

Pod navedenim glagolom (**feteha**) nekada se podrazumijeva i rješavanje spora između dva ili više parničara. Tako se u nekim dijelovima arapskog svijeta za sudiju koji rješava sporove među ljudima upotrebljava izraz **fatih** zato što on otklanja nesuglasice među ljudima.

Nekada se pod riječju **feth** podrazumijeva pomoć. Kao primjer, navest ćemo sljedeće Allahove, dž.š., riječi: **“...a još ranije su pomoć protiv mnogobožaca molili (jestefihune)...”⁶⁸**

Čekali su, dakle, Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kako bi uz njegovu pomoć pobijedili one koji nisu vjerovali.

Drugi primjer bio bi sljedeći kur'anski ajet: **“...Gospodaru naš, Ti presudi (iftah) nama i narodu našem, Ti si sudija najpravedniji!”⁶⁹**

Pod navedenim kur'anским ajetom podrazumijeva se

66 F'atir, 2.

67 El-E'raf, 96.

68 El-Bekara, 89.

69 El-E'raf, 89.

dova upućena Allahu, dž.š.: “Gospodaru (naš)! Presudi između nas i našeg naroda tako da vjera odnese pobjedu a nevjerstvo doživi poraz, Ti si sudija najpravedniji.”

Dova faraonovih čarobnjaka nakon što su povjerovali

“Gospodaru naš, daj nam snage da izdržimo i da kao vjernici umremo!”⁷⁰

Nakon što su čarobnjaci obznanili vjeru u Allaha, dž.š., Gospodara svjetova, Gospodara Musaa i Haruna, a.s., bilo je za očekivati da će se faraon naljutiti. S tim u vezi, u Kur’anu stoji: **“Zar da mu povjerujete prije nego što vam ja dozvolim!”, viknu faraon. – ‘Ovo je, uistinu, smicalica koju ste u gradu smislili da biste iz njega stanovnike njegove izveli. Zapamtit ćete vi!’⁷¹**

Kao da faraon, u ovoj situaciji pokušava potvrditi i učvrstiti svoju moć i autoritet. Poznato je da su se Israelićani u Egiptu pomiješali s drugim ljudima te da su i neki od njih poznavali magiju. Zato je faraon optužio svoje čarobnjake da su se u vezi s onim što se zbilo dogovorili s Musaom, a.s.

Faraon se našao u ćorsokaku iz kojeg je želio da se izvuče. Naime, imajući u vidu da su svi ljudi prisustvovali tom događaju, on nije želio da oni posumnjaju u njegovu božansku prirodu te da se sruši vlast koju je sagradio na lažima. Zato je rekao čarobnjacima: “Vi ste ovu prevaru osmislili u gradu ...”, odnosno: Vi ste se u vezi s ovim dogovorili s Musaom, a.s.

70 El-E'raf, 126.

71 El-E'raf, 123.

Zatim je optužio Musaa, a.s., rekavši: **"...on je učitelj vaš, on vas je vradžbini naučio ..."**⁷²

Zbog te zamišljene prevare koju su, prema njegovim tvrdnjama, osmislili Israelićani i Musa, a.s., faraon im je zaprijetio sljedećim riječima: **"Isjeći ću vam, sigurno, ruke vaše i noge vaše unakrst, a onda ću vas sve razapeti!"**⁷³

Kao što vidimo, onaj koji prijeti jako je surov i okrutan imajući u vidu da su odsijecanje ruku i nogu te razapinjanje zastrašujuće stvari. Kakav je bio odgovor onih kojima je upućena ova prijetnja, a u čija je srca vjera već bila ušla? Oni su, naime, kazali: **"A oni rekoše: 'Mi ćemo se, doista, Gospodaru našem vratiti!'"**⁷⁴

Oni mu, dakle, kažu: "Ti si nam ubrzao dobro, jer ćemo mi biti u blizini našeg Gospodara. Ti si nam svojom glupošću i nerazboritošću učinio dobro kojeg nisi ni svjestan." Zato su mu se dodatno rugali i ismijavali ga govoreći: **Ti nam zamjeraš samo to što smo u dokaze Gospodara našeg povjerovali kada su nam oni došli. Gospodaru naš, daj nam snage da izdržimo i da kao vjernici umremo!"**⁷⁵

Oni ga, dakle, pitaju: "Šta je to što kod nas mrziš", odnosno: "Zar to nije činjenica da smo u dokaze našeg Gospodara povjerovali kada su nam došli", a zar je vjerovanje u Božije dokaze kada dođu nešto što se mrzi?!

72 Ta-Ha, 71.

73 El-E'raf, 124.

74 El-E'raf, 125.

75 El-E'raf, 126.

To se u jeziku naziva naglašavanjem pohvale nečim što liči kuđenju, kao, npr., kada neko kaže: “Šta kod mene mrziš? Je li to moja iskrenost, moje poštenje, moja velikodušnost ili moje znanje?”

S tim u vezi, dakle, nabrajaju se stvari za koje ustvari svi ljudi znaju da ne spadaju u ono što se mrzi. Zapravo je u tom slučaju greška u kriterijima onoga koji mrzi ono što je ispravno. Naime, sve su to stvari koje ne zaslužuju da ih se mrzi, osuđuje ili kudi. Svi oni (čarobnjaci) bili su uvjereni da je dobrobit u tome da se s vjerom u srcu susretnu s Allahom, dž.š., i svi su više od faraonove voljeli i priželjkivali Allahovu, dž.š., blizinu. Prema tome, ono što je faraon smatrao kaznom samo je povećalo njegovo razočaranje, pa čak i kad je riječ o iščekivanju i strahu od kazne, jer i da im on nije zaprijetio takvom smrću, oni bi svakako (nekada) umrli i vratili se Allahu, dž.š., imajući u vidu da je to neizbježno te da je vraćanje Allahu, dž.š., sudbina svakog stvorenja. Kao da su obesmislili faraonovu prijetnju kada je on rekao: **“Poodsjecat ću vam, sigurno, ruke vaše i noge vaše unakrst, a onda ću vas sve razapeti!”**⁷⁶

Oni su se okrenuli svome Gospodaru i Stvoritelju te kazali: **“Gospodaru naš, daj nam snage da izdržimo i da kao vjernici umremo!”**⁷⁷

Ovdje se pod riječju **ifrag** podrazumijeva sipanje nečega preko nečega u toj mjeri da ga prekrije i preplavi. Kao da su kazali: Daj nam, Gospodaru, svu moguću snagu (strpljivost,

76 El-E'raf, 124.

77 El-E'raf, 126.

izdržljivost), a snaga (strpljivost, izdržljivost) bila im je potrebna zato što im je faraon zaprijetio odsijecanjem ruku i nogu. S tim u vezi, jedan gnostik veli: "Ja se čudim faraonovim čarobnjacima. Na početku dana bili su nevjernici skloni magiji, a krajem dana postali su pobožni i čestiti šehidi."

DOVA HAVARIJJUNA

“Gospodaru naš, mi u ono što Ti objavljuješ vjerujemo i mi Poslanika slijedimo, zato nas upiši među vjernike!”⁷⁸

Havarijjuni su ljudi koji zrače harmoničnošću duše i vjere ili su to ljudi sjajnih i blistavih osobina. To je skupina ljudi na čijim su licima vidljivi tragovi vjere, pa kao da zrače svjetlošću pod kojom se ne podrazumijeva svijetla put, nego svjetlost koju iluminira vjera u čovjekovoj duši.

S tim u vezi, ako je čovjek vjernik i crne puti, na njegovom su licu prisutni takvi tragovi, pa se postavlja pitanje kako i zašto. Naime, čovjek se sastoji od određenih organa i atoma. Svaki od tih organa ima određenu funkciju, pa kada svaki od njih izvršava ono što želi Allah, dž.š., među njima se ostvaruju sklad i harmonija. Sve dok su ti organi u skladu i harmoniji, duša biva sretna i zadovoljna, a kada među njima dođe do nesklada i konflikta, svjetlosti nestaje i pojavljuje se tama i mrak.

Kada je Isa, a.s., rekao: **“Koji će biti pomagači moji na Allahovom putu?”**, havarijjuni su to čuli i kazali: **“Mi ćemo**

⁷⁸ Alu Imran, 53.

biti pomagači Allahove vjere.” Kao da svaki od njih želi biti Allahov, dž.š., “pomagač”, pa Mu pristupa pružajući podršku Pravome putu, što, naravno, pretpostavlja da svaki od njih poznaje taj Pravi put. I mi smo svjesni onoga što se podrazumijeva pod “pružanjem pomoći” Allahu, dž.š., a to je, naravno, vjerovanje. A šta je vjerovanje? To je, općenito gledajući, uvjerenost srca u vezi s nekim pitanjem. S tim u vezi, da ja, npr., ne vjerujem da me put kojim se krećem vodi željenome cilju, ne bih se njime ni kretao. Kada je pak riječ o konkretnom značenju vjerovanja (**imana**), onda se pod njim podrazumijeva uvjerenost srca u vezi s najvećim pitanjem, a to je vjerovanje u Allaha, dž.š. Prema tome, način “pružanja pomoći” Allahu, dž.š., jeste predanost i pokornost svih čovjekovih organa Allahu, dž.š. Zato su havarijuni kazali: “...**mi ćemo biti pomagači Allahove vjere, Mi vjerujemo u Allaha, a ti budi svjedok da smo mi poslušni Njemu ...**”⁷⁹

Zašto da im vjerovjesnik bude svjedok? Zato što vjerovjesnik dostavlja ljudima vijesti o Allahu, dž.š., pa biva svjedokom protiv njih, kao što stoji u sljedećim Allahovim, dž.š., riječima: “**Allah vas je odavno muslimanima nazvao, i u ovom Kur'anu, da bi Poslanik bio svjedok protiv vas, i da biste vi bili svjedoci protiv ostalih ljudi. Zato, molitvu obavljajte i zekat dajte i u Allaha se pouzdajte; On je Gospodar vaš, i to kakav Gospodar i kakav zaštitnik!**”⁸⁰

Primjećujemo da je Allah, dž.š., učinio da se oni (havarijuni) prvo verbalno izjasne o svome vjerovanju, imajući u

⁷⁹ Alu Imran, 53.

⁸⁰ El-Hadždž, 78.

vidu da je to nešto nevidljivo i u srcu skriveno, a zatim su oni od vjerovjesnika zatražili da posvjedoči njihovo prihvatanje islama, pod kojim se podrazumijeva predavanje i pokoravanje svim vjerskim propisima i dužnostima. Pod njihovim riječima: **“... a ti budi svjedok da smo mi poslušni Njemu”** podrazumijeva se i njihov zahtjev upućen Isau, a.s., čime oni od njega traže da ih obavijesti o svim dužnostima i obavezama koje sa sobom donosi prihvatanje islama. Kao da su mu kazali: Reci nam šta da činimo, a šta da ne činimo. Zatim su kazali: **“Gospodaru naš, mi u ono što Ti objavljuješ vjerujemo.”** Imajući u vidu da su na taj način obznanili vjerovanje u Allaha, dž.š., to bi značilo da su povjerovali i u onoga koji im je od Allaha, dž.š., dostavio poslanicu. Od Isaa, a.s., traži se, dakle, da posvjedoči da su oni muslimani, a do toga dolazi tek nakon što vjerovjesnik dostavi sve vjerske propise, što je on i učinio, pa su oni prema njima postupali, a zatim su kazali: **“Gospodaru naš, mi u ono što Ti objavljuješ vjerujemo i mi Poslanika slijedimo, zato nas upiši među vjernike!”**⁸¹

Postavlja se pitanje da li se njihovo obznanjivanje vjere odnosi na vjerovanje u zakonodavstvo neke ranije poslanice? Ne, ovdje se obznanjuje vjerovanje u ono s čime je od Allaha, dž.š., došao Isa, a.s., imajući u vidu da je svaki vjerovjesnik došao s nečim novim od Allaha, dž.š., odnosno nakon dolaska svakog novog vjerovjesnika krije se nešto što Allah, dž.š., želi dostaviti ljudima. Mi znamo da u vjeri nema nikakvih izmjena, kao ni u vijestima i kazivanjima. Međutim, propisi se mijenjaju.

81 Alu Imran, 53.

Tako se pod vjerovanjem koje obznanjaju havarijuni podrazumijeva vjerovanje u doktrine vjere koje su prethodile Isau, a.s., kao i vjerovanje u propise i zakone koje je on dostavio.

Njihove riječi: **“Gospodaru naš, mi u ono što Ti objavljuješ vjerujemo”** ukazuju na Pravi put (učenje), koji je odozgo spušten dolje. Tako i mi, kada pristajemo na neko zakonodavstvo, uzimamo ga odozgo. Zato smo ranije kazali: “Kada Allah, dž.š., one koji u Njega vjeruju poziva da slijede Pravi put, On to čini riječju **te’alu**, pod kojom se podrazumijeva: ‘Uzdignite se do nivoa na kojem se prima (uči) od Boga i preuzmite od Njega Pravi put, a nemojte ostati u ponoru ovoga svijeta’, odnosno: ‘Nemojte slijediti hirove, mišljenja ili zakone nekih od vas.’” Prema tome, ako vjernik želi da se uzdiže u vjerovanju, neka svojim ponašanjem na ovome svijetu slijedi Pravi put, koji vodi dobru na onome svijetu.

Kada se radi o njihovim riječima: **“Gospodaru naš, mi u ono što Ti objavljuješ vjerujemo i mi Poslanika slijedimo”**, treba reći da je onaj koji slijedi obično zadovoljan onim koga slijedi. U tom slučaju, slijeđenje biva rezultat duševnih vrijednosti onoga koga se slijedi, a ne primoravanja i prisile. Nekada čovjek prisiljava nekoga drugog da ga slijedi. U tom slučaju, za onoga ko je prisiljen ne može se reći da slijedi onoga koji ga na to prisiljava. Naime, onaj ko nekoga slijedi, odnosno ko se kreće istim putem kojim hodi i onaj koga slijedi, čini to na osnovu svoje volje i svoga izbora. Tako se situacija u kojoj čovjek prisilno slijedi nekoga drugog naziva formalnim slijeđenjem (slijeđenjem

tijelom), a ne slijeđenjem srcem. Otuda je moguće da onaj ko je ohol i uobražen “uzme bič” i prisili onoga ko je slab da ga slijedi. U tom slučaju, slabi se samo formalno (tijelom) pokorava, ne i srcem, što bi značilo da (pri)sila pokorava tijelo, ali ne i srce: **“Zar ćeš ti sebe uništiti zato što ovi neće da postanu vjernici? Kad bismo htjeli, Mi bismo im s neba jedan znak poslali pred kojim bi oni šije svoje sagnuli.”**⁸²

Allah, dž.š., dakle, obavještava Svoga poslanika da niko od robova nije težak svome Stvoritelju te da je On u stanju da daje i život i smrt. Da je Allah, dž.š., htio poslati znak pred kojim bi svi robovi svoje šije sagnuli, On bi to i učinio. Međutim, Allah, dž.š., ne želi njihove šije nego njihova srca, njihovom voljom i njihovim izborom, te da se čovjek okrene vjerovanju u situaciji u kojoj ima mogućnost da to i ne učini. U tome bi bila veličina vjere.

Nakon što su obznanili vjerovanje u ono s čim je došao Isa, a.s., havarijjuni su kazali: “... **zato nas upiši među vjernike.**” To bi bio jedan veličanstven, savjestan i razborit vjernički zahtjev. Oni (time) preuzimaju od vjerovjesnika emanet dostavljanja poslanice te bivaju svjedocima, kao što i vjerovjesnici svjedoče u korist svojih naroda. Oni, dakle, traže od Allaha, dž.š., da ih upiše u one koji svjedoče da vjerovjesnici dostavljaju Božije poslanice, te da ih nakon toga oni preuzimaju na sebe. Zato smo za ummet našeg vjerovjesnika, Muhammeda, s.a.v.s., kazali: “To je ummet koji je Allah, dž.š., zadužio prenošenjem i dostavljanjem poslanice posljednjeg vjerovjesnika,”
82 Eš-Šuara, 3-4.

Muhammeda, s.a.v.s., sve do Sudnjeg dana.” Zašto? Odgovor na to pitanje krije se u sljedećim Allahovim, dž.š., riječima: **“I borite se, Allaha radi, onako kako se treba boriti! On vas je izabrao i u vjeri vam nije ništa teško propisao, u vjeri pretka vašeg Ibrahima. Allah vas je odavno muslimanima nazvao, i u ovom Kur'anu, da bi Poslanik bio svjedok protiv vas, i da biste vi bili svjedoci protiv ostalih ljudi. Zato, molitvu obavljajte i zekat dajte i u Allaha se pouzdajte; On je Gospodar vaš, i to kakav Gospodar i kakav zaštitnik!”**⁸³

Prema tome, nakon Muhammeda, s.a.v.s., neće biti vjervjesnika i poslanika. Allah, dž.š., je nakon Muhammeda, s.a.v.s., prenošenje i dostavljanje njegove poslanice povjerio njegovom ummetu, i zato nakon njega nema poslanstva.

83 El-Hadždž, 78.

DOVA POSLANIKOVIH, S.A.V.S., ASHABA U BICI NA UHUDU

“One kojima je, kada su im ljudi rekli: ‘Neprijatelji se okupljaju zbog vas, treba da ih se pričuvate!’ – to učvrstilo vjerovanje, pa su rekli: ‘Dovoljan je nama Allah i divan je On Gospodar!’”⁸⁴

Iz Allahovih, dž.š., riječi: **“One kojima je, kada su im ljudi rekli: ‘Neprijatelji okupljaju se zbog vas ...’** možemo razumjeti da su neki nevjernici razglasili da su se Ebu Sufjan i njegovo društvo okupili (mobilizirali), imajući u vidu da riječ **džeme’u** (okupljaju) može značiti da su oni došli s nekim drugim borcima ili da su se njihovi poraženi borci ponovo okupili. Naime, kad se poražena vojska dadne u bijeg, ona se ne kreće organizovano, nego se svaki vojnik kreće onoliko brzo koliko može, što ostavlja mogućnost da se oni ponovo okupe ili da se vrate s nekim drugim borcima. Pod navedenom formulacijom, dakle, moguća su oba navedena tumačenja.

“One kojima je, kada su im ljudi rekli: ‘Neprijatelji se okupljaju zbog vas, treba da ih se pričuvate!’” Ovakve bi riječi

⁸⁴ Alu Imran, 173.

mogle oslabiti i obeshrabriti vjernike. Međutim, njih je vjera učvrstila i prekalila, tako da se nisu obazirali na te riječi. To bi bila prva pouka. Naime, oni su naučili da suprotstavljanje Allahovim, dž.š., naredbama putem suprotstavljanja naredbama Njegovog Poslanika, s.a.v.s., čini da slabost prodiere u dušu. Njihova ustrajnost i privrženost naredbama Allahovog Poslanika, s.a.v.s., jačala je njihov osjećaj snage i moći, tako da se nisu obazirali na te riječi, nego su rekli: "Taj broj nas ne zabrinjava, jer mi se oslanjamo na Allaha, dž.š., i našu vjeru. **'Dovoljan je nama Allah i divan je On Gospodar!'**"

Nisu se obazirali na taj broj nego su bili mišljenja da vjera zahtijeva da se bore protiv nevjernika kako bi ih (nevjernike) Allah, dž.š., kaznio posredstvom njih. U tome bi bila pouka za svakog borca, jer kada se boriš, možeš biti potpomognut vjerom u Allaha, dž.š., ili se možeš naći u oprečnoj situaciji: **"Vi njih niste ubijali nego Allah; i ti nisi bacio, kad si bacio, nego je Allah bacio ..."**⁸⁵

Oni su dobro razmislili, pa je u njima vjera došla do izražaja. To se može primijetiti u situaciji kada su im došli neki ljudi da ih obeshrabre i odvrate (od borbe), pa u tome nisu uspjeli, nego su im na taj način samo vjeru ojačali, tako da su samo kazali: **"Dovoljan je nama Allah i divan je On Gospodar!"** Naime, razmislili su i shvatili da je Allahova, dž.š., moć ta koja će im pomoći, te da im je Allah, dž.š., dovoljan protiv bilo kojeg broja (neprijatelja) i da je On divan Gospodar (Pomagáč). Pod riječju **vekil** podrazumijeva se situacija u kojoj

85 El-Enfal, 17.

smo nemoćni da nešto učinimo, pa to prepuštamo nekome koji u tom slučaju postaje naš pomagač. Kada, prema tome, Allahu, dž.š., prepustimo ono u čemu smo mi nemoćni, divan li je On, u tom slučaju, Pomagač. Postavlja se pitanje zašto. Odgovor na to pitanje jesu sljedeće Allahove, dž.š., riječi: **“I oni su se povratili obasuti Allahovim blagodatima ...”**⁸⁶ Pomogao ih je, dakle, na taj način što je u srca njihovih neprijatelja ulio strah i prije nego što su se sukobili s nevjernicima: **“...U srca nevjernika Ja ću strah uliti ...”**⁸⁷

To potvrđuju i sljedeće Allahove, dž.š., riječi: **“I oni su se povratili obasuti Allahovim blagodatima i obiljem, nikakvo ih zlo nije zadesilo i postigli su da Allah bude njima zadovoljan, a Allah je neizmjereno dobar.”**⁸⁸

Ovoga treba biti svjestan svaki vjernik koji je izložen iskušenjima od Allaha, dž.š. Svaki se musliman treba sjetiti iskušenja na Uhudu. Naime, između Bitke na Uhudu i progonjenja nevjernika na Hamraul-esedu (brdo kod Mčke) bila je samo jedna noć. Jedna noć u sjećanju na Allaha, dž.š., i iskušenje kroz koje su vjernici (na Uhudu) prošli bila je dovoljna da učini čudo, jer kada su krenuli ka nevjernicima, nisu se obazirali na psihološki rat koji su protiv njih pokušali voditi njihovi neprijatelji, nego im je to samo ojačalo vjeru, pa su rekli: **“Dovoljan je nama Allah i divan je On Gospodar!”**

Oni su se, dakle, oslobodili brige o njima, njihovoj snazi, moći i broju, i samo su govorili: **“Dovoljan nam je Allah, dž.š., i divan je On Pomagač.”** Oni su spoznali jednu značajnu stvar,

⁸⁶ Alu Imran, 174.

⁸⁷ El-Enfal, 12.

⁸⁸ Alu Imran, 174.

a to je da se svako od njih treba stalno sjećati Allaha, dž.š. Tako su se ashabi Allahovog Poslañnika, s.a.v.s., u rješavanju svojih problema mnogo okoristili svojim pouzdanjem u Allaha, dž.š.

Dio kur'anskog ajeta: **“Dovoljan je nama Allah i divan je On Gospodar!”** Podsjećá nas na imama Džafera es-Sadika, koji je bio jedan od najboljih poznavalaca Kur'ana i Allahovih, dž.š., tajni u njemu. Naime, on je iz gore navedenog dijela kur'anskog ajeta izvodio izvanredna zapažanja, imajući u vidu da se čudio svakom onom koji se nečega plaši. Čovjek se plaši samo onoga što narušava njegov mir i spokoj te prijeti njegovoj sigurnosti, a i izvor tog straha uvijek je poznat. Otuda, kad god vjernik bude izložen takvom strahu, treba se sjetiti gore navedenog kur'anskog ajeta imajući u vidu da je to nešto što je koristilo cijeloj vojsci u borbi protiv nevjernika. U tom slučaju, vjernik postaje neustrašiv, nepokolebljiv i jačeg srca, tako da ne uzmiče pred takvim strahom.

Imam Džafer es-Sadik nam skreće pažnju na to kako bi se u vezi sa svim onim što nas plaši toga sjetili, te kaže: “Čudim se onome ko osjeti strah pa se ne sjeti dijela kur'anskog ajeta: **‘Dovoljan je nama Allah i divan je On Gospodar!’**” On se, dakle, čudi čovjeku koji se nečega plaši, a zatim ukazuje na gore navedeni dio kur'anskog ajeta. Nakon toga objašnjava smisao i tajnu koja se krije iza tih riječi, te kaže: “Čuo sam kako Allah, dž.š., nakon ovih riječi veli: **‘I oni su se povratili obasuti Allahovim blagodatima i obiljem, nikakvo ih**

zlo nije zadesilo ...”⁸⁹ Naime, kad vjernik čita Allahov, dž.š., govor, on sebi dočarava da sluša Allaha, dž.š., kako govori. Zato je i Džafer es-Sadik rekao: “Čuo sam kako Allah, dž.š., nakon ovih riječi veli: **‘I oni su se povratili obasuti Allahovim blagodatima i obiljem, nikakvo ih zlo nije zadesilo ...’**”

S tim u vezi jesu i sljedeće Allahove, dž.š., riječi: **“A kad se uči Kur’an, vi ga slušajte i šutite, da biste bili pomilovani.”**⁹⁰ Prema tome, kad slušamo učenje Kur’ana, to bi bilo kao da nam Allah, dž.š., govori, tako da je nepristojno baviti se nečim drugim dok nam se naš Gospodar obraća.

Imajući u vidu navedeno, lijek za strah bilo bi izgovaranje gore navedenih riječi: **“Dovoljan je nama Allah i divan je On Gospodar!”** Ako ih čovjek izgovori iskreno u njih vjerujući, Allah, dž.š., otklonit će od njega ono čega se plaši, imajući u vidu da nakon njih u Kur’anu slijede ove riječi: **“I oni su se povratili obasuti Allahovim blagodatima i obiljem, nikakvo ih zlo nije zadesilo ...”** Pogledajte ovu Allahovu, dž.š., milost i blagodat. Ona je od Allaha, dž.š., i predstavlja vrhunac darivanja. Rezultat tog iskušenja u slučaju vjernika jeste sljedeći: **“... i postigli su da Allah bude njima zadovoljan.”**⁹¹

Ukazujući na ovakav poremećaj ljudske duše i propisujući lijek, imam Džafer es-Sadik kaže: “Ljudsku dušu plaši i uznemirava zlo koje joj se može desiti, a lijek za to jesu sljedeće riječi: **‘Dovoljan je nama Allah i divan je On Gospodar!’**”

89 Alu Imran, 174.

90 El-E’raf, 204.

91 Alu Imran, 174.

ULAZAK NA ALLAHOVA, DŽ.Š., VRATA

“Oni koji budu govorili: ‘Gospodaru naš, mi, zaista, vjerujemo; zato nam oprosti grijeha naše i sačuvaj nas patnje u ognju!’”⁹²

Riječi: **“Gospodaru naš, mi, zaista, vjerujemo...”** podrazumijevaju prvi preduvjet ulaska na Allahova, dž.š., vrata. Međutim, vjerovanje u Allaha, dž.š., od onoga koji se njime odlikuje zahtijeva da vodi računa o svojim postupcima. Otuda, kao da vjernik u ovom slučaju kaže: Ja, s obzirom na moju ljudsku prirodu, nisam u stanju u potpunosti izvršavati obaveze koje sa sobom donosi vjerovanje u Tebe. Zato mi, Gospodaru moj, oprosti ono što uradim iz neznanja, greškom, iz oholosti ili zbog hirova moje duše.

Ova je dova dokaz da je ono što iziskuje vjerovanje u Allaha, dž.š., bilo poznato, onako kako nam je to pojasnio Allahov Poslanik, s.a.v.s., prilikom govora o **ihšanu** (perfektnosti), kad je rekao: “Ihsan (perfektnost) jeste da robuješ Allahu kao da Ga vidiš, jer ako ti Njega ne vidiš, On tebe vidi.”

⁹² Alu Imran, 16.

To je kao da u svakom poslu predočavaš sebi Allaha, dž.š., imajući u vidu da On nas (uvijek) vidi.

Da li je prikladno da se iko od ljudi usuđuje da onome koji ga vidi čini ono što mu on ne dozvoljava i što mu je sveto? U tom slučaju, dakle, kao da vjernik predočava sebi predanja koja su do nas stigla, odnosno predočava sebi kao da nam Allah, dž.š., upućuje sljedeće riječi: O moji robovi! Ako mislite da vas Ja ne vidim, u vašem vjerovanju ima nedostataka, a ako mislite da vas Ja vidim, zašto Me smatrate najbeznačajnijim među onima koji vas gledaju?!

Ovo je kao da Allah, dž.š., kaže čovjeku: Jesam li Ja manje vrijedan od Mojih robova? Možeš li nekome nanositi zlo dok te on gleda (vidi)? Kako se onda usuđuješ činiti to svome Stvoritelju??

Riječi vjernika: **“Gospodaru naš, mi, zaista, vjerujemo; zato nam oprost...”** ukazuju na to da su vjernici bili svjesni da su zahtjevi vjerovanja teški.

“Oni koji budu govorili: ‘Gospodaru naš, mi, zaista, vjerujemo; zato nam oprost grijeha naše ...’” S čime oni u ovom slučaju dovode u vezu opraštanje grijeha? Dovode ga u vezu s vjerovanjem. Zašto? Zato što je Allah, dž.š., propisao pokajanje i obećao opraštanje grijeha, što bi značilo da je Allah, dž.š., još u ezelu znao kako će njegove robove njihove duše iznevjeravati, te da će skretati s Njegovog (Pravog) puta.

Gore navedeni kurʼanski ajet završava riječima: **“... i sačuvaj nas patnje u ognju!”** Naime, imajući u vidu da nam Allah,

dž.š., Svojom neizmjernom milošću obećava oprost grijeha, čovjek će se možda ustručavati da čini grijeh ili će nakon učinjenog grijeha žuriti s traženjem oprosta.

Zašto se pod riječima: “... **zato nam oprost grijeha naše**” ne podrazumijeva sljedeći smisao: Zaštiti nas, Gospodaru, od grijeha, tako da ih nikada ne počinimo, a ako ih i počinimo, neka budu predmet pokajanja (**tevbe**) i oprosta (**magfireta**). Prema tome, kada počinimo grijeh i od Gospodara zatražimo oprost, trebamo znati da je naš Gospodar dopustio traženje oprosta, imajući u vidu Njegove sljedeće riječi: “...**tražite od Gospodara svoga oprost, jer On, doista, mnogo prašta.**”⁹³”

Prema tome, straha nestaje, i mi se okrećemo Allahu, dž.š., s ljubavlju izvršavajući Njegove zapovijedi i u cijelosti slijedeći Njegov (Pravi) put. Kad je, dakle, Allah, dž.š., omogućio Svojim stvorenjima da za počinjeni grijeh učine pokajanje (**tevbu**), to je bio rezultat Njegove milosti, koja se očituje u svojoj suprotnosti. Naime, ako pretpostavimo da Allah, dž.š., nije dao mogućnost da se učini pokajanje, čovjek bi nakon jednog počinjenog grijeha izlazio iz Njegove milosti. Onda se postavlja pitanje šta bi zajednicu zadesilo od takvog čovjeka. Zadesila bi je sva moguća zla, imajući u vidu da u tom slučaju čovjek gubi nadu u sebe. Međutim, s obzirom da je Allah, dž.š., otvorio vrata pokajanja, čovjek se nakon, iz nemara, počinjenog grijeha vraća svome Gospodaru ... Ovdje treba imati u vidu karakter islamske vjere. Naime, pod vjerom se ne podrazumijevaju samo

93 Nuh, 10.

riječi koje se izgovaraju, nego ona uvažava i ljudsku prirodu. Allah, dž.š., znao je da će ljudi činiti grijeh, pa im je propisao i način na koji će od Njega tražiti oprost. Otuda, kada ljudi počinu grijeh, Allah, dž.š., traži od njih da Mu se pokaju i da traže oprost. Kada se, dakle, ljudi sjete svoga grijeha i učine pokajanje, Allah, dž.š., da im neko dobro.

Stječe se dojam da je oprost grijeha jedna, a zaštita od Vatre druga stvar. Zašto? Naime, imajući u vidu da je čovjek svjestan da mu je Allah, dž.š., obećao oprost, on Mu se obraća tražeći oprosta. Postavlja se pitanje zašto, a odgovor je zato što je traženje Allahova, dž.š., oprosta zapovijed.

Međutim, nekada čovjek zaboravlja neke svoje obaveze, pa postoji mogućnost da zanemari i traženje oprosta. Zato, na kraju gore navedenog ajeta, stoji: **“...i sačuvaj nas patnje u ognju!”**

Pod takvalukom (bogobojaznošću) podrazumijeva se, dakle, podizanje perde između nas i Vatre (Džehennema), odnosno između nas i Allahove, dž.š., srdžbe. Otuda, kad god od Allaha, dž.š., preuzmemo blagodati da ih trošimo na Njegovom (Pravom) putu, to će nam biti upisano kao dobro djelo. Konstrukcije: “Čuvajte se vatre!”, i: “Bojte se Allaha!” međusobno su povezane, imajući u vidu da i jedna i druga podrazumijevaju postavljanje perde između nas i Allahove, dž.š., srdžbe, koja stiže onoga koji je zasluži.

“Oni koju budu strpljivi, i istinoljubivi, i Allahu poslušni, i oni koji budu milostinju udjeljivali, i

koji se budu u posljednjim časovima noći za oprost molili.”⁹⁴

Ovo su sve odlike onih koji se boje Allaha, dž.š. Allah, dž.š., pripremio im je vrtove, kroz koje će rijeke teći, te supruge neporočne, jer je On Najmilostiviji. Oni su, dakle, strpljivi, istinoljubivi, Allahu, dž.š., poslušni, darežljivi (velikodušni), te se u posljednjim časovima noći Allahu, dž.š., za oprost mole.

⁹⁴ Alu Imran, 17.

DOVA ONIH KOJI SU U NAUKU DOBRO UPUĆENI

“Gospodaru naš, ne dopusti srcima našim da skrenu, kad si nam već na Pravi put ukazao, i daruj nam Svoju milost; Ti si, uistinu, Onaj koji mnogo daruje!”⁹⁵

Oni koji su u nauku dobro upućeni kažu kako je svaki jasni i manje jasni kur’anski ajet od Allaha, dž.š. Prema onim jasnim postupamo, a u one manje jasne vjerujemo. To bi bio Pravi put, a dovom koja slijedi traži se ustrajnost na njemu. Značenje dove bilo bi: Učvrsti nas, Gospodaru, u robovanju Tebi i ne dozvoli da naša srca skrenu s Pravoga puta. To nam kazuje da se srca mijenjaju i preobražavaju, i otuda dova kojom se traži ustrajnost u vjeri.

Oni traže od Allaha, dž.š., milost kao dar, a ne kao nešto što im je On obavezan dati, jer ne postoji stvorenje koje kod Allaha, dž.š., polaže pravo na nešto mimo onoga što mu On dadne kao dar.

⁹⁵ Alu Imran, 8.

Oni koji su u nauku dobro upućeni traže, dakle, od Allaha, dž.š., da ih Svojom milošću sačuva od strasti, nakon što ih je uputio na ispravan sud prema kojem su i jasni i manje jasni kurʼanski ajeti od Allaha, dž.š. Oni nas uče kojim putem da se krećemo ka uputi i Allahovoj, dž.š., milosti, jer onaj koji je u nauku dobro upućen, čim nešto spozna, želi da to prenese i drugim ljudima. Zato nam takvi kazuju da se čuvamo mišljenja prema kojem je stvar samo u razumijevanju teksta, te da tu postoji i nešto drugo što se ne tiče samo života na ovome, nego i na onome svijetu. Život na ovome svijetu određen je zato što je ograničenog roka trajanja i privremen. Međutim, postoji i život na onome svijetu, koji slijedi nakon života na ovome svijetu, i koji je vječan. S tim u vezi, u Kurʼanu se onima koji su u nauku dobro upućeni pripisuju sljedeće riječi: **“Gospodaru naš, Ti ćeš sakupiti sve ljude na Dan u koji nema nikakve sumnje. – Allah će, zaista, održati obećanje.”**⁹⁶

Konstrukcija **Rabbena (Gospodaru naš)** odnosi se, prema našem razumijevanju, na Allaha, dž.š., Koji je na Sebe preuzeo odgoj (**terbija**). Pod odgojem (**terbija**) podrazumijeva se dovodenje onoga koga se odgaja do za njega željenog savršenstva. Postoji, dakle, Gospodar, Koji odgaja, i rob (čovjek), koga se odgaja i kome Gospodar daje ono što mu osigurava za njega željeno savršenstvo.

Vjernici dozivaju Allaha, dž.š., obraćajući Mu se sljedećim riječima: “Jedan od ciljeva potpunog odgoja koji nam pružaš jeste i taj da nas sačuvaš od ahiretske kazne. Mi znamo da

⁹⁶ Alu Imran, 9.

ćeš Ti okupiti sve ljude na Dan u koji nema nikakve sumnje, a budući da si Ti Gospodar i Bog, Ti ćeš održati Svoje obećanje, jer onaj ko ne održava obećanja nije Bog. Naime, kada Bog nešto obeća, On je Svojom moći i znanjem siguran da to može učiniti. Onaj koji nije u stanju izvršiti (ono što obeća) može se smatrati samo čovjekom koji je prožet nečim na što se pri tome oslanja, kao npr. kad mi kažemo: "Ako Bog da." Zašto? Zato što niko od nas ne posjeduje moć da izvrši ono što obeća.

PRED ZAHVALOM ALLAHU, DŽ.Š.

Allah, dž.š., neprestano daje Svojim stvorenjima, a Njegova se stvorenja neprestano služe Njegovim blagodatima, kao da robovanje Allahu, dž.š., samo daje, a ništa ne uzima, što zahtijeva zahvalnost Allahu, dž.š.

Kad je riječ o darivanju od strane Allaha, dž.š., On voli da ljudi od Njega traže te da Ga dozivaju i mole za pomoć. To zahtijeva zahvalnost Allahu, dž.š., jer nas ona štiti od sramote i poniženja na ovome svijetu. Kad čovjek zatraži nešto od nekog utjecajnog čovjeka, on mu zakazuje termin za razgovor te određuje koliko će dugo taj razgovor trajati. Nekada taj utjecajni čovjek biva neraspoložen i mrzovoljan zbog onoga koji od njega nešto traži, pa prekida razgovor i sastanak privodi kraju. S druge strane, Allahova, dž.š., vrata uvijek su otvorena ... i čovjek je pred Njim kad god to zaželi i kad god podigne ruke nebu te Mu uputi dovu i zatraži nešto, a On će mu to dati ukoliko je dobro za njega, odnosno uskratiti ukoliko je loše za njega.

Allah, dž.š., traži od ljudi da Ga dozivaju i da od Njega traže: **“Gospodar vaš je rekao: ‘Pozovite Me i zamolite, Ja ću**

vam se odazvati! Oni koji iz oholosti neće da Mi se klanjaju – ući će, sigurno, u Džehennem poniženi.”⁹⁷

“A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli. Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na Pravom putu.”⁹⁸

Allah, dž.š., zna šta se krije u ljudskoj duši, i zato daje čovjeku kada to ovaj od Njega i ne traži.

S tim u vezi, Allah, dž.š., u jednom hadisi-kudsijju kaže: “Ja ću onome koga sjećanje na Mene odvraća od traženja od Mene dati najbolje od onoga što dajem onima koji od Mene traže.”⁹⁹

Allahovom, dž.š., darivanju nema kraja, i Njegove se riznice ne mogu isprazniti. Kad god od Njega nešto zatražite, kod Njega ima i više od toga. I šta god od Njega da zatražite, Njemu ništa nije nedostižno. S tim u vezi, jedan pjesnik veli:

*“Mojoj duši je dovoljna čast to što sam rob, a
bez termina me obilno časti moj Gospodar.
On je u Svojoj svetosti najmoćniji,
ali ja Ga susrećem kada i gdje želim.”*

Prema tome, i Allahovo, dž.š., darivanje i Njegovo uskraćivanje traži zahvalnost Allahu, dž.š. Egzistiranje Allaha, dž.š., također iziskuje zahvalnost..., odnosno Allah, dž.š., zaslužuje

⁹⁷ Gafir (El-Mu'min), 60.

⁹⁸ El-Bekara, 186.

⁹⁹ Hadis bilježe El-Buhari, El-Bezzar i El-Bejheki, a prenosi ga Ibn Omer.

zahvalnost zbog Njega samoga. Da nije Allahove, dž.š., pravednosti, ljudi bi se na Zemlji osilili i nepravdu činili. Međutim, kada Allahova, dž.š., ruka ščepa onog koji nepravdu čini, On ga učini poukom, tako da se ljudi plaše činiti nepravdu. Svaki onaj koji se za svoje grijehе, nepravdu i samovolju uspije spasiti od ovozemaljske kazne, na onome svijetu susrest će se sa Allahom, dž.š., kako bi isplatio svoj dug. To iziskuje zahvalnost Allahu, dž.š. Da bi onaj kome je učinjena nepravda dobio svoju satisfakciju, te da bi se njegovo srce i duša umirili, treba znati da će doći Dan u kojem će onoga koji mu je učinio nepravdu vidjeti kako biva kažnjen u džehennemskoj vatri. Čovjek, dakle, neće biti tužan i žalostan i lakše će podnijeti bol i gorčinu nepravde koja mu je učinjena kada zna da Allah, dž.š., upravlja univerzumom, te da će Njegova pravda svakoga stići.

Kada kažemo: "Neka je hvala Allahu, dž.š.!", mi, zapravo, izražavamo brojne emocije. One u cjelini podrazumijevaju robovanje, ljubav, zahvalu i priznanje. Mnoge od tih emocija koje ispunjavaju naše duše kada kažemo: "Neka je hvala Allahu, dž.š.!", podrazumijevaju priznavanje nemoći da se izrazi zahvalnost na Allahovom, dž.š., darivanju. Te emocije dolaze iz naših duša, učvršćuju se i stabilizuju, a zatim se preko naših dijelova tijela šire na čitav univerzum.

Riječi: "Neka je hvala Allahu, dž.š.!", dakle, nisu izrazi koji se samo izgovaraju jezikom, nego one prvo prolaze kroz um, kako bi on pojmiо smisao blagodatni, a zatim se učvršćuju i stabilizuju u srcu, koje biva pod njihovim utjecajem, nakon

čega se prenose na dijelove tijela, pa mi ustajemo i klanjamo se Allahu, dž.š., zahvaljujući Mu, pri čemu naša tijela u cjelini drhte i suze nam teku iz očiju. Tako se sve naše emocije prenose na one oko nas.

Ovo ćemo malo pojasniti. Zamislimo da se nalazimo u nekoj krizi, nevolji ili nečemu što vodi sramoćenju i blamaži, pa nam dođe neko te otkloni od nas tu nevolju i dadne nam novca ili nam ukaže na put kojim se trebamo kretati. Prvo što će se desiti jeste da ćemo uvidjeti i pojmiti taj lijepi gest te priznati kako taj neko zaslužuje zahvalnost. Zatim to stiže do naših srca, koja bivaju sretna i zadovoljna onim koji je tako postupio. Nakon toga reaguju naši udovi, koji te emocije pretvaraju u djela koja će tu osobu, zbog onoga što je uradila, učiniti sretnom i zadovoljnom. Zatim ćemo o plemenitosti i dobročinstvu te osobe pripovijedati drugim ljudima, koji će joj pohrliti ... Na taj način, krug zahvalnosti širi se, te se blagodati spuštaju na te ljude koji tako prolaze kroz isto ono što se i nama desilo. Zahvalnost Allahu, dž.š., osigurava nam još više blagodati, što potvrđuju sljedeće Allahove, dž.š., riječi: **“I kad je Gospodar vaš objavio: ‘Ako budete zahvalni, Ja ću vam, zacijelo, još više dati; budete li nezahvalni, kazna Moja doista će stroga biti.’”**¹⁰⁰

Na taj način spoznajemo da nam zahvalnost na blagodatima osigurava još više tih blagodati, tako da u tom slučaju i zahvalnost i blagodati ostaju trajni. Ako se osvrnemo na naše živote u cijelosti, vidjet ćemo da svaki naš pokret zahtijeva

100 Ibrahim, 7.

zahvalnost (Allahu, dž.š.). Kada, npr., zaspimo, Allah, dž.š., uzima nam duše, a zatim nam ih vraća kad se probudimo. To, naravno, iziskuje zahvalnost Allahu, dž.š., Koji u vezi s tim kaže: **“Allah uzima duše u času njihove smrti, a i one koje spavaju, pa zadržava one kojima je odredio da umru, a ostavlja one druge do roka određenog. To su, zaista, dokazi za one koji razmišljaju.”**¹⁰¹

Otuda, čim se probudimo iz sna, Allah, dž.š., vraća nam naše duše, što iziskuje zahvalnost na tome. Nadalje, kada ustanemo iz kreveta, trebamo znati da je Allah, dž.š., Taj Koji nam daje moć i sposobnost da se krećemo. Da to nije učinio, mi ne bismo bili u stanju ni ustati iz kreveta, što također iziskuje zahvalnost Allahu, dž.š. Kada doručujemo, trebamo znati da je Allah, dž.š., Taj Koji nam je Svojom milošću osigurao tu hranu, imajući u vidu da je On Taj Koji ju je stvorio i njome nas opskrbio, što također iziskuje zahvalnost Allahu, dž.š.

Kad izademo na put, Allah, dž.š., osigurava nam ono što će nas prebaciti do našeg posla. Bilo da se u tom slučaju radi o autu koji posjedujemo ili sredstvu javnog prijevoza, zahvalnost za to pripada Allahu, dž.š. Kad razgovaramo s ljudima, trebamo znati da je Allah, dž.š., Taj Koji je našim jezicima dao sposobnost govora, a da je htio, mogao ih je učiniti nijemima, što također iziskuje zahvalnost Allahu, dž.š. Kada odemo na posao, trebamo znati da nam je taj posao osigurao Allah, dž.š., kako bismo se pomoću njega na halal - način opskrbljivali i hranili, što također iziskuje zahvalnost Allahu, dž.š. Kada se

101 Ez-Zumer, 42.

vratimo našim kućama, trebamo znati da nam je Allah, dž.š., dao supruge i potomstvo, što također iziskuje zahvalnost Njemu.

Prema tome, svaki čovjekov pokret u životu na ovome svijetu iziskuje zahvalnost Allahu, dž.š., odnosno čovjek uvijek mora biti zahvalan. Štaviše, čovjek treba zahvaljivati Allahu, dž.š., i u situacijama u kojima nas zadesi neka nevolja, imajući u vidu da ono što mi smatramo zlom nekada biva dobro po nas. S tim u vezi, Allah, dž.š., kaže: **“O vjernici, zabranjuje vam se da žene kao stvari nasljeđujete, preko volje njihove, i da im teškoće pričinjavate, s namjerom da nešto od onoga što ste im darovali prisvojite, osim ako budu očito zgriješile. S njima lijepo živite! A ako prema njima odvratnost osjetite, moguće je da je baš u onome prema čemu odvratnost osjećate Allah veliko dobro dao.”**¹⁰²

Mi, dakle, trebamo zahvaljivati Allahu, dž.š., zato što je u Njegovom određenju dobro (**hajr**), bilo da nam je ono po volji ili ne. Ono je po nas dobro, ali mi toga nismo svjesni, dok to Allah, dž.š., zna. Prema tome, od nas se očekuje da budemo zahvalni Allahu, dž.š., na svemu što nam se dešava u životu na ovome svijetu, jer na taj način mi to vraćamo Njemu kao Stvoritelju, Koji zna šta je za nas najbolje.

102 En-Nisa, 19.

TEBE OBOŽAVAMO I OD TEBE POMOĆ TRAŽIMO

Prije nego što počnemo govoriti o Allahovim, dž.š., riječima: **“Tebe obožavamo i od Tebe pomoć tražimo”**, moramo kazati nešto o jednom bitnom pitanju, a to je da postoje dvije vrste viđenja: viđenje okom i viđenje srcem, pri čemu su ona međusobno različita.

Pod viđenjem okom podrazumijeva se viđenje nečeg što se nalazi pred nama. Ova vrsta viđenja nema ništa s pitanjem vjerovanja, jer u ovom slučaju nećemo reći: “Ja te vidim pred sobom zato što zapravo ti mene vidiš ... a budući da me vidiš, to je sigurno.”

Pod viđenjem srcem, podrazumijeva se pak vjerovanje u nešto nevidljivo kao da to vidiš pred sobom. Ova vrsta viđenja pouzdanija je od viđenja okom zato što se u tom slučaju radi o vjerovanju i pronicljivosti, a to je jako bitno. S tim u vezi, Omer b. el-Hattab prenosi: “Dok smo jednoga dana sjedili kod Allahovog Poslanika, s.a.v.s., pojavi se pred nama jedan čovjek izrazito bijele odjeće i jako crne kose. Na njemu nisu bili vidljivi tragovi putovanja, a niko ga od nas nije znao.

Sjeo je do Allahovog Poslanika, s.a.v.s., približivši svoja koljena njegovim i stavivši svoje dlanove na njegova stegna. Zatim je rekao: ‘O Muhammede! Obavijesti me o islamu.’ Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je: ‘Islam je da svjedočiš da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov poslanik, da obavljaš namaz, dajš zekat, postiš mjesec ramazan i obaviš hadž ako to budeš u stanju učiniti.’ ‘Obavijesti me o imanu’, reče. Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori: ‘Da vjeruješ u Allaha, Njegove mecke, Njegove kitabe, Njegove poslanike, Sudnji dan, te da sve što se zbiva, dobro i loše, biva Njegovom voljom i odredbom.’ ‘Istinu si rekao’, reče ovaj, a zatim dodade: ‘Obavijesti me o ihsanu.’ Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je: ‘Da robuješ Allahu (da Ga obožavaš) kao da Ga vidiš, jer ako ti Njega ne vidiš, On tebe vidi.’ ‘Obavijesti me o Sudnjem danu’, reče. Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori: ‘Pitani o njemu ne zna više od onoga koji pita.’ ‘Obavijesti me o njegovim predznacima’, reče. Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovori: ‘Da robinja rodi sebi gospodaricu i da vidiš kako se goli i bosi čobani natječu u izgradnji visokih zgrada.’ Zatim je otišao, a ja sam ostao dugo ..., pa me je Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitao: ‘O Omere! Znaš li ko je ovo bio?’ Odgovorio sam: ‘Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju.’ Onda je rekao: ‘To je bio Džibril. Došao je da vas pouči vašoj vjeri.’“

Riječi Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: “... da robuješ Allahu (da Ga obožavaš) kao da Ga vidiš, jer ako ti Njega ne vidiš, On tebe vidi” podrazumijevaju viđenje srcem. U tom slučaju,

kada čovjek prouči neki kur'anski ajet o Džennetu, on kao da vidi džennetlije kako uživaju, a kada prouči neki kur'anski ajet o stanovnicima vatre (Džehennema), tijelo mu se trese i kao da gleda kako ih se kažnjava.

Jednoga dana Allahov Poslanik, s.a.v.s., ugledao je jednog od svojih ashaba po imenu El-Haris, pa ga je upitao: "Kako si osvanuo, o Harise?" El-Haris je odgovorio: "Osvanuo sam kao pravi vjernik." Onda je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Razmisli o onome što govoriš. Svaka riječ ima svoje značenje. Šta se podrazumijeva pod tvojim vjerovanjem?" El-Haris je odgovorio: "Odrekao sam se ovoga svijeta, pa noću bdijem, a danju postim. I kao da jasno vidim Prijestolje moga Gospodara, i kao da vidim stanovnike Dženneta kako se međusobno posjećuju, i kao da vidim stanovnike Džehennema kako se međusobno dovikuju." Na to je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "O Harise! Spoznao si, pa se pridržavaj."

S tim u vezi, Allah, dž.š., u Kur'anu, obraćajući se Svome Poslaniku, s.a.v.s., kaže: "**Zar nisi čuo šta je sa vlasnicima slona Gospodar tvoj uradio!**"¹⁰³

Neki orijentalisti koriste ovaj kur'anski ajet za kritikovanje i opovrgavanje Kur'ana. Naime, Allah, dž.š., u ovom kur'anskom ajetu kaže: "**E lem tere?**" ("**Zar nisi vidio?**"), a Allahov Poslanik, s.a.v.s., rođen je u godini slona, tako da nije mogao vidjeti šta je Allah, dž.š., uradio s vlasnicima slona, jer je bio dijete od nekoliko dana ili mjeseci. Da je Allah, dž.š., rekao: "**E lem ta'lem?**" ("**Zar nisi znao?**"), pomislili bismo

103 El-Fil, 1.

da je to nešto saznao od nekoga drugog ..., imajući u vidu da se znanje stječe ili da nas istome poučava neko drugi od ljudi. Zato je Allah, dž.š., u ovom kur'anskom ajetu rekao: “**E lem tere?**” (“**Zar nisi vidio?**”)

Reći ćemo da je ovo jedno od pitanja vjerovanja, jer ono što se u ovom slučaju podrazumijeva pod Allahovim, dž.š., riječima jeste istinsko viđenje čovjeka muslimana. Naime, Kur'an je Allahov, dž.š., Govor, čije će čitanje (učenje) biti pobožno djelo sve do Sudnjega dana, tako da se pod Allahovim, dž.š., riječima: “**E lem tere**” (“**Zar nisi vidio**”) podrazumijeva viđenje koje se odnosi na svakog vjernika koji prouči ovaj kur'anski ajet. Imajući u vidu da se ovdje radi o Allahovim, dž.š., riječima, čovjek, dakle, svojim srcem vidi ono što ne može vidjeti svojim očima. Viđenje srcem pouzdanije je od viđenja okom, imajući u vidu da oko može prevariti čovjeka, dok srce vjernika nikada ne vara.

Postoji nešto što se zove zamjenicom trećeg lica, pa kada kažemo: “Zejd je došao”, to bi značilo da je tu pred nama. Međutim, kada kažemo: “Sreo sam Zejda”, to bi značilo da Zejd nije tu dok ga spominjemo.

Naime, postoji prvo, drugo i treće lice. Pod trećim licem podrazumijeva se onaj koji je odsutan i koga ne vidimo dok o njemu govorimo. Pod drugim licem podrazumijeva se onaj koji je prisutan dok o njemu govorimo, dok se pod prvim licem podrazumijeva onaj ko govori. Nijedno od pitanja vjerovanja ne podrazumijeva konkretno viđenje (viđenje okom).

Međutim, vjrovanje u ono što je nevidljivo osigurava nam viđenje srcem, koje je, kao što smo već kazali, jače od viđenja okom.

Kad je riječ o kur'anskom ajetu: **“Neka je hvala Allahu, Gospodaru svjetova!”**, pod riječima **Allah** i **Gospodar svjetova** podrazumijeva se ono što je nevidljivo (odsutno). U kur'anskom ajetu: **“... Tebe obožavamo...”** drugo lice zauzima mjesto trećeg lica, odnosno u tom kur'anskom ajetu ne stoji: **“Njega obožavamo”**, nego: **“Tebe obožavamo”**, što podrazumijeva pouzdano viđenje srcem.

Kur'anski ajat: **“Samo Tebe obožavamo i samo od Tebe pomoć tražimo”** ukazuje na to da nas traženje pomoći od Allaha, dž.š., spašava od poniženja na ovome svijetu, jer kada tražimo pomoć od nekog drugog, mimo Allaha, dž.š., koliki god njegov utjecaj i snaga bili, trebamo znati da je to sve u granicama ljudskog. Nadalje, s obzirom da živimo u svijetu promjena, dešava se da onaj ko je jak i snažan postane slab te da onaj ko ima utjecaja u jednom trenutku postane bjegunac i skitnica koji nema nikakvog utjecaja. Kad do toga i ne bi došlo, moguće je da se onaj od kojeg tražimo pomoć (mimo Allaha, dž.š.) ne odazove te da ne nađemo koga ko će nam pomoći.

Allah, dž.š., želi osloboditi vjernika poniženja na ovome svijetu, pa zahtijeva od njega da pomoć traži od Živoga, Koji ne umire, Moćnoga, Koji ne gubi svoju moć, i Silnoga, Čijoj vlasti niko ne izmiče. Kada zatražimo pomoć od Allaha, dž.š.,

On staje uz nas i On je jedini koji je u stanju našu slabost pretvoriti u snagu, a poniženje u dostojanstvo. Vjernik je uvijek suočen sa snažnijim i moćnijim od sebe. To je otuda što su oni koji se opiru Allahovom, dž.š., (Pravom) putu moćni i utjecajni ljudi koji vole druge porobljavati. Vjernik ulazi u sukob između istine i neistine i s tim u vezi pomoć traži samo od Allaha, dž.š. To bi bilo životno pravilo, jer kad čovjek iscrpi svoje mogućnosti i kapacitete, pa ne uspije u svojoj namjeri, ostaje mu jedino da se obrati svome Gospodaru, Koji je uvijek tu, ništa ne zanemaruje i ništa Mu u svemiru ne promiče. Prema tome, vjernik je uvijek okrenut nebu i Allah, dž.š., je uvijek s njim.

UPUTI NAS NA PRAVI PUT

Time što vjerujemo u Allaha, dž.š., predočavamo sebi Njegovo darivanje, blagodati i obilje milosti Njegovim stvo- renjima, time što tvrdimo da nema drugog boga osim Allaha, dž.š., da samo Njega obožavamo, odnosno da Mu u robova- nju nikoga ravnim ne smatramo, te da samo od Njega pomoć tražimo, postajemo Njegovi robovi, pa nas Allah, dž.š., pou- čava dovi koju priželjkuje svaki vjernik, a, kao Svojim robo- vima, Allah, dž.š., će nam se odazvati, što potvrđuje sljedeći kur'anski ajet: **“A kada te robovi Moji za Mene upitaju, Ja sam, sigurno, blizu: odazivam se molbi molitelja kad Me zamoli. Zato neka oni pozivu Mome udovolje i neka vjeruju u Mene, da bi bili na Pravom putu.”**¹⁰⁴

Vjernik od Allaha, dž.š., nikada ne traži ovozemaljska dobra. Postavlja se pitanje zašto. Odgovor bi bio da je pravi život na onome svijetu. To bi bio vječni život i uživanje koje čovjeka neće napustiti. Vjernik od Allaha, dž.š., nikada, npr., neće tražiti da ga opskrbi velikim imetkom ili zgradom, imaju- ći u vidu da je on svjestan da su to sve privremene i prolazne stvari. Ne, on od Allaha, dž.š., traži samo ono što će ga spasiti džehennemske vatre te uvesti u Džennet.

¹⁰⁴ El-Bekara, 186.

Rezultat Allahove, dž.š., milosti jeste to što nas je poučio šta da od Njega tražimo ..., što iziskuje da Mu budemo zahvalni. Prvo što vjernik traži od Allaha, dž.š., jeste uputa i Pravi put: **“Uputi nas na Pravi put.”** Postoje dvije vrste upute: uputa koja podrazumijeva upućivanje na put dobra i uputa koja podrazumijeva pružanje pomoći. Prva vrsta upute odnosi se na sve ljude, dok se druga vrsta odnosi samo na vjernike koji slijede Allahov, dž.š., (Pravi) put. Allah, dž.š., svim Svojim robovima daje prvu vrstu upute, odnosno upućuje ih na put dobra, i pojašnjava im ga, pa ko hoće slijedi ga, dok onoga koji neće, Allah, dž.š., prepušta onome što želi. To bi bila sveopća uputa koja predstavlja osnovu objavā koje Allah, dž.š., spušta ljudima. Naime, Allah, dž.š., pojasnio nam je Pravi put te nam je kazao šta da činimo a šta da ne činimo, šta Ga čini zadovoljnim a šta izaziva Njegovu srdžbu. Ukazao nam je na stazu kojom se trebamo kretati da bismo bili na Pravome putu te na onu čije slijedenje s pravom izaziva Njegovu srdžbu i gnjev. Međutim, da li su na Pravome putu svi oni kojima je Allah, dž.š., dostavio uputu? Ne, nisu. S tim u vezi jeste i sljedeći kur’anski ajet: **“I Semudu smo na Pravi put ukazivali, ali, njima je bila milija sljepoća od Pravog puta, pa ih je stigla sramna kazna od munje, prema onome kako su zaslužili.”**¹⁰⁵

Prema tome, postoje ljudi koji se slobodom izbora (volje), koju nam je Allah, dž.š., darovao, opredjeljuju za neslijedenje Pravoga puta. A da je Allah, dž.š., htio da svi budemo na Pravome putu, niko se od stvorenja ne bi mogao suprotstaviti

105 Fussilet, 17.

Njegovoj volji. Međutim, Allah, dž.š., stvorio nas je i dao nam slobodu izbora kako bismo Mu se okrenuli svojevoljno i iz naklonosti, a ne zato što nas On na to prisiljava. Šta se dešava s onima koji slijede Allahov, dž.š., (Pravi) put, a šta s onima koji taj put ne slijede te se suprotstavljaju onome što Allah, dž.š., želi u univerzumu?

Onima koji slijede Pravi put Allah, dž.š., pomaže, te im ulijeva ljubav prema vjerovanju, bogobožnosti i pokornosti Njemu. S tim u vezi, Allah, dž.š., u Kur'anu kaže: **“A one koji su na Pravom putu On će i dalje voditi i nadahnut će ih kako će se vatre sačuvati.”**¹⁰⁶

Onima koji, dakle, slijede Pravi put Allah, dž.š., pomaže i povećava im bogobožnost i ljubav prema vjeri, dok se od onih do kojih stigne uputa, ali se oni udalje od Pravoga puta i suprotstave se Allahu, dž.š., Allah, dž.š., okreće i ostavlja ih u njihovoj zabludi. S tim u vezi jeste sljedeći kur'anski ajet: **“Onome ko se bude slijepim pravio da ne bi Milostivog veličao, Mi ćemo šejtana natovariti, pa će mu on nerazdvojni drug postati.”**¹⁰⁷

Allah, dž.š., u sljedećim kur'anskim ajetima ukazuje nam na one koji su lišeni druge vrste upute (upute koja podrazumijeva pružanje pomoći u vjerovanju), a njih je, kako u Kur'anu stoji, tri kategorije:

“Zato što više vole život na ovom nego na onom svijetu, a Allah neće ukazati na Pravi put onima koji neće da vjeruju.”¹⁰⁸;

106 Muhammed, 17.

107 Ez-Zuhruf, 36.

108 E.n-Nahl, 107.

“Najlakše tako oni mogu da izvrše svjedočenje svoje onako kako treba, i da se ne plaše da će njihove zakletve drugim zakletvama biti pobijene. I bojte se Allaha i slušajte! A Allah neće ukazati na Pravi put ljudima koji su veliki grešnici.”¹⁰⁹;

“Zar nisi čuo za onoga koji se s Ibrahimom o njegovu Gospodaru prepirao, onda kada mu je Allah carstvo dao? Kad Ibrahim reče: ‘Gospodar moj je Onaj Koji život i smrt daje’, on odgovori: ‘Ja dajem život i smrt!’ – ‘Allah čini da Sunce izlazi s istoka’, reče Ibrahim, ‘pa učini ti da grahne sa zapada!’ I nevjernik se zbuni. – A Allah silnicima neće ukazati na Pravi put.”¹¹⁰”

Prema tome, oni koji su lišeni Allahove, dž.š., upute koja podrazumijeva pružanje pomoći u vjerovanju nevjernici su, grešnici i nasilnici.

“**Uputi nas na Pravi put.**” Šta se podrazumijeva pod tim putem. Podrazumijeva se put koji čovjeka dovodi do cilja. Zašto je nazvan Pravim putem? Zato što nas je Allah, dž.š., obavezao na njegovo slijeđenje i zato što je to najkraći put koji nas vodi do postizanja cilja. Prema tome, najkraći put između dvije tačke bio bi pravi put, i, otuda, kada ideš ka nekom mjestu, put kojim ćeš se kretati jeste onaj u kojem nema krivina i koji je u potpunosti pravolinijski.

109 El-Ma'ida, 108.

110 El-Bekara, 258.

Nemojte misliti da je za udaljavanje od Pravoga puta potrebna velika krivina. Ne, za to bi bila dovoljna i jako mala krivina, imajući u vidu da i takvo odstupanje ima za rezultat veliku udaljenost. Dovoljno je obratiti pažnju na prugu. Naime, kada voz skreće s pruge, kojom se kreće, novo odstupanje od pruge kojom se ranije kretao u prvim momentima iznosi svega nekoliko milimetara. Drugim riječima, skretanje na početku biva neznatno, međutim što se dalje krećeš, odstupanje biva sve veće, tako da na kraju put kojim se krećemo biva udaljen desetinama kilometara od puta kojim smo se ranije kretali. Prema tome, bilo koje odstupanje, ma koliko malo i neznatno bilo, vodi nas daleko od Pravoga puta. Otuda se pod dovom: **“Uputi nas na Pravi put”** podrazumijeva put na kojem nema odstupanja, makar ono iznosilo svega nekoliko milimetara, odnosno put na kojem nema skretanja koje bi nas udaljilo od Allahovog, dž.š., Pravoga puta.

Imajući u vidu navedeno, vjernik od Allaha, dž.š., traži da ga uputi na najkraći put za stizanje do cilja. A šta je cilj?

Cilj je Džennet i uživanje na onome svijetu, i zato mi kažemo: “Uputi nas, Gospodaru, na Pravi put, put koji će nas dovesti do Dženneta i na kojem nema odstupanja koje će nas od njega udaljiti.”

U jednom hadisi-kudsijju stoji da Allah, dž.š., kada Mu se čovjek obrati riječima: **“Uputi nas na Pravi put”**, kaže: **“To je pravo Moga roba i njemu pripada ono što traži.”**

“... na put onih kojima si milost Svoju darovao.” Postavlja se pitanje ko su oni kojima je Allah, dž.š., Svoju milost

darovao. S tim je u vezi sljedeći kurʼanski ajet: **“Oni koji su poslušni Allahu i Poslaniku bit će u društvu vjerovjesnika, i pravednika, i šehida, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divni drugovi biti!”**¹¹¹

Prema tome, kada kažemo: “... na put onih kojima si milost Svoju darovao”, mi od Allaha, dž.š., tražimo da bude-mo u društvu vjerovjesnika, pravednika, šehida i dobrih ljudi, odnosno da On učini da se krećemo istim onim putem kojim su se i oni kretali, kako bi na onome svijetu bili u njihovom društvu.

To je kao da, dakle, na taj način tražimo od Allaha, dž.š., visok položaj u Džennetu, imajući u vidu da su svi gore spo-menuti na takvom položaju u Džennetu, odnosno kao da od Njega tražimo da nas uputi na put na kojem nema odstupanja i koji će nam u najkraćem roku osigurati visok položaj na onome svijetu.

Ako znamo da je Allah, dž.š., rekao: **“To je pravo Moga roba i njemu pripada ono što traži**, podrazumijeva se da će se Allah, dž.š., odazvati na tu dovu time što će nam dati visok položaj na onome svijetu, s tim da uživanje u Allahovim, dž.š., blagodatima na onome svijetu nije poput onoga na ovome svijetu i ne može se mjeriti ljudskim mjerilima. A ako se ne mogu mjeriti i pobrojati blagodati ovoga svijeta, šta je onda s blagodatima onoga svijeta?! S tim u vezi, Allah, dž.š., u Kurʼanu kaže: **“U njemu će imati što god zažele, a od Nas i više.”**¹¹²

¹¹¹ En-Nisa, 69.

¹¹² Kaf, 35.

To bi značilo da nećemo, samim time što nam padne na um, na onome svijetu naći samo ono što budemo tražili, nego se kod Allaha, dž.š., nalazi i više od onoga što budemo tražili i priželjkivali. Prema tome, On će nam dati ono što budemo željeli, a i nama nepoznate blagodati koje ne budemo tražili. Ovdje se, dakle, radi samo o poređenju kojim Allah, dž.š., sliku tih blagodati približava našim umovima. Naime, u Džennetu postoji ono što oko nije vidjelo, za što uho nije čulo i što ljudskome srcu nije na um palo.

Budući da u našem umu mora postojati ono što imenujemo nekim izrazom, za ono što nam nije poznato ne postoji ni riječ u jeziku kojom bismo to izrazili. Tako smo, npr., riječ televizor spoznali tek nakon što je izumljen i nakon što je poprimio potpuno precizno značenje i smisao. Isti je slučaj i s riječju avion. Da bi, dakle, imenovali nešto nekim izrazom, to nešto prvo mora postojati. Zato se sve jezičke akademije u svijetu s vremena na vrijeme okupljaju kako bi za nove stvari, koje su ljudi izumili i čija je funkcija postala poznata, utvrdili odgovarajuće riječi i izraze.

Sve dok postoji takvo jezičko pravilo, u jezicima ljudi neće postojati izrazi za blagodati i uživanja stanovnika Dženneta, imajući u vidu da ih nije vidjelo ljudsko oko, da za njih nije čulo ljudsko uho te da nisu na um pala ljudskim srcima. Zato nam sve ono što čitamo u Kur'anu samo približava sliku a ne daje suštinu onoga što se nalazi u Džennetu. S tim u vezi, Allah, dž.š., u Kur'anu, kada govori o Džennetu, kaže: **“Zar je Džennet, koji je obećan onima koji se Allaha boje – u ko-**

jem su rijeke od vode neustajale i rijeke od mlijeka nepromjenjena ukusa, i rijeke od vina, prijatna onima koji piju, i rijeke od meda procijedenog i gdje ima voća svakovrsnog i oprosta od Gospodara njihova – zar je to isto što i patnja koja čeka one koji će u Vatri vječno boraviti, koji će se uzavrelom vodom poжити, koja će im crijeva kidati!”¹¹³

Ovdje se, dakle, ne radi o stvarnom stanju stvari u Džennetu, nego je riječ samo o primjeru kojim to Allah, dž.š., približava našim umovima, imajući u vidu da u ljudskim jezicima ne postoje izrazi koji nam mogu dati pravu sliku onoga što se nalazi u Džennetu.

Pod riječima: “... **A ne onih koji su protiv sebe srdžbu izazvali ...**” podrazumijevaju se oni na koje se Allah, dž.š., rasrdio, koji su Mu iskazali neposlušnost te grijeha čine, kojima je Allah, dž.š., uskratio uputu pod kojom se podrazumijeva pružanje pomoći u vjerovanju, koji su spoznali Pravi put, pa od njega odstupili i počinili sve ono što je Allah, dž.š., zabranio, te su zaslužili Njegovu srdžbu.

Prema tome, značenje gore navedenih riječi bilo bi: “Gospodaru! Ne otvaraj nam put na kojem ćemo zaslužiti Tvoju srdžbu, kao što su je zaslužili oni koji su odstupili od Tvoga puta kako bi u životu na ovom svijetu vlast uzeli u svoje ruke i kako bi bespravno prisvajali tuđu imovinu.”

Riječi: “...**oni koji su protiv sebe srdžbu izazvali**” dio su i sljedećeg kur’anskog ajeta: “**Reci: ‘Hoćete li da vam kažem koji su gori od takvih i koje će Allah još teže kazniti? Oni koje je Allah prokleo i na koje se rasrdio i u majmune i**

¹¹³ Muhammed, 15.

svinje pretvorio, oni koji su se šejtanu klanjali – njih čeka najgore mjesto, jer oni su najdalje s Pravogputa odlutali.”¹¹⁴

Ovi kur’anski ajeti govore o Israelićanima.

Kada su u pitanju riječi: “...**niti onih koji su zalutali...**”, treba reći da postoje izrazi **dall** i **mudill**. Pod **dallom** se podrazumijeva onaj koji je zalutao te slijedi neki drugi, a ne Allahov, dž.š., (Pravi) put, onaj koji je u svojoj zabludi otišao daleko od upute i Allahove, dž.š., vjere. On je, dakle, zalutao i ne poznaje put koji vodi onome što želi da postigne. Drugim riječima, on je na ovome svijetu izgubljen i daleko od Allahovog, dž.š., (Pravog) puta, te je kao takav šejtanov pomagač.

S druge strane, pod riječju **mudill** podrazumijeva se onaj koji se ne zadovoljava samo time što je on daleko od Allahovog, dž.š., (Pravog) puta i koji se u životu ne rukovodi uputom, nego i druge vodi u zabludu podstičući ih na nevjerovanje te odstupanje i udaljavanje od Pravoga puta. Na Sudnjem će danu svaki grešnik nositi (samo) svoje grijeh ... samo će onaj koji se podrazumijeva pod riječju **mudill** nositi i svoje grijeh i grijeh onih koje je odveo u zabludu, što potvrđuju sljedeće Allahove, dž.š., riječi: “... **Da bi na Sudnjem danu nosili čitavo breme svoje i dio bremena onih koje su, a da oni nisu bili svjesni, u zabludu doveli. A grozno je to što će oni nositi!**”¹¹⁵

Prema tome, učeći (čitajući) kur’ansko poglavlje El-Fatiha, mi od Allaha, dž.š., tražimo zaštitu da ne budemo među

¹¹⁴ El-Ma’ida, 60.

¹¹⁵ En-Nahl, 25.

onima koji su zalutali (**dallun**). U tom poglavlju ne spominju se oni koji druge u zabludu vode (**mudillun**), međutim da bi neko postao **mudill**, prvo mora biti **dall**, tako da traženje zaštite protiv zablude u ovom slučaju podrazumijeva oboje. Naime, time što tražimo zaštitu da ne budemo jedni od onih koji su zalutali (**dallun**), mi, zapravo, tražimo zaštitu da ne budemo među onima koji druge u zabludu vode (**mudillun**).

Ostaje nam da nešto kažemo o riječi **amin** koju, po uzoru na Allahovog Poslanika, s.a.v.s., izgovaramo nakon učenja poglavlja El-Fatiha. Naime, njemu je izgovaranje te riječi nakon učenja poglavlja El-Fatiha preporučio Džibril, a.s., što znači da to nije Allahova, dž.š., riječ (dio Objave), nego nešto što je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., preporučio Džibril, a.s.

Značenje te riječi bilo bi: “Uslišaj, Gospodaru, ono što Te molimo.” Pod riječima (dovom): **“Uputi nas na Pravi put, na put onih kojima si milost Svoju darovao”** podrazumijeva se nešto čija se realizacija očekuje, dok se pod riječju **amin** podrazumijeva dova kojom se ta realizacija traži. Učenjaci se razilaze u vezi s pitanjem da li je ta riječ arapska ili nije.

Međutim, to nas onda dovodi do sljedećeg pitanja: “Kako će se u Kur’anu naći nearapska riječ kada Allah, dž.š., kaže da je on arapski (na arapskom jeziku)?”

Odgovor bi bio sljedeći: “Nearapske riječi u Kur’anu negiraju da je Kur’an u cijelosti na arapskom jeziku. Naime, Arapi razumiju Kur’an, a izrazi o kojima je ovdje riječ ušli su u arapski jezik prije spuštanja Objave, s tim da su mnogo bile u

upotrebi, tako da su se Arapi na njih navikli, te su na taj način postale arapske.

Kada, dakle, nakon proučene Fatihe kažemo: "**Amin**", tj.: "Uputio sam Ti dovu, Gospodaru, pa je uslišaj", mi se zapravo učenjem Fatihe ne zadovoljavamo samo time da kažemo: "**Uputi nas**", nego od Allaha, dž.š., tražimo i da nam tu dovu usliša. Kada pak klanjamo u džematu i čujemo imama kako uči Fatihu pa kažemo: "**Amin**", mi zapravo na taj način učestvujemo u dovi koju uči imam.

S tim u vezi, kada je Musa, a.s., tražio od Allaha, dž.š., da zatre i uništi faraonov narod i njihov imetak, Allah, dž.š., rekao je: "**Uslišena je molba vaša!**", reče On, **'a vas dvojica na Pravom putu ostanite i nikako se za nezalicama ne povodite!**'"¹¹⁶ Allah, dž.š., obraća se, dakle, ovim riječima Musau i Harunu, a.s., iako je Musa, a.s., taj koji Mu je uputio dovu. Međutim, Harun, a.s., je na tu dovu izgovorio: "Amin", pa je u njoj postao saučesnik.

¹¹⁶ Junus, 89.

ODLIKE RAZBORITIH I NJIHOVA DOVA

Ko su razboriti? I kakva je njihova dova?

Na ova pitanja odgovor daje Allah, dž.š.: **“Za one koje i stojeći i sjedeći i ležeći Allaha spominju i o stvaranju nebesa i Zemlje razmišljaju. ‘Gospodaru naš, Ti nisi ovo uzalud stvorio; hvaljen Ti budi i sačuvaj nas patnje u vatri!’”**¹¹⁷

Oni, dakle, govore: **“Gospodaru naš, Ti nisi ovo uzalud stvorio”**, jer Ti si istina, i Ti si uistinu stvorio nebesa i Zemlju, i Ti si uistinu postavio pravila i zakonitosti, pa je naša dužnost da na pravi način prihvatimo blagodati koje si za nas stvorio. Ako ih neki ljudi bespravno prihvate, one će im donijeti zlo i nesreću. Prenosi se da je prije dolaska Isaa, a.s., pravom vjerniku među Izraelćanima, koji je trideset godina iskreno robovao Bogu, oblak pravio hlad gdje god da je išao. Oni su, dakle, kada bi vidjeli nekoga kome je oblak pravio hlad gdje god da je išao, znali da je on iskreno robovao Bogu trideset godina. Tako je jedan od njih robovao Bogu trideset godina, ali se nije pojavio oblak koji bi mu pravio hlad gdje god da je išao. Na to se požalio svojoj majci koja mu je odgovorila: “Možda ti je nešto (zbog nepažnje) promaklo.” Uzvratio je: “Ja se toga, maj-

¹¹⁷ Alu Imran, 191.

ko, ne sjećam.” Majka je dodala: “Možda si nekada pogledao u nebo (nešto poželio), a nisi razmišljao (o Bogu)?!” Odgovorio je: “Možda se (upravo) to desilo.” Onda mu je majka kazala: “To je ono zbog čega ti se ovo (nije) desilo.”

Ova nas priča podsjeća na obavezu neprestanog razmišljanja o Allahu, dž.š. Prenosi se da je h. Alija, r.a., jednom prilikom rekao: “Kada bi se Allahov Poslanik, s.a.v.s., probudio u toku noći, očistio bi zube (**misvakom**), a zatim bi pogledao ka nebu.”

Prema tome, pogled prema nebu podrazumijeva pogled ka uzvišenosti (veličini), a pogled ka uzvišenosti (veličini) podrazumijeva razmišljanje o mudrosti Stvoritelja.

Pogled prema nebu čini da čovjek počne razmišljati o uzvišenosti Stvoritelja. Otuda kada čovjek spava na leđima pa se probudi i, gledajući prema nebu, razmisli, npr., o njegovoj divnoj plavoj boji i zvijezdama koje na njemu svjetlucaju te kaže: “Svjedočim da ti imaš Stvoritelja i Gospodara”, on u pravo vrijeme i na pravi način čini dovu Allahu, dž.š., pa mu On oprašta.

U sirama Allahovog Poslanika, s.a.v.s., prenosi se da je jedne noći, koja je bila rezervisana za h. Aišu, r.a., Allahov Poslanik, s.a.v.s., došao kod nje i, prema onome što je ona kazala Abdullahu b. Omeru, r.a., legao uz nju tako da su im se tijela dodirivala te rekao: “O Aiša! Dozvoljavaš li mi da ovu noć provedem u robovanju Allahu (ibadetu)?”

Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio je, dakle, u pravu kada je zatražio od h. Aiše, r.a., dozvolu, imajući u vidu da je ta noć bila

rezervisana za nju. H. Aiša, r.a., odgovorila mu je: “O Allahov Poslaniče! Ja uživam u tvojoj blizini i uživam u tvojoj ljubavi. Dozvoljavam ti to.”

Ovdje je h. Aiša, r.a., bila oprezna. Naime, ona je voljela Allahovog Poslanika, s.a.v.s., ali je rekla: “Ja uživam u tvojoj blizini”, a to su riječi koje imaju lijepo značenje.

Desilo se pak da su u vezi s ovim riječima neki od onih koji cjepidlače u vjeri kazali: “Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio je star, i razlika između njega i h. Aiše, r.a., (u godinama) bila je velika, tako da se pod ovim njenim riječima podrazumijeva (njena) ravnodušnost prema njemu.” Međutim, h. Aiša, r.a., je na te riječi odgovorila i prije nego što su izrečene, imajući u vidu da je kazala: “O Allahov Poslaniče! Ja uživam u tvojoj blizini i uživam u tvojoj ljubavi. Dozvoljavam ti to.”

To je lekcija koju nam pruža Allahov Poslanik, s.a.v.s., kako bismo znali kako da se odnosimo prema našim porodicama, pa čak i kad je riječ o našem ibadetu. Naime, on ne želi da čovjeka, nakon što obavi sve svoje dužnosti (farze), bilo šta odvraća od njegove porodice, makar to bio i ibadet, osim nakon što od njih zatraži dozvolu.

Zašto? Zato što Allah, dž.š., ne dozvoljava suprugama dobrovoljni ibadet prije nego što za to zatraže dozvolu od svojih muževa. Naime, ako žele obaviti dobrovoljni namaz ili upražnjavati dobrovoljni post, moraju za to tražiti dozvolu od svojih muževa, pa ako im to oni dozvole, mogu to i činiti, a ako im ne dozvole, onda i ne mogu.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je jednom prilikom: "Najbolji među vama jesu oni koji su najbolji prema svojim porodicama, a ja sam među vama najbolji prema svojoj porodici."

Naime, kada se muž približi svojoj supruzi, on želi da je sačuva od ljudskih težnji i prohtjeva. S tim u vezi, kada žena želi iskoristiti svoje vrijeme, a naročito ako ima inoću, ona na to ima pravo. Ako pak muž želi provesti vrijeme u dobrovoljnom ibadetu, i on za to treba tražiti dozvolu od svoje supruge. Nadalje, može se reći da je žena koja nema inoću duševno spremnija dozvoliti svome mužu da se u ovakvim situacijama posveti ibadetu. Prema tome, kao što to možemo vidjeti, vjerski pravници imaju adekvatno tumačenje za ovakve situacije.

Jednom prilikom, h. Omeru b. el-Hattabu, r.a., dođe jedna žena žaleći se na svoga supruga. Žalba se odnosila na to da joj muž ne prilazi (kao ženi). H. Omer b. el-Hattab, r.a., imao je jednog cijenjenog i poštovanog sahabiju, pa mu je rekao: "Daj im svoje (šerijatskopravno) tumačenje." Onda se sahabija obratio njenom suprugu i rekao mu: "Ako pretpostavimo da imaš četiri žene, svakoj ženi pripada po jedna noć (svaka četvrta). Ako je Allahov Poslanik, s.a.v.s., od h. Aiše, r.a., tražio dozvolu za činjenje ibadeta Allahu, dž.š., onda je to lekcija na osnovu koje se svi muževi trebaju odnositi prema svojim suprugama na takav način da kod njih ne ostane težnji i prohtjeva."

Međutim, mi smo svjedoci da neki ljudi ne traže dozvole od svojih porodica (supružnika) ne samo za ibadet nego ni za činjenje grijeha.

To je ono što kvari i ruši porodice. Ono što, npr., narušava odnose u porodici jeste situacija u kojoj čovjek zanemaruje svoju suprugu te svoje vrijeme provodi s društvom u kafani ili na nekom drugom mjestu ne vodeći pri tome računa o svojoj porodici.

Zašto ne ide kući da se druži sa svojom porodicom i da udovolji njihovim željama kako bi se njegovim prisustvom među njima, a ne na nekom drugom mjestu, umirila njegova supruga i kako bi se odnosi u porodici stabilizovali?

Allahov Poslanik, s.a.v.s., traži dozvolu od h. Aiše, r.a., i ona mu je daje te dodaje: "Onda je ustao (i otišao) do mješine te abdestio, a zatim je stao na namaz i plakao, pa je učio (Kur'an) i plakao, pa je hvalio Allaha, dž.š., i zahvaljivao Mu te plakao, tako da se zemlja nakvasila. Onda je došao Bilal i rekao: 'O Allahov Poslaniče! Vrijeme je sabah-namaza.' Zatim je vidio da plače, pa je upitao: 'O Allahov Poslaniče! Je li to plačeš, a Allah, dž.š., oprostio ti je i grijeha koje si počinio i one koje ćeš počiniti?!' Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovorio mu je: 'Zar da ne budem rob zahvalni?! O Bilale! Večeras su mi objavljene sljedeće riječi:

U stvaranju nebesa i Zemlje i u izmjeni noći i dana zaista su znamenja za razumom obdarene, za one koje i stojeći i sjedeći i ležeći Allaha spominju i o stvaranju nebesa i Zemlje razmišljaju. 'Gospodaru naš, Ti nisi ovo uzalud stvorio; hvaljen Ti budi i sačuvaj nas od patnje u Vatri! Gospodaru naš,

onoga koga Ti budeš u Vatru ubacio Ti si već osramotio, a nevjernicima neće niko u pomoć priteći. Gospodaru naš, mi smo čuli glasnika koji poziva u vjeru; 'Vjerujte u Gospodara vašeg!' – i mi smo mu se odazvali. Gospodaru naš, oprosti nam grijehе naše i pređi preko hrđavih postupaka naših, i učini da poslije smrti budemo s onima dobrima. Gospodaru naš, podaj nam ono što si nam obećao po poslanicima Svojim i na Sudnjem danu nas ne osramoti! Ti ćeš, doista, Svoje obećanje ispuniti!'

I Gospodar njihov i m se odaziva: 'Nijednom trudeniku između vas trud njegov neću poništiti, ni muškarcu ni ženi – vi ste jedni od drugih. Onima koji se isele i koji budu iz zavičaja svoga prognani i koji budu na Putu Mome mučeni i koji se budu borili i poginuli, sigurno ću preko hrđavih djela njihovih preći i sigurno ću ih u džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, uvesti; nagrada će to od Allaha biti. – A u Allaha je nagrada najljepša.' Neka te nikako ne obmanjuje to što oni koji ne vjeruju po raznim zemljama putuju: kratko uživanje, a poslije – Džehennem će biti mjesto gdje će boraviti, a užasno je to prebivalište! A one koji se Gospodara svoga boje čekaju džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, u kojima će vječno ostati – takav će biti Allahov doček. A ono što ima u Allaha bolje je za

one koji budu dobri. Ima i sljedbenika Knjige koji vjeruju u Allaha i u ono što se objavljuje vama i u ono što je objavljeno njima, ponizni su prema Allahu, ne zamjenjuju Allahove riječi za nešto što malo vrijedi; oni će nagradu od Gospodara njihova dobiti. – Allah će zaista brzo računati svidjeti. O vjernici, budite strpljivi i izdržljivi, na granicama bdijte i Allaha se bojte, da biste postigli ono što želite.¹¹⁸

Zatim je dodao: “Teško onome koji ih pročita a o njima ne razmisli. Teško onome koji ih “u usta uzme” pa ih dobro ne razmotri.”“

To je ono što se prenosi od Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u vezi s posljednjim ajetima poglavlja Alu Imran, među kojima je prvi: **“U stvaranju nebesa i Zemlje i u izmjeni noći i dana zaista su znamenja za razumom obdarene.**

U tim ajetima sadržan je Pravi put i dokazi u vezi s njime, a govore i o saobraćanju s Allahom, dž.š., i Njegovom spominjanju u svakom položaju: i stojeći i sjedeći i ležeći: **“... za one koje i stojeći i sjedeći i ležeći Allaha spominju i o stvaranju nebesa i Zemlje razmišljaju. “Gospodaru naš, Ti nisi ovo uzalud stvorio; hvaljen Ti budi i sačuvaj nas od patnje u Vatri!”**

Prvo što primjećujemo jeste da se od onih koji su razumom obdareni traži da spominju Allaha, dž.š., i stojeći i sjedeći i ležeći. Neki učenjaci u vezi s Allahovim, dž.š., riječima: **“... za one koje i stojeći i sjedeći i ležeći Allaha spominju...”**

118 Alu Imran, 190-200.

kažu da se pod njima podrazumijeva namaz, tako da oni koji namaz ne mogu obavljati stojeći trebaju to činiti sjedeći, a oni koji namaz ne mogu činiti ni sjedeći trebaju to činiti ležeći.

Međutim, ovi su učenjaci specificirali nešto što ima općenito značenje. Naime, Kur'an ne proturječi sam sebi, nego jedan njegov dio tumači i nadopunjuje drugi. Tako u Kur'anu Allah, dž.š., u vezi s namazom u slučaju opasnosti kaže: **“Kada ti budeš među njima i kad odlučiš da zajedno s njima obaviš molitvu, neka jedni s tobom molitvu obavljaju i neka svoje oružje uzmu; i dok budete obavljali molitvu, neka drugi budu iza vas, a onda neka dođu oni koji još nisu obavili molitvu pa neka i oni obave molitvu s tobom, ali neka drže oružje svoje i neka budu oprezni. Nevjernici bi jedva dočekali da oslabi pažnja vaša prema oružju i oruđu vašem, pa da svi odjednom na vas navale. A ako vam bude smetala kiša ili ako bolesni budete, nije vam grijeh da oružje svoje odložite, samo oprezni budite. Allah je nevjernicima pripremio sramnu patnju.”**¹¹⁹

Kako vjernik ne bi pomislio da se Allah, dž.š., treba spominjati samo u pet obaveznih dnevnih namaza, Allah, dž.š., dodaje: **“A kada molitvu završite, Allaha spominjite, i stojeći, i sjedeći, i ležeći. A u sigurnosti obavljajte molitvu u potpunosti, jer vjernicima je propisano da u određeno vrijeme molitvu obavljaju.”**¹²⁰

119 En-Nisa', 102.

120 En-Nisa', 103.

Tj., ako se radi o namazu, spominjanje Allaha, dž.š., obavezni je dio namaza, dok nakon namaza vjernici, npr., razmišljaju o stvaranju nebesa i Zemlje potvrđujući da sve to Allah, dž.š., nije uzalud stvorio. U tom slučaju, trebaju kazati: **“Sačuvaj nas od patnje u Vatri!”**¹²¹ Ako se pitamo zašto, odgovor bi bio da sve to sjećanje na Allaha, dž.š., i Njegovo spominjanje nisu dovoljni da izmiri naše obaveze prema Allahu, dž.š. Zato vjernici dodaju i sljedeće riječi: **“Gospodaru naš, onoga koga Ti budeš u Vatru ubacio, Ti si već osramotio, a nevjernicima neće niko u pomoć priteći.”**¹²²

To je veličanstveno. Naime, oni ne spominju kaznu onih koji su završili u Vatri (Džehennemu), nego spominju njihovo poniženje od Allaha, dž.š. Kao da je to poniženje gore i veće zlo od kazne u Vatri. Ko je taj koji nam je ukazao toliku milost? Allah, dž.š., jeste Taj Koji nam je pomogao i uputio nas kako da Ga spominjemo i kako da razmišljamo o stvaranju nebesa i Zemlje. Da li je onda ispravno da Mu uzvratimo poricanjem tih blagodati?! A šta se dešava s onima koji završavaju u Vatri (Džehennemu)? Oni, dakle, doživljavaju poniženje, da nas Allah, dž.š., od toga zaštiti i sačuva, i **“nevjernicima (njima) neće niko u pomoć priteći”**, tj. niko ih neće sačuvati od kazne u vatri.

Nakon tih riječi, u Kur'anu stoji: **“Gospodaru naš, mi smo čuli glasnika koji poziva u vjeru; Vjerujte u Gospodara vašeg!”, i mi smo mu se odazvali. Gospodaru naš, oprosti**

121 Alu Imran, 191.

122 Alu Imran, 192.

nam grijeha naše i pređi preko hrdavih postupaka naših, i učini da poslije smrti budemo s onima dobrima.

Čovjek je, dakle, prije nego što mu dođe vjerovjesnik, dužan svojim srcem i svojim umom razmišljati o znakovima u kosmosu te pojmiti kako iza tog kosmosa stoji neka sila koja je njemu skrivena i nepoznata. Koja je to sila? Čovjek posmatra ovaj čudesni kosmos te sam sebi govori: "Nije moguće da je ovaj kosmos bez stvoritelja. Iza njega stoji neka sila u kojoj su objedinjene moć i mudrost. To je krajnja granica do koje čovjekov um može stići. Međutim, može li ljudski um spoznati da je ime te sile Allah? I može li spoznati šta ta sila od njega traži i očekuje? Ne, ne može. Zato je potreban vjerovjesnik koji će nas obavijestiti o toj sili.

To je zabluda u koju su pali filozofi, imajući u vidu da su tragali za onim što se nalazi iza pojavnog (materijalnog). Mi znamo da postoje dvije vrste znanosti: znanost koja se bavi pojavnim (materijalnim) i koja se zasniva na eksperimentu, i znanost koja se bavi metafizičkim, odnosno onim što se krije iza pojavnog (materijalnog). Druga spomenuta znanost jeste labirint filozofa i zabluda u kojoj se nisu složile dvije različite škole niti jedan akter neke od tih škola s drugim akterom iste te ili neke druge škole.

Zašto se ne slažu? Zato što tragaju za onim što se krije iza pojavnog (materijalnog). Ono što se pak krije iza pojavnog (materijalnog) nevidljivo je i nama nepoznato, a ono što je takvo ne ulazi u laboratorij. Ono što ulazi u laboratorij

pojavno je i materijalno, a kada laboratorij da rezultate, onda se ti rezultati ne dotjeruju i ne uljepšavaju. Prema tome, onaj koji časno i pošteno (bez pristrasnosti) pristupi znanstvenom eksperimentu u laboratoriji doći će do nekih rezultata, dok onome koji njemu ne pristupi na taj način, laboratorija neće ništa pružiti.

Zato mi, kad je riječ o materijalističkim znanostima, ne pravimo razliku između takvih ruskih komunističkih i američkih kapitalističkih znanosti. Prema tome, ne postoji komunistička ni kapitalistička hemija, kao što ne postoji ni ruska ni američka električna energija. Hemija je jedna, kao što je jedna i električna energija, imajući u vidu da su one produkt materijalnih eksperimenata i laboratorija.

Jedna od čudnih pojava, koju ne primjećuju spomenuti zaslijepljeni i zavedeni ljudi, jeste da svaki (vojni) tabor nastoji od drugoga ukrasti materijalna saznanja koja su produkt eksperimenata i laboratorije. Tako se špijuni prebacuju od jednog do drugog (vojnog) tabora kako bi ukrali nacрте i skice borbenih aviona ili raketa. Oni, dakle, jedni druge uhode i špijuniraju kako bi došli do nekog materijalnog saznanja.

Međutim, šta je s pretpostavkama i teoremama? Svjedoci smo kako svaka strana podiže zid pred pretpostavkama i teoremama drugih. Oni u tom slučaju, dakle, postavljaju barijere, dok se u slučaju materijalnih saznanja pretvaraju u lopove.

Zašto se i prema pretpostavkama i teoremama ne odnose kao i prema materijalnim saznanjima? Svaki tabor teži da

se suprotstavi gledanjima drugoga na vlast, ljudsko društvo i ekonomiju, dok jedni od drugih krađu materijalna saznanja. Naime, teoretska gledanja su produkt želja i hirova, dok su materijalna saznanja, kao što smo kazali, u skladu s laboratorijskim činjenicama, koje se ne dotjeruju i ne uljepšavaju.

Otuda, ako čovjek razmišlja svojom glavom, sigurno će kazati kako iza stvaranja kosmosa stoji neka čudesna sila.

Čovjek je po svojoj naravi svjestan toga pa (se očekuje da) kaže: “Ako stopa ukazuje na hod i kretanje, onda i sve to (što postoji) ukazuje na Milostivog i Sveznajućeg.”

To je, dakle, urođeni argument koji ukazuje na postojanje neke sile, kojoj, međutim, nismo u stanju spoznati ime.

Zato se uho okreće prema onome koji će ga obavijestiti o njenom imenu, pa ako neko dođe i kaže: “Ja sam izaslanik te sile”, te da je njeno ime Allah, za pretpostaviti je da će mu se ljudi okrenuti, imajući u vidu da će im riješiti zagonetku (otkriti tajnu) koja ih je zaokupljala. Zato vjernici govore: “**Gospodaru naš, mi smo čuli glasnika koji poziva u vjeru; Vjerujte u Gospodara vašeg!**”, i mi smo mu se odazvali.”

Kao da je um svakog od njih zaokupljen potrebom spoznavanja Stvoritelja, pa nakon toga dodaju: “**Gospodaru naš, onoga koga Ti budeš u Vatru ubacio Ti si već osramotio, a nevjernicima neće niko u pomoć priteći.**”

Prvo što im (nakon toga) pada na um jeste odbacivanje loših djela imajući u vidu da se najvredniji ljudi stalno optužuju za nemar i propuste. Zato još kažu: “**Gospodaru naš,**

oprosti nam grijehе naše i pređi preko hrđavih postupaka naših.”

Kada pogledamo kur’anski sadržaj, vidjet ćemo da je grijeh jedno, a loše djelo drugo. Za grijeh je potreban oprost, a za loše djelo iskup. Tako je, npr., iskup za zakletvu obavezan kad god se vjernik zakune pa tu zakletvu prekrši. Taj bi iskup, dakle, bio naknada za prekršenu zakletvu. Kada je pak riječ o stvarima koje imaju veze s neposlušnošću Allahu, dž.š., onda se tu radi o grijehu, dok se pod lošim djelom podrazumijeva nešto što je u odnosu prema Allahovim, dž.š., robovima u suprotnosti s Njegovim (Pravim) putem. Naime, kada čovjek iskazuje neposlušnost Allahu, dž.š., on na taj način ne nanosi zlo Allahu, dž.š., jer gdje je čovjek u odnosu na Njega, nego time samo čini grijeh za koji slijedi kazna. Međutim, kad je, pak je riječ o suprotstavljanju Allahovom, dž.š., (Pravom) putu u odnosu prema Njegovim robovima, to bi bilo loše djelo, imajući u vidu da čovjek na taj način zapravo nanosi zlo.

Zato vjernici govore: **“Gospodaru naš, oprosti nam grijehе naše i pređi preko hrđavih postupaka naših.”**

Međutim, ko je taj koji im je dao do znanja da između grijeha i lošeg djela postoji razlika, te da je za grijeh potreban oprost, dok je za loše djelo potreban iskup. To je Allahov Poslanik, s.a.v.s., koji je od Allaha, dž.š., dostavio Poslanicu. I on je taj koji nam je ukazao na razliku između grijeha i lošeg djela. Jednoga je dana sjedio među svojim ashabima, pa je zadrijemao (zaspao), a zatim se probudio i nasmijao.

Naimc, Enes, r.a., pripovijeda da su jednoga dana, dok je Allahov Poslanik, s.a.v.s., sjedio (među njima), vidjeli da se nasmijao, tako da su mu se ukazali sjekutići. H. Omer, r.a., upitao ga je: "O Allahov Poslaniče! Šta te je nasmijalo?" Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je: "Dvojica ljudi iz moga ummeta dovedena su pred Uzvišenog Gospodara, pa je jedan od njih rekao: 'Pripiši mi, Gospodaru, dobra djela moga brata za nepravdu koja mi je učinjena (koju mi je učinio).' Na to je Allah kazao: 'Svoja dobra djela daj svome bratu za nepravdu koja mu je učinjena (koju si mu učinio).' Onda je drugi brat rekao: 'Nije ostalo više nijedno moje dobro djelo.' Na to je prvi brat kazao: 'Neka Gospodar preuzme na Sebe moje grijeh.'"

Tada su se oči Allahovog Poslanika, s.a.v.s., napunile suzama, a zatim je rekao: "To je uistinu veliki dan, dan u kojem će čovjeku biti potreban neko ko će na sebe preuzeti njegove grijeh. Onda je Allah, dž.š., kazao prvome bratu: 'Podigni glavu i pogledaj ka (džennetskim) baščama!' Podigao je glavu i rekao: 'Vidim, Gospodaru, gradove od srebra i dvorce od zlata obasute biserima. Kojem vjerovjesniku pripadaju (će pripasti)? Kojem iskrenom čovjeku pripadaju (će pripasti)? Kojem šehidu pripadaju (će pripasti)?' Allah je odgovorio: 'Pripadaju (pripast će) onome koji plati (njihovu) cijenu.' Upitao je: 'Ko, Gospodaru, posjeduje dovoljno da plati njihovu cijenu?' Allah je odgovorio: 'Ti.' Upitao je: 'Čime ću ih platiti?' Allah je odgovorio: 'Time što ćeš oprostiti svome bratu.' Uzvratio je: 'Već sam mu oprostio, Gospodaru.' Allah je dodao: 'Uzmi

svoga brata za ruku i uvedi ga u Džennet.“ Zatim je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: “Bojte se Allaha i međusobno se izmirujte, jer će Allah na Sudnjem danu izmirivati vjernike.”

To bi bilo značenje iskupa. Zato mi u dovi, onako kako smo poučeni, kažemo: “Gospodaru moj! Oprosti mi grijehе koji su prema Tebi počinjeni, a onih koji su počinjeni prema Tvojim robovima Ti me riješi (oslobodi)”, tj. mi tražimo od Allaha, dž.š., On izmiri Svoje robove, a ono što je kod Njega nikada ne presahnjuje.

Vjernici govore: “**Gospodaru naš, oprosti nam grijehе naše i pređi preko hrđavih postupaka naših, i učini da poslije smrti budemo s onima dobrima**”, tj.: Učini, Gospodaru, da završimo s onim dobrima.

Nakon toga slijede ove njihove riječi: “**Gospodaru naš, podaj nam ono što si nam obećao po poslanicima Svojim i na Sudnjem danu nas ne osramoti! Ti ćeš, doista, Svoje obećanje ispuniti**”, tj: Gospodaru naš! Daj nam ono što si obećao preko vjerovjesnika Svojih.

Allah, dž.š., uzvraća im sljedećim riječima: “**Gospodar njihov im se odaziva: Nijednom trudbeniku između vas trud njegov neću poništiti, ni muškarcu ni ženi – vi ste jedni od drugih. Onima koji se iseše i koji budu iz zavičaja svoga prognani i koji budu na Putu Mome mučeni i koji se budu borili i poginuli, sigurno ću preko hrđavih djela njihovih preći i sigurno ću ih u džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, uvesti; nagrada će to od Allaha biti. – A u Allaha je nagrada najljepša.**”

Obratimo pažnju na ovaj lijepi gest u Allahovom, dž.š., odgovoru: **“Gospodar njihov im se odaziva: ‘Nijednom trubniku između vas trud njegov neću poništiti, ni muškarcu ni ženi – vi ste jedni od drugih.’”** To je, dakle, bio Allahov, dž.š., odgovor na ono što su oni činili: spominjali su Allaha, dž.š., i stojeći i sjedeći i ležeći, razmišljali o stvaranju nebesa i Zemlje, strahovali od poniženja ulaska u Vatra (Džehennem) i Allaha, dž.š., molili da im oprost i grijehe i iskupi loša djela te da im da ono što je obećao posredstvom Svojih vjerovjesnika.

Allah, dž.š., dakle, nije rekao: “Ja vam se odazivam”, nego je njegov odgovor bio primanje njihovih djela: **“Nijednom trubniku između vas trud njegov neću poništiti, ni muškarcu ni ženi”**, imajući u vidu da se ovdje ne radi samo o riječima koje se izgovaraju, nego Allah, dž.š., želi da to pređe u oblast praktične primjene. Naime, Allah, dž.š., postavio je jasan preduvjet, a to je rad i praktično djelovanje, pa ko želi da mu se Allah, dž.š., odazove mora raditi. Razmišljanje o čudesnom Allahovom, dž.š., stvaranju ne oslobađa nas od obaveze praktičnog djelovanja, jer Allah, dž.š., želi da razmišljamo o Njemu istovremeno radeći na onome što je On stvorio, imajući u vidu da nas to neće od Njega odvratiti.

DOVA NEMOĆNIH I POTLAČENIH VJERNIKA

“A zašto se vi ne biste borili na Allahovu putu za potlačene, za muškarce i žene i djecu, koji uzvikuju: ‘Gospodaru naš, izbavi nas iz ovog grada, čiji su stanovnici nasilnici, i Ti nam odredi zaštitnika i Ti nam podaj onoga ko će nam pomoći!’”¹²³

Ovaj ajet počinje čuđenjem. To je zbog toga što je nakon ukazivanja na vrstu nagrade koja slijedi za borbu na Allahovom, dž.š., putu bilo za očekivati da ta borba bude u skladu s čovjekovom urođenom naravi. Naime, mi nekada u našem svakodnevnom životu kažemo: “Šta ti je pa to ne radiš?” Kao da se pitamo o uzroku zastajanja u činjenju onoga što sugerišu čovjekova urođena narav i razum, tako da to izaziva naše čuđenje. Isti je slučaj i s borbom na Allahovom, dž.š., putu. Naime, nakon što je Allah, dž.š., ukazao na veličanstvene rezultate borbe na Njegovom putu, onaj ko to ne čini postaje predmet čuđenja. Zato Allah, dž.š., u gore navedenom kur’anskom ajetu kaže: **“A zašto se vi ne biste borili na Allahovu putu ...”** tj. za uzdizanje Njegove riječi. Nekada se čovjek vjernik bori i

123 El-Nisa’, 75.

s namjerom da pomogne nemoćnom i obespravljenoj kome se nanosi zlo zbog njegove vjere. I u tom slučaju borba ima za cilj uzdizanje Allahove, dž.š., riječi.

Allah, dž.š., u gore spomenutom kur'anskom ajetu, kaže: **“A zašto se vi ne biste borili na Allahovu putu za potlačene ...”** tj. borba biva na Allahovom, dž.š., putu i za izbjavljenje nemoćnih i potlačenih. To podstiče čovjekovu odlučnost i energičnost, tako da stupa na put borbe u cilju sprečavanja patnji nemoćnih i potlačenih ljudi. Štaviše, nekada se u cilju sprečavanja patnji nemoćnih i potlačenih ljudi borimo i iz ljudskih pobuda (humanosti), jer to što su i pored takvih patnji ustrajni u vjerovanju dokaz je njihove jake vjere te se preporučuju kao neko koga je preče braniti i izbjavljati iz patnji.

Allah, dž.š., ukazuje na to kroz čuđenje na početku gore navedenog kur'anskog ajeta: **“A zašto se vi ne biste borili na Allahovu putu za potlačene ...”** kao i da razum, emocije, i vjera traže od nas da se borimo, pa kada to ne činimo, postajemo “slučaj koji treba istražiti”.

Kada Allah, dž.š., govori o takvom problemu, On to čini na temelju pretpostavke da su svi ljudi jednaki u poimanju onoga što izaziva čuđenje. Isti je slučaj i sa sljedećim Allahovim, dž.š., riječima: **“Kako možete da ne vjerujete u Allaha ...”**¹²⁴ tj.: Kako vi, nevjernici, možete da ne vjerujete u našeg Gospodara. To je čudno i neshvatljivo, i zato nam trebaju objasniti kako to da ne vjeruju u našeg Gospodara.

“A zašto se vi ne biste borili na Allahovu putu za potlačene, za muškarce ...” Ovdje nakon riječi **potlačeni** slijedi riječ

124 El-Bekara, 28.

muškarci, za koje se obično vezuje snaga. To nam skreće pažnju na okolnosti koje su muškarca učinile nemoćnim, dok su oni koji se u ovom kur'anskom ajetu nakon njega spominju još slabiji i nemoćniji: **“A zašto se vi ne biste borili na Allahovu putu za potlačene, za muškarce i žene i djecu, koji uzvikuju: ‘Gospodaru naš, izbavi nas iz ovog grada, čiji su stanovnici nasilnici, i Ti nam odredi zaštitnika i Ti nam podaj onoga ko će nam pomoći!’”** Naime, njihovo tlačenje i ugnjetavanje od nevjernika dostiglo je tolike razmjere da su zamolili Allaha, dž.š., da ih izvede iz tog grada čiji su stanovnici nasilni i nepravedni. Grad o kojem je ovdje riječ zove se Meka.

Ova kur'anska pripovijetka govori o vjernicima u Meki koji nisu imali srodnika koji bi im omogućili da učine hidžru, nakon što je to učinio Allahov Poslanik, s.a.v.s. Naime, njima nije dozvoljeno da učine hidžru, ali su i dalje ostali u svojoj vjeri, pa su postali nemoćni i potlačeni: muškarci, žene i djeca. Ugnjetavanje kojem su bili izloženi bilo je tako okrutno da njihovi neprijatelji nisu imali milosti ni prema djeci. Zato se Allah, dž.š., obraća vjernicima i kaže: **“A zašto se vi ne biste borili na Allahovu putu za potlačene, za muškarce i žene i djecu ...”**

Ovi su pak kada su postali nemoćni i potlačeni, kazali: **“Gospodaru naš, izbavi nas iz ovog grada, čiji su stanovnici nasilnici, i Ti nam odredi zaštitnika ...”** Formulacija ove dove ukazuje na to da oni neće izaći (iz tog grada), nego će u gradu ostati oni od njih koji su bili sigurni da će im doći zaštitnik koji će se pobrinuti za njih. Kao da nam ove riječi zapravo nagovještavaju oslobodanje Meke, koje se poslije i desilo.

Allah, dž.š., dao im je najboljeg zaštitnika i najboljeg pomagača, Muhammeda, s.a.v.s., koji se na najbolji mogući način pobrinuo za njih, te im pružio najveću pomoć.

Ova skupina nemoćnih i potlačenih ljudi, među kojima je bio i Selema b. Hišam, nije mogla učiniti hidžru. Među njima su bili i El-Velid b. el-Velid, Ajjaš b. Ebi Rebia i Ebu Džendel b. Suhejl b. Amr. Ibn Abbas, r.a., veli: "Moja majka i ja bili smo među tim nemoćnim i potlačenim ženama i djecom. Oni su okrutno postupali prema nama, tako da nismo mogli izaći (iz grada)." Takvima je, dakle, trebalo pomoći. Zato je Allah, dž.š., u srcima njihove braće vjernika izazvao samilost prema njima te raspirio zanos i oduševljenje kako bi se borili za njih, imajući u vidu da je nasilje koje su im nevjernici nanosili bilo surovo i okrutno te da u njihovom ugnjetavanju nisu pravili razliku između muškaraca, žena i djece.

"...koji uzvikuju: 'Gospodaru naš, izbavi nas iz ovog grada čiji su stanovnici nasilnici, i Ti nam odredi zaštitnika i Ti nam podaj onoga ko će nam pomoći! Njihovi pomagači su, dakle, bili Allahov Poslanik, s.a.v.s., i ostali muslimani.

JEDINO UTOČIŠTE JESTE KOD ALLAHA, DŽ.Š.

“A i onoj trojici koja su bila izostala, i to tek onda kad im je zemlja, koliko god da je bila prostrana, postala tijesna, i kad im se bilo stisnulo u dušama njihovim i kada su uvidjeli da nema utočišta od Allaha nego samo u Njega. On je poslije i njima oprostio da bi se i ubuduće kajali, jer Allah, uistinu, prima pokajanje i milostiv je.”¹²⁵

Allah, dž.š., nije zaključao vrata pokajanja (**tevbe**), nego ih je ostavio otvorenim svakom čovjeku, čak i onom koji je bio nevjernik, i zato neka takav ne misli da će njegovo nevjerovanje, prikrivanje i olahko shvatanje Allahove, dž.š., pomoći zatvoriti pred njim vrata ili se ispriječiti između njega i njegovog Gospodara. S tim u vezi, Allah, dž.š., u Kur'anu kaže: **“Oprostit ću samo onima koji se pokaju i poprave, i to javno ispolje, a Ja primam pokajanje i Ja sam milostiv.”¹²⁶**

Oprostit će, dakle, onima koji oglašavaju tevbu (da se kajaju), koja je individualan (subjektivan) čin, koji poprave ono što

125 Et-Tevba, 118.

126 El-Bekara, 160.

su pokvarili, narušili i koji obznane ljudima ono što su krili. Prema tome, uvjet pokajanja (**tevbe**) jeste da se svako okrene svome prijatelju, te da onaj koji je nešto krio to otkrije, jer prikriivanje nečega ne utječe samo na odnos između čovjeka i njegovog Gospodara, nego šteti i (drugim) ljudima.

Kada Allah, dž.š., otvara čovjeku vrata tevbe (pokajanja), On kaže: “...**On je poslije i njima oprostio da bi se iubuduće kajali ...**”¹²⁷”D

Pod korijenom glagola **tabe** podrazumijeva se vraćanje Allahu, dž.š. Naime, kada čovjek čini pokajanje (**tevbu**), on se vraća svome Gospodaru tražeći oprost za grijeh e i neposlušnost. Kada pak Allah, dž.š., čini tevbu Svome robu, to bi značilo da prihvata njegovo pokajanje. Iako mu je, dakle, bilo određeno da bude kažnjen, Allah, dž.š., mu oprašta i ne kažnjava ga. Prema tome, tevba u svakom slučaju podrazumijeva vraćanje Allahu, dž.š. S obzirom da u gore navedenom dijelu kur’anskog ajeta Allahova, dž.š., tevba prethodi tevbi Njegovih robova, to bi značilo da je On propisao tevbu kako bi otvorio vrata povratka Njemu. Postoje, dakle, tri etape kad je riječ o pokajanju (**tevbi**):

1. Allah, dž.š., propisuje pokajanje (**tevbu**);
2. čovjek čini tevbu (kaje se);
3. Allah, dž.š., prihvata tevbu (oprašta).

Otuda, svaki onaj koji počini grijeh mora popraviti ono što je krivo uradio na isti način na koji je to i počinio. Ako je učinio neki grijeh tajno, dovoljno je da se tajno i pokaje. Ako

¹²⁷ Et-Tevba, 118.

pak prekrši Allahove, dž.š., granice javno, reći ćemo da onome koji javno pred ljudima iskazuje neposlušnost Allahu, dž.š., (griješi) te im predstavlja loš uzor i čini da se i oni odvažavaju prelaziti Allahove, dž.š., granice - nije dovoljno da tajno učini tevbu (pokaje se). Njegova tevba mora biti javna.

Onome, dakle, koji javno pred ljudima prelazi Allahove, dž.š., granice kažemo da njegovo pokajanje (**tevba**) mora biti javno i pred svim ljudima. U tom smislu izvršenje sankcija otklanjamo na osnovu sumnjivih situacija, međutim, onoga koji se hvali da je počinio grijeh nećemo pustiti. Uzmimo kao primjer onoga za koga četverica ljudi posvjedoče da je učinio neki veliki grijeh, kao što je, recimo, blud. Takav nepromišljeno i s cinizmom čini taj grijeh sve dok to protiv njega ne posvjedoče četverica ljudi. U tom slučaju nije logično da kažemo da ćemo otkloniti izvršenje sankcije na osnovu sumnjivih stvari. Ne, to bi bilo javno kršenje Allahovih, dž.š., granica, i zato je tog prekršioca potrebno sankcionisati odgovarajućom kaznom.

Onima pak koji učine tevbu (pokaju se), te poprave ono što su pokvarili i otkriju ljudima ono što su krili nagrada je oprost od Allaha, dž.š.

Izraz Allahove, dž.š., milosti prema čovjeku jeste to što je propisao tevbu kako bi ljudima ukazao na grijeh. On je tevbu učinio činom onoga koji se kaje i činom Onoga Koji pokajanje prima. Allah, dž.š., kaže: "Oni se kaju (**tabu**)", ali i: "Ja opraštam (**etubu**)", sve to kako čovjek koji počinio grijeh i

učini tevbu (pokaje se) ne bi pomislio kako je to težak i nerješiv slučaj. Allah, dž.š., u gore navedenom ajetu iz poglavlja El-Bekara kaže: **“Oprostit ću samo onima koji se pokaju i poprave i to javno ispolje, a Ja primam pokajanje i Ja sam milostiv.”** Allah, dž.š., oprostit će, dakle, onima koji se pokaju za svoje grijehе i oprostit će svim vjernicima, jer On je Onaj Koji mnogo prašta (**tevvab**).

DOVA MUSAA, A.S.

“Gospodaru moj’, zamoli Musa, ‘oprosti meni i bratu mome i učini da budemo pod okriljem Tvoje milosti, Ti si od milostivih najmilostiviji!”¹²⁸

Ovdje Musa, a.s., moli Allaha, dž.š., da mu oprosti ukoliko je nesvjesno učinio nešto što je u suprotnosti s onim što je ispravno, te da oprosti njegovom bratu Harunu, jer se, prema njegovom mišljenju, trebao (fizički) suprotstaviti onima koji su počeli obožavati tele kako bi ih u tome spriječio ili kako bi zadobili od njega makar neku ranu ili ogrebotinu.

Musa, a.s., u ovoj dovi također moli Allaha, dž.š., da se smiluje njemu i njegovom bratu: **“...i učini da budemo pod okriljem Tvoje milosti, Ti si od milostivih najmilostiviji!”** Kada čujemo konstrukcije: najmilostiviji među milostivima, najbolji među opskrbiteljima, najbolji među baštinicima, svaka od tih množina opisuje i veliča Allaha, dž.š., a On na taj način poziva Svoja stvorenja da se i oni okite ovim dobrim osobinama.

Allah, dž.š., dakle, nije zabranio ljudima da se kvalifikuju i odlikuju tim osobinama. Oni u njima imaju udjela iako su one u njihovom slučaju ograničena te su u skladu s njihovom

¹²⁸ El-E'raf, 151.

moći, stvorenošću i potčinjenošću. Pored toga, one su im dar od Allaha, dž.š. Međutim, kad je riječ o Allahovim, dž.š., svojstvima, ona su u svojoj uzvišenosti, ljepoti i savršenstvu neograničena, imajući u vidu da ništa nije poput Njega.

Ako je Allah, dž.š., najmilostiviji među milostivima, to onda znači da On nije zabranio da Njegovi robovi budu milostivi jedan prema drugome. Otuda se onaj koji je milostiv prema svome bratu naziva milostivim (rāhim) i samilosnim (rahim).

Allah, dž.š., najmilostiviji je među milostivima, imajući u vidu da je milost svakog čovjeka regulator njegove srdžbe. Naime, kada kažemo: "Smilovao sam se tome i tome", to bi značilo da smo odustali od srdžbe prema njemu i od njegovog kažnjavanja koje biva u skladu s našom snagom i moći.

Međutim, kada Allah, dž.š., želi kazniti nekoga za grijeh koji je počinio, Njegova moć je neograničena, kao što je neograničena i Njegova milost.

Kako da Allahu, dž.š., upućujemo dove?

"...i molite Mu se iskreno Mu ispovijedajući vjeru..."¹²⁹

Dova je molitva nemoćnoga upućena onome ko je u stanju učiniti ono što priželjkuje onaj koji dovu upućuje. Otuda, kada Allahu, dž.š., upućujemo dovu, trebamo to činiti iskreno mu ispovijedajući vjeru, tako da nam ništa drugo ne bude na umu.

Naime, ako nam je pri tome bilo šta drugo na umu, neće-mo Mu iskreno vjeru ispovijedati. Pod iskrenošću se u ovom

129 El-E'raf, 29.

kontekstu podrazumijeva čišćenje bilo čega od primjesa i nedostataka koji se u tome kriju. Primjese i nedostaci u vjerovanju i djelima narušavaju i kvare njihovu iskrenost i potpunost. Čuvajte se mišljenja prema kojem je bilo ko oslobođen takvih problema, jer je Allahov Poslanik, s.a.v.s., jednom prilikom rekao: “I moje srce obuzima nemar i ja svakog dana tražim od Allaha oprost stotinu puta.”¹³⁰

Prema tome, iskrenost je čin srca. Kada Allahu, dž.š., upućujemo dovu, trebamo to činiti samo u neophodnoj potrebi i onda kad smo na to prisiljeni, odnosno onda kada izgubimo nade u sve naše mogućnosti i kapacitete, pa se obraćamo Onome Koji nam je te mogućnosti i kapacitete darovao. U tom slučaju, Gospodar će se odazvati našoj dovi, imajući u vidu da smo iscrpili sve naše mogućnosti i kapacitete. Neki pak ljudi upućuju dovu Allahu, dž.š., iako žive raskošnim životom i u izobilju. Naime, dešava se da onaj koji ima osiguranu opskrbu traži od Allaha, dž.š., da ga opskrbi, ili da onaj koji ima lijepo i ugodno prebivalište traži od Allaha, dž.š., da mu daruje kuću koju će posjedovati.

Neki od nas, dakle, upućuju dovu Allahu, dž.š., u vezi s nečim za što nam je On darovao mogućnosti i kapacitete. Njima se trebamo poslužiti i isrpiti ih. Većina naših dova učinjena je bez neophodne potrebe i u situacijama u kojima na to nismo prisiljeni ..., Međutim, onaj ko je u stvarnoj potrebi i uputi dovu Allahu, dž.š., obraćajući Mu se za pomoć, On će mu se sigurno i odazvati.

130 Bilježe Muslim, Ebu Davud, En-Nesa'i i Ahmed.

SADRŽAJ

PREDGOVOR	5
SJEĆAJTE ME SE, I JA ĆU SE VAS SJETITI	9
DOVA NAŠEG POSLANIKA, MUHAMMEDA, S.A.V.S.	12
DOVA NAŠEG POSLANIKA, MUHAMMEDA, S.A.V.S., I VJERNIKA POKAJANJE ADEMA, A.S.	22
DOVA IBRAHIMA, A.S.	31
DOVA IBRAHIMA I NJEGOVOG SINA, ISMAILA, A.S.	36
DOVA ZEKERIJJAA, A.S.	42
DOVA IMRANOVE SUPRUGE, A.S.	48
DOVA ŠU'AJBA, A.S., I ONIH KOJI SU VJEROVALI S NJIM	64
DOVA HAVARIJJUNA	74
DOVA POSLANIKOVIH, S.A.V.S., ASHABA U BICI NA UHUDU	81
ULAZAK NA ALLAHOVA, DŽ.Š., VRATA	87
DOVA ONIH KOJI SU U NAUKU DOBRO UPUĆENI	92
PRED ZAHVALOM ALLAHU, DŽ.Š.	97
TEBE OBOŽAVAMO I OD TEBE POMOĆ TRAJIMO	100
	106

DOVE VJEROVJESNIKĀ I DOBRIH BOŽIJIH ROBOVA

UPUTI NAS NA PRAVI PUT	112
ODLIKE RAZBORITIH I NJIHOVA DOVA	123
DOVA NEMOĆNIH I POTLAČENIH VJERNIKA	139
JEDINO UTOČIŠTE JESTE KOD ALLAHA, DŽ.Š.	143
DOVA MUSAA, A.S.	147